

Haridusest väljalangevus: fookus kutseharidusel

II osa
Poliitika mõju hindamine

Haridusest väljalangevus: fookus kutseharidusel

II osa

Poliitika mõju hindamine

Eessõna

Haridustee katkemine on seotud töötuse, sotsiaalse tõrjutuse ja vaesusega. Võitlus haridusest väljalangevusega on Lissaboni strateegia osana olnud Euroopa Liidu prioriteet alates 2000. aastast; 18–24-aastaste väljalangejate osakaalu vähendamine alla 10% aastaks 2020 on strateegilise raamistiku „Haridus ja koolitus 2020“ eesmärk. 2014. aasta andmed osutavad, et Euroopa on sellest eesmärgist ainult 0,9% kaugusel, kuid siiski ei suuda 4,4 miljonit noort keskharidust omandada. Samuti osutavad andmed, et olukord on riigiti väga erinev. Edu on võimalik saavutada üksnes mõistes kõige suuremas ohus noori paremini ja tegeledes nendega aktiivsemate strateegiatega abil.

Äärmiselt oluline on haridusest väljalangevust õigel ajal ennetada. Ohumärke võib riskiolukorras õpilaste juures täheldada juba varem. Kui väljalangemisohtu on õigeaegselt märgatud, on rohkem lootust hoida noori haridussüsteemis suhteliselt lihtsa sekkumise abil ja saavutada paremaid tulemusi vähemate ressurssidega. Kui õppijad on juba välja langenud, on neid kooli tagasi tuua seda keerulisem, mida kauem nad on haridussüsteemist eemal viibinud. Seda suurem on ka tõenäosus, et nad hakkavad edasiõppimise asemel tegema midagi muud, näiteks lähevad madalapalgalisele tööle.

Euroopa statistika on seni võimaldanud jälgida üksnes üldist haridusest väljalangevust ja paljud küsimused on jäänud vastuseta. Kui palju õigupoolest katkestatakse õpinguid kutsehariduses? Mis põhjusel? Kui paljud väljalangenud naasevad haridussüsteemi? Kui paljud valivad kutsehariduse teise võimalusena? Kui paljud kokkuvõttes lõpetavad? Käesolev kaheosaline uuring keskendub neile küsimustele, käsitleb üle Euroopa Liidu kasutatavaid väljalangevuse vastaseid lahendusi ja annab poliitikakujundajatele infot probleemiga tegelemiseks.

Kutseõppurite seas on katkestamise probleem eriti akuutne, aga uuring osutab ka sellele, et kõrge kutsehariduses osalemise määr ja kõrge lõpetanute osakaal on seotud madala katkestamise määraga. Kutseharidus võib olla osa lahendusest, hoides väljalangemisohus õppijaid haridussüsteemis ja tuues haridusse tagasi need, kes on õpingud katkestanud ⁽¹⁾.

Väljalangevusega tegelemiseks on vaja kooskõlastada olemasolevad algatused ja strateegilised koostöösuhted poliitikakujundajate, haridustöötajate,

⁽¹⁾ Vt Cedefop'i videot õppijate lugudega sellest, kuidas kutseharidus on toetanud nende otsust jätkata õpinguid ja töötusloosid. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/videos/role-vet-combatting-early-leaving> [vaadatud 17.8.2016].

tööandjate, ametiühingute ja kodanikuühiskonna vahel. Euroopa riigid ei peaks üksnes püüdma vähendada väljalangenute osakaalu – peaksime andma oma parima, et õppijad tajusid haridust olulise, tähendusliku ja kaasahaaravana. Kutsehariduse strateegilisest tähtsusest selle eesmärgi saavutamisel annab kaudselt märku Euroopa uute oskuste tegevuskava, milles rõhutatakse selgelt vajadust oskuste arendamise ja ajakohastamise järele. Cedefop jätkab liikmesriikide toetamist ja käivitab 2017. aastal poliitikakujundajatele, haridusekspertidele ja analüütikutele mõeldud e-keskkonna, kust võib leida juhiseid, häid näiteid ja nõuandeid haridusest väljalangevuse ennetamiseks ja vähendamiseks.

Joachim James Calleja
Direktor

Tänuõnad

Väljaande koostas Cedefopi õppimise ja tööalase konkurentsivõime osakond Antonio Ranieri juhtimisel. Cedefopi ekspert Irene Psifidou vastutas väljaande ja 2013. aasta oktoobrist 2016. aasta juulini tehtud uuringu eest projekti *Early leaving from education and training* raames.

Uuringu viis läbi konsultatsioonifirma ICF. Väljaannet retsenseeris Cedefopi ekspert Alexandra Dehmel.

Cedefop tänab kõiki osalenud riikide sidusrühmi, sotsiaalpartnereid, ettevõtteid, kutseõppeasutusi ja praktikuid ning õppijaid, kes andsid infot konkreetsete riikide ja meetmete kohta ⁽²⁾. Eraldi tänu väärivad kõik need, kes osalesid 2014. ja 2015. aastal aktiivselt kahel Cedefopi korraldatud valideerimisseminaril ja arutasid esialgseid uuringutulemusi ⁽³⁾.

Töö teostati vastavalt Cedefopi raamlepingule
2013-FWC25/AO/ECVL/IPS-ARANI/EarlyLeaving/OO5/13

⁽²⁾ Kõigi intervjueeritute loetelu on anonüümne, kuid soovijatele on kättesaadavad intervjueeritute riikide, organisatsioonide ja ametikohtade andmed.

⁽³⁾ Seminaridel osalenute nimekirjad on soovijatele kättesaadavad.

Sisukord

Eessõna	2
Tänuõnad.....	4
Lühikokkuvõte.....	10
1. PEATÜKK Sissejuhatus.....	21
1.1. Kutseharidus riikide ja EL väljalangevuse vastases poliitikas..	22
1.2. Kutseharidus kui abinõu haridusest väljalangevuse vastu.....	26
2. PEATÜKK Uuringu maht ja metoodika	29
3. PEATÜKK Väljalangevuse vastased strateegiad kutsehariduses.....	31
3.1 Ennetavad meetmed	32
3.2 Sekkumismeetmed	32
3.3 Haridusse naasmist toetavad meetmed	54
4. PEATÜKK Tõhusate strateegiate põhijooned.....	60
4.1. Analüüsitud edukad meetmed	60
4.2. Peamised edutegurid	65
4.2.1. Edukate ennetusmeetmete põhijooned	70
4.2.2. Edukate sekkumismeetmete põhijooned	76
4.2.3. Edukate haridusse naasmist toetavate meetmete põhijooned	81
4.3. Muud olulised edutegurid	86
4.3.1. Õppijate väljaselgitamine ja värbamine	86
4.3.2. Usalduslike ja püsivate suhete loomine õppijatega.....	90
4.3.3. Tegevuse kooskõlastamine teiste meetmetega ja ressursside ühendamine.....	91
4.3.4. Suhted õppeasutuste ja ettevõtete vahel.....	92
4.3.5. Õpetajate ja juhendajate mõtteviisi muutus	93
4.3.6. Poliitiline prioriteetsus ja jätkusuutlik rahastamine	94
5. PEATÜKK Poliitika mõju: kutsehariduse meetmete hindamine	96
5.1. Teooriataust: mida tuleks hinnata.....	97
5.2. Sekkumisloogika väljatöötamine	113
5.3. Tulemuste ja hinnangute analüüs	114
5.4. Mida hinnatakse?	115
5.4.1. Hindamise põhifookus.....	115
5.4.2. Hindamisel kasutatud infoallikad	118
5.4.3. Andmete analüüs sihtrühmade kaupa	118
5.4.4. Muutuse ja mõju hindamine	119
5.5. Tingimused strateegiate laiemaks kasutuselevõtuks ja neist õppimiseks.....	120

5.5.1. Meetme riigisisese laiema kasutuselevõtu tingimused	120
5.5.2. Meetmete ülekantavus ühest riigist teise.....	128
6. PEATÜKK Kokkuvõte ja poliitikasoovitused	130
6.1. Võitlus väljalangevusega kutsehariduspoliitikas selgemaks prioriteediks	130
6.2. Edu saavutamiseks tegevusi eesmärgistada ja meetmeid kombineerida	132
6.3. Edusammude hindamine, et anda infot poliitikakujunduseks	133
6.4. Poliitika mõju hindamine ja prioriteetide seadmine poliitika paremaks muutmiseks	135
6.5. Euroopa Liidu rahastamisvahendite ja programmide kasutamine	137
Lühendid	140
Riikide lühendid	141
Allikad.....	143
Veebiallikad.....	148
LISA Analüüsitud hindamisraportid ja peamised tulemused.....	150

Tabelid, joonised ja infokastid

Tabelid

Tabel 1. Väljalangenute või väljalangemisohus õppijate profiilid	11
Tabel 2. Tõhusate ennetusmeetmete näited	13
Tabel 3. Tõhusate sekkumismetmete ja haridusse naasmist toetavate meetmete näited.....	16
Tabel 4. Kutsehariduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning populaarsuse või asjakohasuse suurendamine.....	33
Tabel 5. Ennetusmeetmete põhijooned	34
Tabel 6. Kutseõppesse ülemineku ja kutsõppeks ettevalmistavad meetmed	37
Tabel 7. Rahalised toetused kutseharidusest väljalangevuse vähendamiseks	41
Tabel 8. Kutseõpingute katkestamise vastased vahendid või oskusteave kutseõppeasutustele	43
Tabel 9. Õpetajate ja ettevõttepoolsete juhendajate koolitamine kutseõpingute katkestamise ennetamisel	45
Tabel 10. Sekkumismetmete põhijoonte ülevaade	47
Tabel 11. Varajase hoiatuse süsteemid väljalangemisohus õppijateni jõudmiseks.....	49
Tabel 12. Spetsialistide tugi: nõustamine, juhendamine, mentorlus ja juhtumikorraldus.....	50
Tabel 13. Lühiajalised õppimispausid	53
Tabel 14. Haridusse naasmist toetavate meetmete põhijoonte ülevaade .	55
Tabel 15. Kutseõppevõimaluste loomine uutele õppijarühmadele	56
Tabel 16. Nn teise võimaluse kutsehariduse õppekavad	56
Tabel 17. Terviklikud kutsepedagoogikat rakendavad nn teise võimaluse õppekavad haridusse tagasipöördumiseks	58
Tabel 18. Haridusest väljalangemiseni viivad tegurid ja analüüsitud meetmete põhijooned	61
Tabel 19. Kuus haridusest väljalangenute ja väljalangemisohus õppijate profiili	65
Tabel 20. Väljalangenute ja väljalangemisohus õppijate profiilid	68
Tabel 21. Ennetusmeetmete põhijooned	71
Tabel 22. Sekkumismetmete põhijooned	77
Tabel 23. Haridusse naasmist toetavate meetmete põhijooned	82
Tabel 24. Nõuanded pikaajalise eestvedamise ja pühendumuse tagamiseks.....	124
Tabel 25. Nõuanded edutegurite kohta info kogumiseks	125
Tabel 26. Muutuste agentide roll	126
Tabel 27. Praktikakogukondade roll	127
Tabel 28. Motiveerivaid tegevusi käsitlevate struktuursete näitajate näited	136

Joonised

Joonis 1. Kutseõpingute katkestamise vastaste meetmete tüübid	32
Joonis 2. Väljalangenute või väljalangemisohus õppijate väljaselgitamine ja teavitamine	90
Joonis 3. Haridusest väljalangevuse vastaste meetmete teoreetiline sekkumisloogika	103
Joonis 4. Sekkumisloogika: <i>Retention caravan</i>	106
Joonis 5. Sekkumisloogika: Prantsusmaa ühenduse AFEV tegevused	109
Joonis 6. Sekkumisloogika: algatus <i>Youthreach</i>	111

Infokastid

Infokast 1. Terviklikud kutseharidust hõlmavad väljalangevuse vastased strateegiad: Belgia flaamikeelse kogukonna, Hollandi ja Austria näited	25
Infokast 2. Riiklike eesmärkide püstitamine: Eesti ja Taani näited	25
Infokast 3. Haridusest väljalangemise ohus õppijate toetamine: Portugali näide	26
Infokast 4. Nn teise võimaluse meetmed: Prantsusmaa ja Itaalia näited ...	27
Infokast 5. Kutsepedagoogika võtete kasutamine lühiajaliste õppimispauside ajal: Saksamaa näide	28
Infokast 6. Kutsehariduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning populaarsuse ja asjakohasuse suurendamine: Belgia prantsuskeelse kogukonna, Hollandi ja Poola näited	33
Infokast 7. Ülemineku- ja ettevalmistuskursused: Belgia prantsuskeelse kogukonna, Saksamaa, Taani ja Prantsuse näited	38
Infokast 8. Uute oskuste omandamisele keskenduvad meetmed: Saksamaa, Luksemburgi, Austria, Norra ja Ühendkuningriigi (Inglismaa) näited	39
Infokast 9. Rahalised toetused õppeasutustele: Hollandi ja Ühendkuningriigi (Põhja-Iirimaa) näited	41
Infokast 10. Rahalised toetused tööandjatele ja õppijatele: Belgia prantsuskeelse kogukonna, Taani ja Saksamaa näited	42
Infokast 11. Vahendid ja oskusteave kutseõppeasutustele: Belgia prantsuskeelse kogukonna, Taani ja Prantsusmaa näited	43
Infokast 12. Õpetajate ja töökohapõhise õppe juhendajate koolitamine kutseõpingute katkestamisega tegelema: Hollandi, Austria ja Euroopa projekti in-VET näited	45
Infokast 13. Varajase hoiatuse süsteemid väljalangemisohus õppijateni jõudmiseks: Belgia, Ungari ja Portugali näited	49
Infokast 14. Nõustamine, juhendamine, mentorlus ja juhtumikorraldus: Saksamaa ja Austria näited	51
Infokast 15. Spetsialistide tugi eri tüüpi õppijatele: Horvaatia, Luksemburgi ja Austria näited	52
Infokast 16. Lühiajalised õppimispausid: Belgia, Prantsusmaa ja Itaalia näited	53

Infokast 17. Kutseõppevõimaluste loomine uutele õppijarühmadele: Belgia flaamikeelse kogukonna näide	56
Infokast 18. Nn teise võimaluse kutseõppeprogrammid: Prantsusmaa, Itaalia ja Poola näited	57
Infokast 19. Terviklikud kutsepedagoogikat rakendavad nn teise võimaluse õppekavad haridussüsteemi tagasipöördumiseks: Taani ja Portugali näited	58
Infokast 20. Haridustee näide: vältija.....	71
Infokast 21. Haridustee näide: vastanduja.....	72
Infokast 22. Haridustee näide: üleminekufaasis kaduma läinud	77
Infokast 23. Haridustee näide: õppimisest kõrvale jäänud	79
Infokast 24. Haridustee näide: kohustuste tõttu katkestanu	82
Infokast 25. Haridustee näide: marginaliseeritud	83
Infokast 26. Keskised seiresüsteemid: Luksemburgi ja Ühendkuningriigi (Inglismaa) näited	87
Infokast 27. Noorte tugiteenuste juurde suunamine teiste asutuste poolt: Luksemburgi, Poola ja Portugali näited	88
Infokast 28. Sagedased ja paindlikud kontaktid õppijaga: Austria näide...	91
Infokast 29. Meetmete koostöölastamine: Saksamaa ja Eesti näited	92
Infokast 30. Koostöö ettevõtetega: Prantsusmaa ja Ühendkuningriigi (Põhja-lirimaa) näited	92
Infokast 31. Spetsialistide mõtteviisi muutus: Hollandi ja Portugali näited	94
Infokast 32. Poliitiline prioriteetsus ja jätkusuutlik rahastamine: Iirimaa ja Prantsusmaa näited	94

Lühikokkuvõte

Haridusest väljalangevusena käsitatakse Euroopa Liidus keskharidusõppe katkestamist, kvalifikatsiooni omandamata jätmist või kooli lõputunnistusest jäämist. Väljalangemine võib kaasa tuua töötuse, sotsiaalse tõrjutuse ja vaesuse nõiaringi. See on kulukas nii inimesele endale kui ka ühiskonnale, sest sellega kaasneb väiksem majanduslik aktiivsus, kõrgem töötuse määr, viletsam tervis ja kulu riigi hoolekandesüsteemile.

Euroopa Liidu eesmärk vähendada haridusest väljalangevuse määra 18–24-aastaste noorte seas alla 10% sõnastati esmakordselt Lissaboni strateegias ning see on püsinud Euroopa 2020 ühe põhieesmärgina. Cedefopi uuring keskendub kutsehariduse panusele haridusest väljalangevuse vähendamisel. Uuring on avaldatud kahes osas: esimeses püütakse paremini mõista kutseõpingute katkestamise ulatust ja käesolevas teises osas analüüsitakse 337 üle Euroopa rakendatud algatust, mille eesmärk oli vähendada haridusest väljalangevust kutsehariduse abil. Uuringu eesmärk on toetada riikide ja Euroopa Liidu poliitikakujundajaid väljalangevust käsitlevate andmete ja seire parandamisel ning meetmete väljatöötamisel, et anda kutseharidusele uusi hoobasid väljalangevusega võitlemiseks.

INDIVIDUAALSETELE VAJADUSTELE VASTAVAD TUGIMEETMED

Haridusest väljalangevuse vastased strateegiad ja meetmed on seda edukamad, mida enam nad arvestavad erinevate teguritega, mis võivad väljalangevust mõjutada, ning mida täpsemalt nad vastavad väljalangemisohus noorte profiilile.

Ühest retsepti väljalangevuse tõhusaks vähendamiseks ei ole – edukate sekkumiste üksikasjad erinevad sihtrühmast ja kontekstist sõltuvalt. Uuringus analüüsiti 44 edukat meetet väljalangevuse vähendamiseks kutsehariduse abil ning nende põhjal töötati välja soovitusel poliitika kujundamiseks, rakendamiseks ja hindamiseks.

Mõne väljalangemisohus noorte rühma puhul võib väikestel muudatustel olla suur mõju, et hoida noori haridussüsteemis.

Õpinguid katkestavad noored on erinevad. Mõni katkestanu lahkub enneaegu koolist keerulise koolivälise olukorra tõttu, teised sarnanevad igati õpinguid jätkavate eakaaslastega. Uuringus selgitati välja kuus väljalangenute ja väljalangemisohus õppijate profiili. Profiilid osutavad, kuidas erinevad ohutegurid võivad omavahel kombineeruda ja viia õpingute katkestamiseni.

Tabel 1. Väljalangenute või väljalangemisohus õppijate profiilid

Süsteemi vältivad õppijad 	Nad ei erine kuigivõrd teistest õppijatest. Nende õpitulemused on keskmised või alla keskmise ning neil on tuleviku suhtes madalad ootused. Õppimine ei huvita neid. Nad vajavad motivatsiooni ja julgustust ootuste tõstmiseks.
Süsteemile vastanduvad õppijad 	Nad ei ole koolist lahkunud, kuid puuduvad palju. Õppimine ei huvita neid. Nende põhioskused on lünklikud ning see takistab edasijõudmist. Nad vajavad kombinatsiooni motiveerivatest tegevustest ja tugiõppest.
Üleminekujärgsete kohanemiskeskuste tõttu haridusest võõrduvad õppijad 	Nende võõrdumine algab ühelt haridustasemelt teisele või haridusliigist teise üleminekul. Neil on raskusi uue tööütmiga kohanemisel. Neil on õppekava suhtes ebarealistlikud ootused ja nad ei sulandu hästi rühma. Neil on vaja tuge, et õppimisele keskenduda.
Õppijad, kes võõrduvad haridusest, kuna ei leia sobivat õppekohta 	Tavaliselt võib probleemiks olla õppekohtade puudus konkreetsel töökoha- või koolipõhise õppe õppekaval, info ja juhendamise puudus või kombinatsioon ebarealistlikest ootustest ja halvast töösuhetumisest. Nad vajavad suunamist sobivemale õppekavale, vajaduse korral ka üleminekut toetavaid meetmeid.
Õppijad, kes katkestavad õpingud hooldus-, vanema- või töökohustuste tõttu 	Nad ei ole õppimisest huvitatud, vajavad sissetulekut või peavad tegelema muude kohustustega. Isegi kui nad tajuvad õppimise tähtsust, takistavad õpingute jätkamist välised tingimused (nt lapsehoiuvõimaluste nappus). Nad vajavad lahendusi, mis võimaldaksid neil ühendada töötamist ja õppimist, ning vajaduse korral ka sotsiaaltoetusi ja -teenuseid.
Kombineeritud (sh tervise- ja psühhosotsiaalsete) probleemidega õppijad 	Nad lahkuvad koolist erinevatel põhjustel. Nad vajavad kompleksset tuge, millest haridussüsteem saab pakkuda üksnes osa.

Allikas: Cedefop

Profiilid osutavad, et haridusest võõrdumise tase võib olla erinev ja õpingute katkestamise taga võivad olla erinevad probleemid. Väljalangevuse vastaseid meetmeid välja töötavatel spetsialistidel on vaja analüüsida oma sihtrühma(de) erijooni ja valida sobivad tegevused. Ka poliitikakujundajatel tuleb oma tegevust täpsemalt suunata ja eesmärgistada.

VÄLJALANGEVUSE ENNETAMINE

Haridusest väljalangevuse ennetamiseks ei ole alati vaja ulatuslikke ja kulukaid meetmeid või uute süsteemide ja programmide loomist. Suhteliselt lihtsad muudatused kutseõppeasutustes võivad anda väga häid tulemusi nende puhul, kes ei ole haridusest veel tõsiselt võõrdunud. Muudatused võivad mõjuda positiivselt noortele, kes osalevad veel õppes, kuid on haridusest võõrdumas, või kellel on probleeme.

Ligi kolmandik analüüsitud edukatest meetmetest koosnes suhteliselt lihtsatest ja väikese ulatusega tegevustest kehtiva süsteemi raames ja õppeasutuse piires. Need tegevused iseloomustavad kvaliteetset haridust üldisemalt ega ole konkreetselt seotud väljalangevuse ennetamisega.

Tabelis 2 on esitatud teemad, millega õppeasutused tegelevad, kasutatud lahendused ja mõnede lahenduste puhul rakendatud meetmete näited.

SEKKUMISMEETED JA HARIDUSSE NAASMIST TOETAVAD MEETMED

Haridusest tugevalt võõrdunud noored vajavad lisatuge, et nad tuleksid toime muude probleemidega oma elus ja nende huvi õppimise vastu suureneks.

Sekkumismeetmete abil püütakse tegeleda ohuteguritega, mis võivad noorte motivatsioonile negatiivselt mõjuda ja tekitada soovi õpingud lõpetada. Tavaliselt rakendab meetmeid õppeasutus ise. Mõnikord on erinevus ennetustöö ja sekkumise vahel marginaalne.

Haridusse naasmist toetavate meetmete abil püütakse väljalangenuid taas haridussüsteemiga siduda. Naasmismeetmeid on ennetustööga võrreldes keerukam kavandada ja rakendada. Sihtrühm on haridusest rohkem kaugenenu ja lõhed, mida on vaja ületada, on suuremad. Kui panna väljalangenud osalema tugiprogrammides, mis sarnanevad varem katkestatud õppega, ei ole erilist edu loota. Väljalangenud vajavad keskkonna ja pedagoogiliste võtete muutust ning teistsugust õpet.

Tabel 2. Tõhusate ennetusmeetmete näited

Väljalangevuse põhjused	Lahendused	Analüüsitud meetmete näited
Edasijõudmatus. Mõned olulised õpiväljundid on saavutamata ja takistavad edasijõudmist. Mida rohkem õppija kogeb ebaõnnestumisi, seda enam ta haridusest võõrdub. Mida suuremaks muutuvad lüngad, seda raskem on järele jõuda.	- Tugiõppe pakkumine enne, kui lüngad muutuvad liiga suureks. - Motiveerimine ja kaasamine arutelude ja näitlikustamise kaudu, huvi tundmine õppija arengu vastu. - Õppe ümberkorraldamine, et toetada edasijõudmist, sh koolipäeva rütmi muutmine, klassi õhustiku parandamine, hindamise rolli ja sageduse ülevaatamine.	BE-fr • <i>Expairs</i> (kooli tasandi uuendused) • Ühikutunnistused (süsteemireform) • Kutseharidusele lisanduvad meetmed (abH) • <i>Carpo</i> DE • Eelkutseõpe (EQ) • Kvalifitseeritud supervisiooni programm kutseõppeasutustes ja ettevõtetes (QuABB) FR AFEV vabatahtlike tugi LU Kutsesuunitlus ja ettevalmistuskursused NL <i>Drive to reduce dropout</i>
Positiivse tulevikuvõistluse puudumine. Noored ei pea õppimist oluliseks ning tagajärjeks on huvi kadu ja haridusest võõrdumine.	Töö noorte tulevikueesmärkidega, nende sidumine haridusega. Meetmed sisaldavad kootingu, mentorluse ja kutsesuunitluse elemente. Olulised aspektid: - protsessi juhib noor, mitte nõustaja; - fookuses on tulevikueesmärkide seadmine ja positiivne refleksioon, mitte õppekava valik; - eesmärgid peavad olema üheaegselt motiveerivad ja realistlikud.	AT • Kootsing töökohapõhises õppes • Noorte kootsingusüsteem DE • <i>Carpo</i> • kutsesuunitlusprogramm (BOP) DK Noorte nõustamiskeskused EE Rajaleidja keskused FR AFEV vabatahtlike tugi LU <i>Local action for youth</i> HU <i>Dobbantó (Hüppelaud)</i> LU Nn teise võimaluse kool NL <i>Drive to reduce dropout</i> PL <i>Voluntary labour corps</i>
Õppekava negatiivne kuvand, mille tõttu see on õppija teine või kolmas valik.	Õppekava huvitavamaks ja asjakohasemaks muutmine. Kaasavate õpetamismeetodite ja pedagoogiliste võtete kasutamine. Õppekavas teooria seostamine praktikaga.	BE-fr <i>Expairs</i> (kooli tasandi uuendused) DK Noorte nõustamiskeskused EE Rajaleidja keskused LU <i>Local action for youth</i>

Väljalangevuse põhjused	Lahendused	Analüüsitud meetmete näited
Negatiivne enesepilt ja madal enesetõhusus, mis takistavad õppimist ning vallandavad vastuseisu ja võõrandumise.	Kooli tasandi tegevused õpetajate seas teadlikkuse tõstmiseks.	NL <i>Drive to reduce dropout</i> NL <i>Getting started</i> PL <i>Voluntary labour corps</i> DK <i>Retention caravan</i> FR Nn uue võimaluse kool HU Lõimitud õppe süsteem
Õpilane on õppeasutusest välja heidetud, õppeasutus on „probleemist“ vabanenud. See soodustab võõrdumist ja marginaliseerumist.	• Õppeasutuse tasandi tegevuskavad. • Juhtkonna ja kogu asutuse toetusega väljalangevusega tegeleva töötaja nimetamine. • Õpetajarühmade teadlikkuse tõstmine; koos tegevuste väljatöötamine, et väljalangemisohus õpilasi taas õppesse kaasata. Varajase hoiatuse süsteemi rakendamine, et väljalangemisohus õpilased kindlaks teha.	FR <i>Foquale</i> ja PSAD BE-fr • <i>Expires</i> • Ühikutunnistused DK <i>Retention caravan</i>
Õpiraskustega noored, kellel on suurem oht õppes maha jääda ja lõpptulemusena koolist välja langeda.	• Varajane diagnoos ja tugi, et töötada välja strateegiad raskustega toimetulekuks • Individualiseeritud õpe ja hindamine, et hariduslike erivajadustega arvestada.	HU <i>Dobbantó (Hüppelaud)</i> Lõimitud õppe süsteem Terviseprobleemide tõttu puuduvate õpilaste meditsiiniline nõustamine (<i>Medical advice for sick-reported students, MASS</i>)
Vanemad ei ole lapse haridusest huvitatud, kodus ei arutata haridusteemasid, nii et noor ei pea seda tähtsaks.	Vanemate kaasamine, nendega dialoogi loomine. Vanemate teavitamine lapse haridusvalikutest ja kaasamine oma lapse toetamisse ja motiveerimisse.	DK <i>Retention caravan</i> DE Kutsesuunitlusprogramm (BOP) AT Noorte kootsingusüsteem LU Nõustamine ja ettevalmistuskursused NL <i>Drive to reduce dropout</i>

Allikas: Cedefop

On tähtis, et noor saaks naasmismeetme kaudu tuge, mis talle sobib. Peamine on paindlikkus, sh:

- (a) kohalike tugimeetmete (psühhosotsiaalne abi, sotsiaalteenused, terviseteenused) ühendamine;
- (b) võimalus üle minna õppekavale, mille läbimine võimaldab jätkata õpinguid tavasüsteemis, kui nn teise võimaluse õppekava ise on üleminekuõppekava.

Tabelis 3 on esitatud teemad, millega tegeletakse sekkumis- ja naasmismeetmete raames, kasutatud lahendused ja mõnel puhul rakendatud meetmete näited.

MEETMETE KOMBINEERIMINE

Kutsehariduse ning sotsiaal- ja tööhõivemeetmete kombineerimine aitab kohandada tuge vastavalt eri profiiliga väljalangemisohus noorte vajadustele.

Haridusest väljalangevuse vastastel meetmetel võib olla ühisjooni teiste sotsiaalteenustega: psühhosotsiaalne abi, riigi tööhõiveteenused ja -meetmed. Väljalangevus ei ole uus nähtus ning paljud riigid ja piirkonnad on sellega juba mõnda aega tegelenud. Probleeme võib tekitada meetmete paljususe ja killustatus. Väljalangevusega tegelevad tugiteenused peavad olema seotud omavahel ja ka teiste teenustega, et tõhusalt:

- (a) katkestamisohus noori üles leida edasi suunata. Noored jõuavad paljude meetmete juurde teiste tugisüsteemide (riigi tööhõiveametid, õppeasutused, vabaühendused ja õigussüsteem) kaudu;
- (b) leida noortele sobivad tugiteenused. Ei saa eeldada, et noored orienteeruvad iseseisvalt pakutavates võimalustes ja leiavad endale sobivaimad. Nad vajavad vahendavaid organisatsioone;
- (c) kasutada ressursse. Toetavaid tegevusi saab jagada erinevate meetmete ja teenuste vahel, nt tervishoid, psühhosotsiaalne nõustamine ja teraapia õpiraskuste korral ning karjäärinõustamine jms, et abistada töö leidmisel.

Riigid tegelevad erineval määral väljalangevuse vastaste meetmete riikliku ja piirkondliku koordineerimisega, et need täiendaksid üksteist ja oleksid tihedalt seotud teiste sotsiaal- ja tööhõiveteenustega.

Tabel 3. Tõhusate sekkumismeetmete ja haridusse naasmist toetavate meetmete näited

Väljalangevuse põhjused	Lahendused	Analüüsitud meetmete näited
Väljalangenud ei soovi asuda õppima õppekavadele, mis meenutavad neile negatiivseid kogemusi. Ka õppimine ühes klassis õpilastega, kel ei ole nendega samu probleeme, mõjub heidutavalt.	Naasmismeetmetega pakutakse alternatiivseid õppekavu ja -asutusi: teistsugust keskkonda ja õppemeetodeid.	EE Programm KUTSE • EPIDE <i>insertion service</i> FR • Nn uue võimaluse kool • <i>Innovation pole</i> • Nn teise võimaluse koolid HU <i>Dobbantó (Hüppelaud)</i> IE <i>Youthreach</i> LU Nn teise võimaluse kool PT Nn teise võimaluse kool
Lüngad põhioskustes (kirja- ja arvutusoskus), mis takistavad edasiõppimist ja tööoskuste omandamist.	Individualiseeritud põhioskuste õpe, kasutades õpilase probleemidele vastavaid pedagoogilisi võtteid.	FR • EPIDE <i>insertion service</i> • Nn teise võimaluse koolid HU <i>Dobbantó (Hüppelaud)</i> IE <i>Youthreach</i> LU Nn teise võimaluse kool
Isiklikud probleemid (tervis, heaolu, pere, vaesus), mis takistavad õppes osalemist ja edukat õppimist.	Juhtumikorraldus, et kooskõlastada erinevad toetuse vormid ning lahendada isiklikud vm probleemid.	AT • Kootsing töökohapõhises õppes • Nn tootmiskool (<i>Produktionsschule</i>) • Noorte kootsingusüsteem • <i>Carpo</i> DE • Kvalifitseeritud supervisiooni programm kutsekoolides ja ettevõtetes (QuABB) FR EPIDE <i>insertion service</i> NL • <i>Drive to reduce dropout</i> • <i>Getting started</i> PL <i>Voluntary labour corps</i>

Väljalangevuse põhjused	Lahendused	Analüüsitud meetmete näited
Õpiraskused (düsleksia, düskalkuulia), mis muudavad tavasüsteemis keskharidusõppe läbimise keerukaks.	Psühholoogiline ja pedagoogiline tugi õpiraskustega toimetulekul. Õppekava kohandamine vastavalt sihtrühmale, lisaõpe jm tugiteenused, nt logopeedi abi, psühholoogiline nõustamine.	PT Nn teise võimaluse kool
		DE Kutseharidusele lisanduvad meetmed (abH)
		AT Nn tootmiskool
		EE Rajaleidja keskused
		FR EPIDE <i>insertion service</i>
		HU <i>Dobbantó (Hüppelaud)</i>
		IE <i>Youthreach</i>
Negatiivne enesepilt ja madal enesetõhusus takistavad tõhusat õppes osalemist.	Motiveerivad tegevused (sport, kunst, mängud), enesekindluse ja enesetundmise arendamine.	NL • <i>Drive to reduce dropout</i> • <i>Getting started</i>
		PL <i>Voluntary labor corps</i>
		DE <i>Carpo</i> • AFEV vabatahtlike tugi
		FR • EPIDE <i>insertion service</i> • <i>Innovation pole</i> • Nn teise võimalused koolid
		HU <i>Dobbantó (Hüppelaud)</i>
		IE <i>Youthreach</i>
		NL <i>Getting started</i>

Allikas: Cedefop

MÕJU HINDAMINE

Kutsehariduse abil väljalangevusega tegelevate meetmete mõju süsteemne hindamine on hädavajalik, et edukaid meetmeid saaks skaleerida ja kogu süsteemile laiendada, tagades samas nende jätkusuutlikkuse. Mõju hindamine ei ole Euroopas kaugeltki süsteemne.

337-st uuringus kaardistatud strateegiast ja algatusest üksnes 44 edukus oli tõendatud. Erinevate õpivõimaluste tegelikku mõju on vähe analüüsitud ning veel vähem on analüüse eri sekkumiste või strateegiate mõjust õpitulemustele.

Mitmel puhul olid esitatud ainult väljundandmed, nt kasusaajate arv. Osalejanumbrid jms annavad infot tegevuse ulatuse kohta, jättes tähelepanuta selle, kuivõrd edukas tegevus oli probleemi lahendamisel.

Üksnes veidi üle pooltes mõjuhinnangutes käsitleti tulemusi: mis juhtus noortega pärast sekkumist ja milline on nende hilisem suhe haridusega. Veel palju harvem jälgiti, kui paljud noored lõpuks kvalifikatsiooni omandasid. Puudub süstemaatiline info selle kohta, kas sekkumised viivad keskhariduse omandamiseni.

Kuna strateegiad tegelevad ohuteguritega, mis sunnivad noori haridussüsteemist lahkuma, võib edukust mõõta ka vahetulemuste kaudu:

- (a) paranenud ootused haridusele;
- (b) suurem selgus karjäärivalikus;
- (c) paranenud õpitulemused või oskused ja pädevused;
- (d) paranenud töövalmidus (käitumine, hoiakud ja sotsiaalsed oskused);
- (e) muutus riskikäitumises, nt vähem puudumisi;
- (f) suurenenud motivatsioon ja enesekindlus.

Selliseid tulemusi mõõdeti harva ning harva analüüsiti ka seda, miks ja kuidas konkreetne tegevus viis vaadeldavate tulemusteni. Enamikku analüüsitud mõjuhinnangutest iseloomustasid järgmised puudused:

- (a) vähe kasutati uuringudisaini, mis võimaldaks selgelt näidata, kuidas kasutatud strateegia mõjutab täheldatud muutusi. Osalt eksperimentaalsed uuringudisainid ei tarvitse sobida kõigi sekkumiste mõju hindamiseks, aga neid saaks laiemalt kasutada;
- (b) vähe uuriti strateegiate mõju seoses soo, vähemustausta või sotsiaalmajanduslikult ebasoodsa olukorraga. Osalusandmed võivad sugu ja teisi tunnuseid küll kajastada, kuid ei analüüsita, kuidas tulemused nendest sõltuvalt erinevad;
- (c) ükski mõju-uuring ei vaadelnud kohalikku või piirkonna tasandi mõju. Harvad olid võrdlused algtasemega.

Vähem kui pooli analüüsitud meetmetest oli esmalt piloteeritud või rakendatud mujal. Harva tuli ette edukate rahvusvaheliste näidete piloteerimist ja ülevõtmist.

Uuringus leiti, et väljalangevuse vastaste meetmete mõjuhinnangute ulatust ja fookust tuleks olulisel määral parandada. Mõju hindamist tuleks EL poliitikate ja juhiste abil toetada.

KÕIGI TASANDITE POLIITILINE KOHUSTUS

Edukate projektide ja algatuste laiendamine kogu riigi poliitikasse ja meetmete süsteemi parandab väljalangenute võimalusi ja vähendab väljalangevuse ohtu.

Poliitilise tasandi pühendumus on äärmiselt oluline, et head praktikad jõuaksid püsivasse kasutusse. Kõiki analüüsitud edukaid näiteid iseloomustasid kiire kaasaminek uuendustega, pilootprojektide tõhus rakendamine ja hindamine, meetmete laiem kasutuselevõtt pärast pilootfaasi ning püsiv rahaline ja poliitiline toetus.

Edukuse tõendamine on oluline, et anda infot poliitikakujunduseks, muuta rahastamisskeeme ja toetada vajaliku võimekuse väljaarendamist. Kaaslastelt õppimine ja heade praktikate vahetamine aitab mõista, mis toimib ja mis mitte. Cedefop on edukad meetmed kindlaks teinud ulatusliku seire ja tegevuste dokumenteerimise abi.

Riikide poliitikakujundajad on andnud õppeasutustele ja teistele sidusrühmadele üha suuremaid võimalusi töötada väljatöötatud juhiste, meetodite ja nõuannete toel välja oma lähenemisviise. Parem koostöö riigi, piirkonna ja kohaliku tasandi asutuste vahel võib aidata parimaid praktikaid välja selgitada ja kogu riigis kasutusele võtta.

POLIITILINE TOETUS KUTSEHARIDUSELE

Euroopa Liidu ja riikide tasandil on vaja suuremat poliitilist toetust, et rõhutada kutsehariduse tähtsust haridusest väljalangevuse ennetamisel ja vähendamisel.

Et õpingute katkestamise probleem on kutsehariduses akuutsem kui üldhariduses, peaks kutseharidusel olema kindel koht Euroopa Liidu ja riikide haridusest väljalangevuse vastastes programmides. Väljalangevuse vähendamiseks on vaja ennetustööd, mis keskenduks kutsehariduse kvaliteedi tõstmisele ning kättesaadavuse ja populaarsuse suurendamisele.

Samuti on tähtis tunnustada kutsehariduse osa väljalangevuse probleemi lahendamises. Uuring osutab, et kutsehariduse praktilisus, eriti töökohapõhine õpe, võib muuta õppimise paljude noorte jaoks mõttekamaks ning motiveerida neid õpinguid jätkama või uuesti alustama.

Uuringus vaadeldi, milliseid strateegiaid riikides on kasutatud, et kutsehariduse abil haridusest väljalangevusega võidelda. Kahjuks leiti, et kutseharidus oli harva nende strateegiate fookuses. Kutsepedagoogikat tuleks väljalangevuse vastastes riiklikes strateegiates rohkem kasutada.

Kutsehariduse võimalikku rolli tuleks teadvustada ka EL raamdokumentides, poliitikasuundades ja programmides. Praeguse tegevuse keskmes on koolist väljalangevuse vähendamine. Järgmine samm peaks olema selliste suuniste väljatöötamine, mille abil seirata ja hinnata väljalangevuse vastaseid meetmeid. See on eriti oluline Euroopa tõukefondide ja teiste EL rahastamisvahendite kontekstis, kus rõhutatakse vajadust tõenduspõhise poliitika ja rakendatud poliitikameetmete tulemuslikkuse seire ja hindamise järele.

1. PEATÜKK

Sissejuhatus

Haridusest väljalangevus on seotud töötuse, sotsiaalse tõrjutuse ja vaesusega. Põhjused, miks paljud noored kutseharidusest enneaegu lahkuvad, on erinevad: isiklikud ja pereprobleemid, õpiraskused või raske sotsiaalmajanduslik olukord. Tähtis on ka see, kuidas kutseharidussüsteem on üles ehitatud ja milline on õppekeskkond konkreetsetes kutseõppeasutustes.

Et väljalangevusel ei ole üht ja ainust põhjust, ei ole selle ennetamiseks või vähendamiseks ka lihtsaid vastuseid. Kutseõpingute katkestamise vähendamisel tuleb tegeleda mitmesuguste teguritega, kombineerida haridust, sotsiaalpoliitikat ja noorsootööd ning arvestada tervisega seotud aspekte, nt uimastikasutust või vaimse tervise ja tundeelu probleeme.

Cedefopi uuring keskendus sellele, kuidas kutseharidus saab haridusest väljalangevuse vähendamisele kaasa aidata. Uuringuraporti esimene osa käsitles kvantitatiivseid andmeid, et paremini mõista kutseõpingute katkestamise ulatust ja selleni viivaid tegureid (Cedefop, 2016). Teises osas võtame vaatluse alla kutsehariduse elemendid, mis võiksid vähendada haridusest väljalangevust. Keskendume järgmistele põhiteemadele:

- (a) kutsehariduse roll väljalangevuse vastastes strateegiates;
- (b) kutsehariduses kasutatavate tõhusate väljalangevuse vastaste meetmete analüüs;
- (c) kutsehariduspoliitika ja -meetmete hindamiseks ja tavasüsteemis edukaks kasutuselevõtmiseks vajalikud tingimused.

Uuringu eesmärk on toetada riikide eri tasandite poliitikakujundajaid kutsehariduspoliitika arendamisel, et tõhusamalt väljalangevust vähendada. Uuring tutvustab häid praktikaid ja praegusi lünki meetmete mõju hindamisel, et toetada poliitilisi otsuseid järgmistes küsimustes:

- (a) mis näitajaid tuleks seirata ja mis näitajate alusel hinnata meetme/strateegia edukust;
- (b) milliseid lähenemisviise ja meetodeid valida muutuste hindamisel ning kuidas see on seotud meetme või poliitika rakendamisega;
- (c) kuidas hinnata programmide tulemuslikkust.

Uuringuga selgitatakse välja näitajad, millest võiks olla kasu väljalangevuse vastaste strateegiate või programmide mõju hindamisel, ning tuuakse näiteid selles valdkonnas läbiviidud usaldusväärsetest hindamistest.

Uuringutulemuste ning täiendavate allikate ja andmete põhjal töötab Cedefop 2017. aastaks välja elektroonilise abivahendi väljalangevuse vastaseid meetmeid välja töötavatele ja rakendavatele spetsialistidele. Abivahendi eesmärk on anda juhiseid:

- (a) kuidas väljalangenuid ja väljalangemisohus õppijaid kindlaks teha;
- (b) kuidas kavandada kutseõppe meetoditel ja võtetel põhinevaid sekkumisi, mis hoiaksid ära väljalangevust või tooksid väljalangenud tagasi haridussüsteemi;
- (c) kuidas rakendatud meetmeid hinnata.

Abivahendit rikastatakse hea praktika näidetega.

Järgmistes alapeatükkides esitatakse riikide ja EL kutsehariduse kontekst, mille raames väljalangevusega tegeletakse, ning arutletakse, kuidas välja selgitada, millised meetmed ja miks toimivad ning millised mitte.

1.1. Kutseharidus riikide ja EL väljalangevuse vastases poliitikas

Haridusest väljalangenutena määratletakse Euroopa Liidu tasandil „noored, kes katkestavad õpingud enne või pärast põhihariduse omandamist ning ei õpi enam edasi“ (Euroopa Komisjon, 2013a:8). Euroopa statistikas loetakse haridusest väljalangenuteks 18–24-aastased vähem kui põhiharidusega või üksnes põhiharidusega noored, kes ei jätka õpinguid ⁽⁴⁾.

Paljudes Euroopa tasandi poliitikadokumentides on viidatud probleemidele ebasoodsas olukorras rühmade tööturule jõudmise ja sotsiaalse kaasatusega. Ka haridusest väljalangenuid on peetud vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse riskis olevateks. Euroopa 2020 strateegia üks põhieesmärke vähendada haridusest väljalangenute osakaalu alla 10% on hoidnud teema riikide poliitilises agendas ning aidanud kaasa kutsehariduse reformimisele (Euroopa Komisjon, 2015a).

⁽⁴⁾ Haridusest väljalangenud on 18–24-aastased noored, kes vastavad järgmisele kahele tingimusele:

- (a) nende omandatud kõrgeim haridustase on ISCED 0, 1, 2 või lühike 3c;
- (b) nad ei ole küsitlusele eelneva nelja nädala jooksul õppes osalenud. Haridusest väljalangenute määra arvutamisel kasutatakse kontrollgrupina samas vanuserühmas (18–24a) rahvastikuosa koguarvu. Kõik arvanded pärinevad Euroopa Liidu tööjõu-uuringust.

Liikmesriigid tunduvad praegu olevat õigel teel, kuna haridusest väljalangevus on viimastel aastatel vähenenud ⁽⁵⁾, kuid liikmesriikide vahel ja sees on endiselt tohutuid erinevusi. 2014. aastal ei jõudnud EL-28s keskmiselt 11,1% noori (18–24a) keskhariduse omandamiseni: Hispaanias, Maltal ja Portugalis on väljalangevus enam kui 20%, teises äärmuses asuvas Sloveenias ja Horvaatias alla 5% (Euroopa Komisjon, 2015c).

Nõukogu soovitus 28. juunist 2011 varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta märgitakse, et „kutsekoolidele jääb seoses varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamisega eriti vastutusrikas ja keeruline ülesanne“ (EL nõukogu, 2011:4). Eelnevaga kooskõlas ja kitsamalt kutseharidusele keskendudes kutsutakse Brügge kommünikees EL liikmesriike üles „võimalikult palju kasutama kutseharidust ja -koolitust varakult koolist lahkujate osakaalu vähendamiseks alla 10%, kombineerides selleks nii ennetavaid kui parandavaid meetmeid“ (EL nõukogu ja Euroopa Komisjon, 2010:15).

2015. aasta Riia järeldestes tegid kutseharidusministrid ettepaneku ühena uutest keskpikkadest eesmärkidest ajavahemikul 2015–2020 „laiendada kõigi inimeste võimalusi omandada kutseharidust ja kvalifikatsiooni, muutes süsteemi paindlikumaks ja paremini läbitavaks, s.t pakkudes tõhusat ja mitmekülgset nõustamist ja võimaldades mitteformaalse ja informaalset õppe tunnustamist“ (EL Nõukogu Läti eesistumine, 2015:4). Võimalike konkreetsete tegevustena viidatakse järeldestes „kutsehariduse esma- ja jätkuõppe puhul haridus- ja tööhõivesektori pakutavate nõustamisteenuste integreerimisele [ning] kutseharidussüsteemi kaasavamaks muutvate meetmete edendamisele (sh väljalangevuse ennetamine või kvalifikatsiooni omandamist võimaldavad nn teise võimaluse kutseõppekavad)“ (EL Nõukogu Läti eesistumine, 2015:8–9).

Samal aastal võttis nõukogu vastu järeldestes haridussüsteemist varakult lahkumise vähendamise ja koolis edukalt toimetulemise edendamise kohta, milles tuletati meelde, kui tähtis on hoida tähelepanu keskmises kaasavat haridust ja vähendada koolist väljalangevust (EL nõukogu, 2015).

Kutsehariduse potentsiaali väljalangevuse vähendamisel või tugimeetmena on tunnistatud ka Euroopa noorte tööhõive algatuse ⁽⁶⁾ raames (sellele eelnes

⁽⁵⁾ Eurostat. Europe 2020 näitajad – haridus:

http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Europe_2020_indicators_-_education#Early_leaving_from_education_and_training_is_declining

⁽⁶⁾ Euroopa Komisjon, tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat: *Uudised: Komisjon teeb ettepaneku kehtestada reeglistik noorte tööhõivealgatuse rakendamiseks*, 12. märts 2013.

<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=1829>

Euroopa noorte võimaluste algatus ⁽⁷⁾, mille on esitanud Euroopa Nõukogu ja mille elluviimist aastatel 2014–2020 toetab 6 miljardi euro suurune eelarve. Selle algatuse põhimeede toetab liikmesriikides noortegarantii süsteemi loomist. Noortegarantii põhimõte on pakkuda kõigile noortele, kes ei õpi ega tööta, liikmesriikide asutuste kaudu aktiivset tuge haridustee jätkamisel (sh töökohapõhises õppes), praktikakoha või töö leidmisel (EL nõukogu, 2013). Noortegarantii võimaluste hulgas peaks olema kutseõpe, eelkõige praktika või töökohapõhine õpe. Haridusest väljalangenud või väljalangemisohus õppijad peaksid olema sekkumiste peamine sihtrühm. Enneaegselt koolist lahkunud noortele tuleks pakkuda õppimisvõimalusi, mis võimaldaksid neil omandada kvalifikatsiooni, mille järele tööturul on nõudlust.

Nagu nimetatud algatused osutavad, on kutseharidus viimastel aastatel omandanud kogu Euroopas olulisema rolli haridusest väljalangevuse vähendamisel. Riigid on teinud aktiivseid jõupingutusi, et vähendada õpingute katkestamist enne keskhariduse omandamist, võttes kasutusele mitmesuguseid ennetus-, sekkumis- ja haridusse naasmist toetavaid meetmeid, mis sageli on seotud kutseharidusega. Käsitleme neid täpsemat 3., 4. ja 5. peatükis.

Lähtudes viimastest analüüsides üksikute riikide kohta, on liikmesriigid rakendanud 2011. aasta nõukogu soovitusi (EL nõukogu, 2011) kas ulatuslike väljalangevuse vastaste strateegiate (Austria, Belgia prantsuskeelne kogukond, Bulgaaria, Holland, Malta, Prantsusmaa, Rumeenia, Ungari) või muude riiklike strateegiate kaudu (Eesti, Hispaania, Iirimaa, Itaalia, Küpros, Leedu, Luksemburg, Poola, Rootsi, Saksamaa, Soome, Taani, Ühendkuningriik). On ka riike, mis on teemakohaseid strateegiaid üksnes osaliselt rakendanud või ei ole seda (2014. aasta seisuga) veel teinud (Euroopa Komisjon, 2015b).

Eurydice'i ja Cedefopi hiljutises ühisväljaandes (2014) vaadeldi, milline roll haridusest väljalangevuse vastases tegevuses on riiklike strateegiatega antud kutseharidusele. Kuigi üle Euroopa võib leida rohkelt meetmeid, mille puhul kutseharidusel on oma osa väljalangevuse vähendamises, joonistub see mõnes strateegias välja teistest selgemini. Häid näiteid terviklikest strateegiatest, mis hõlmavad kogu haridussüsteemi, sh üld- ja kutseharidust, võib leida Belgia flaamikeelsest kogukonnast, Hollandist ja Austriast (infokast 1).

⁽⁷⁾ Euroopa Komisjon, tööhõive, sotsiaalküsimuste ja sotsiaalse kaasatuse peadirektoraat: *Noorte võimaluste algatus*.
<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1006>

Infokast 1. Terviklikud kutseharidust hõlmavad väljalangevuse vastased strateegiad: Belgia flaamikeelse kogukonna, Hollandi ja Austria näited

Flaami väljalangevuse vähendamise tegevuskava koosneb 19 tegevusest. Enamik keskendub üldharidusele, kuid on ka prioriteetne kutseharidusega seotud tegevus, mille raames töötatakse välja (formaalse kvalifikatsiooni omandamist võimaldavad) kutsehariduse õppekavad, mis loovad kõrgel tasemel alternatiivi koolist väljalangenutele (Flaami haridusministeerium, 2013).

Hollandi väljalangevuse vastane strateegia arvestab probleemi erijooni kutsehariduse kontekstis. Strateegias nähakse üld- ja kutseharidusasutuste jaoks ette erinevad eesmärgid, kuna väljalangevus on kutsehariduses suurem. Kutseharidusele suunatud meetmetega toetatakse sihipärasemat tegelemist väljalangevuse kriitiliste kohtadega; kokkuvõttes antakse kutseõppeasutustele vabadus kavandada sekkumised, mis on nende kontekstis kõige sobivamad (Hollandi Haridus-, Kultuuri- ja Teadusministeerium, 2014).

Austria riiklik koolist väljalangevuse vastane strateegia aastast 2012 hõlmab samuti nii üld- kui ka kutseharidust, andes riigi haridussüsteemis tähtsama rolli töökohapõhisele õppele. Töökohapõhise õppe kootsingusüsteemi abil toetatakse õppes osalejaid ja suurendatakse lõpetamise määra (BMUKK, 2012).

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Eestis ja Taanis käsitletakse väljalangevuse vähendamist riiklikes strateegiates, kus on seatud eesmärgid õppe lõpetamise ja kutseõppe katkestamise määrade kohta.

Infokast 2. Riiklike eesmärkide püstitamine: Eesti ja Taani näited

Eestis on elukestva õppe strateegia kutseharidusprogrammis aastateks 2015–2018 eesmärgiks seatud vähendada kutseõppe katkestamise määra noorte täiskasvanute hulgas aastaks 2020 alla 20% (Eesti Haridus- ja Teadusministeerium, 2015).

Taani kutseharidusreformi lepinguga, mis sõlmiti veebruaris 2014 ja jõustus augustis 2015, kehtestatakse eesmärk, et kutseõppe lõpetamise määra tuleb tõsta 2012. aasta 52%-lt vähemalt 60%-ni 2020. aastal ja vähemalt 67%-ni 2025. aastal (Taani Haridusministeerium, 2014).

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Nendest arengutest hoolimata osutasid nõukogu 2015. aasta järeldused haridussüsteemist varakult lahkumise vähendamise ja koolis edukalt toimetulemise edendamise kohta, et paljudes riikides ei ole siiani ulatuslikke strateegiaid, mida nõukogu soovitas juba 2011. aastal (EL Nõukogu, 2011; 2015). Kuigi kutseõpingute katkestamise vastaseid meetmeid ei tarvitse tingimata olla

nimetatud riiklikes strateegiates, on katkestamise vähendamiseks üle Euroopa siiski rakendatud palju muid meetmeid.

Cedefop analüüsis neid meetmeid oma kutsehariduspoliitika seire raportis 2010–2014 ja käesolevas analüüsis ning tegi kindlaks 337 haridusest väljalangevuse vastast meetet, mis on seotud kutseharidusega (Cedefop, 2015a). Mitmes riigis on käimas ulatuslikud kutseharidusreformid, millega laiendatakse kutseõppevõimalusi või parandatakse kutsehariduse kvaliteeti või atraktiivsust. Lõpptulemusena aitavad ka need reformid tuua noori tagasi kutsehariduse juurde või hoida neid õpinguid katkestamast.

1.2. Kutseharidus kui abinõu haridusest väljalangevuse vastu

Esimeses osas esitatud kvantitatiivsed andmed tõendavad, et kutseharidusel on haridusest väljalangevuse vastases tegevuses ennetav ja toetav roll. Kutseharidussüsteemid võtavad vastu palju õppesse naasvaid õppijaid, kes kas on välja langenud või väljalangemisohus ning on otsustanud vahetada õppekava, õppeasutust või õppe liiki. Andmed osutavad, et kui üld- või kutseharidusest väljalangenud õpinguid jätkavad, valivad väga paljud neist kutsehariduse. Enamik jätkab õpinguid ja omandab kutsekvalifikatsiooni. Seda hõlbustavad liikmesriikides kasutusele võetud meetmed, näiteks vastloodud kutseõppekavad Portugalis, mis on suunatud väljalangemisohus või välja langenud noortele täiskasvanutele (infokast 3). Tuleb läbi mõelda, kuidas tagada, et õppekavad, millele õpingute jätkajad õppima asuvad, vastavad piisavalt nende vajadustele (et nad taas välja ei langeks) ning et õppekava läbimisel oleks võimalik saada formaalne kvalifikatsioon või jätkata tavaharidussüsteemis.

Infokast 3. Haridusest väljalangemise ohus õppijate toetamine: Portugali näide

Portugali kutseõppekavad, mis pärast piloteerimist 2012.–2014. aastal on saanud tavaharidussüsteemi osaks, on suunatud põhi- ja keskharidusest väljalangenutele ja väljalangemisohus õppijatele. Üle 13-aastased, kes ei täida kutseõppes õppima asumise nõudeid, noored, kes on koolis läbi kukkunud, ja teised kutseharidusest huvituvad väljalangenud on oodatud põhihariduse tasemel kutseõppekavadele. Õppekava läbimisel saab õpilane üldharidustunnistuse (*), aga ka esimesed kogemused kutseõppes, sh töökohapõhisest õppes ettevõtetes.

(*) Tegu võib olla põhikooli teise või kolmanda astme lõputunnistusega. Teine aste hõlmab 5. ja 6. klassi; kolmas aste hõlmab 7.–9. klassi.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Noorte haridustee analüüs ja muud Cedefopi andmed osutavad, et kutseharidus tõmbab ligi väljalangemisohus õppijaid või neid, kes on juba välja langenud, kuna nad eelistavad kutseharidusele omaseid õppemeetodeid. Kutseõpe, nt töökohapõhine õpe ning muud praktilised ja tööturule suunatud õppemeetodid on väljalangevuse vastastes strateegiates kesksel kohal (vt ka Cedefop, 2015b; Psifidou, 2016a). Valdav enamik nn teise võimaluse meetmeid kasutab kutseharidusest pärinevaid õppemeetodeid, nt töökohapõhine õpe, ettevõttekülastused ja praktiline õpe töötubades. Paljud praktikud, keda uuringu tarvis intervjueriti, rõhutasid korduvalt, kuivõrd kõrgelt noored hindavad võimalust teha nn teise võimaluse õppekavades esimesest päevast alates praktilist tööd selle asemel, et kulutada päevi, nädalaid, kuid või aastaid teooria õppimiseks, enne kui nad saavad midagi praktilist teha.

Infokast 4. Nn teise võimaluse meetmed: Prantsusmaa ja Itaalia näited

Prantsusmaa nn uue võimaluse keskkool Lyoni regioonis on kaasanud endisi väljalangenuid kutseõppesse aastast 2002. Õpilaskandidaadid peavad läbima intervjuu ning tegema prantsuse keele, matemaatika ja üldteadmiste testid. Igal aastal on soovijaid umbes 200 ja vastu võetakse umbes 100 õpilast. Õppima asunud jagunevad koolipõhise ja töökohapõhise õppesuuna vahel, kus kolm päeva õpitakse koolis ja kaks päeva ettevõttes. Õpilasel ei pea kooli tulles olema töökohapõhise õppe lepingut – kuna lepingu puudumine on sageli peamine väljalangemise põhjus, aitab kool õppekoha leida. Igale õpilasele määratakse tuutor, kes jälgib nende õpet ettevõttes.

ENGIM, kutseõppe ja -suunitlusega tegelev Itaalia vabaühendus pöörab palju tähelepanu noortele, kes on koolist välja langenud, kuna neid ei motiveeri traditsioonilised tunnipõhised õppemeetodid, vaid hoopis kutseõppe praktiline suunitlus. Organisatsiooni pakutavad õppevõimalused on praktilised ning kõik tunnid, ka akadeemilisemates ainetes, püütakse seostada õpitava valdkonna ja tulevase tööga. Klassiruumis ollakse võimalikult vähe; enamik õppeajast möödub „laborites“, kus õpilased õpivad praktiliste tegevuste kaudu ja kus neil on võimalik teha midagi kogukonna heaks (nt korrastada avalikke haljasalasid). Intervjueritavad pidasid sellist kutseõppevormi oluliseks, kuna õpilased hindavad väga kõrgelt võimalust õppida väljaspool klassiruumi ja kokkupuutes tööeluga.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Kutseõppe meetodite rakendamine on iseloomulik ka lühemaajalistele õppimispausidele, mis võimaldavad õpilastel isikliku elu probleemide või õpiraskuste puhul traditsioonilisest õppest „aeg maha võtta“ (Psifidou, 2016b). Euroopas on rohkesti riikide ja kohaliku tasandi näiteid kutseõppe meetoditel põhinevatest vahemeetmetest, näiteks Hamburgis kohaliku omavalitsuse omanduses nn vabrikukoolid (*factory schools*), kus toetatakse isiklikku ja

sotsiaalset arengut ning praktilist õpet töötubades ja ettevõtetes. Väljalangemisohus õppijad võivad asuda kooli õppima kolmeks kuuks, aga paljud soovivad jääda kauemaks, kuna sealne õpe vastab nende huvidele ja võimetele kodukooli omast paremini.

**Infokast 5. Kutseõppe meetodite kasutamine lühiajaliste õppimispauside ajal:
Saksamaa näide**

Nn vabrikukoolid (praegu kaheksa kooli 400 õpilasega) on Saksamaal Hamburgis ühelt haridustasemelt teisele ülemineku süsteemi osa aastast 2011. Enamik nende koolide õpilasi ei ole omandanud põhiharidust või on lahkunud koolist väga piiratud oskustega (sh põhikooli taseme teadmised ning enesejuhtimise ja sotsiaalsed oskused, mida on vaja edasiõppimiseks). Neis koolides toimuvat õpet iseloomustab individuaalne lähenemine; keskendutakse pigem õppija tugevustele kui nõrkustele nagu puuduvad oskused, ning õppima motiveerivad praktilised tegevused.

Nn vabrikukoolide õpe sisaldab koolipõhise õppe elemente ja tootmisprotsessi simulatsioone praktikaettevõttes. Õpe on praktiline ja toetab personaalset arengut. Noored õpivad, kuidas võtta tootmisprotsessis vastutus, saavad võimaluse arendada pädevusi ja oskusi ning enesekindlust koolis kohvikus, töötades vahetus kontaktis klientidega ja saades klientidelt tagasisidet.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Tasustatud töökohapõhine õpe võimaldab ennetada nende õppijate väljalangemist, kes oleks muidu koolist enneaegu lahkunud, et tööle asuda. Võimalus töötada, teenida ja omandada kvalifikatsioon ning saada samal ajal väärtuslikke tööoskusi ja -kogemusi on olulised tõmbetegurid noorte jaoks, kes eelistavad koolist kiiresti palgatööle minna, ning õpinguid jätkavate õppijate jaoks, kes ei soovi või ei saa endale lubada sissetuleku kaotust, kuigi tahavad jätkata formaalõppes.

Kutseõppe pädevuspõhine lähenemine toetab ka õppijate (tagasi)toomist kutseharidusse. Rõhuasetus sellele, mida õppijad oskavad koolituse tulemusel teha (õpiväljundid), on eriti tähtis nende õppijate jaoks, kes soovivad kutseõppesse tagasi tulla. Paljudes liikmesriikides käivitatud reformidega püütakse pakkuda õppijatele võimalusi teha tööd ja osaleda väljundipõhises õppes, mis üheskoos annavad kutsequalifikatsiooni, ja õppida oma tempos, sõltumata rangest õppekavastruktuurist. Reformide käigus liigendatakse õppekavad näiteks ühikuteks või mooduliteks ning pakutakse võimalust arvestada varasemaid õpinguid.

2. PEATÜKK

Uuringu maht ja metoodika

Uuringus vaadeldakse kutsehariduse rolli haridusest väljalangevuse vähendamisel, kasutades mitmesuguseid kvalitatiivseid allikaid, mis pärinevad kirjanduse ülevaatest, vaatlustest ja intervjuudest.

Peamised uurimisküsimused olid järgmised:

- (a) kuidas kutseharidus saab ennetada ja vähendada haridusest väljalangevust;
- (b) millised on töhusate väljalangevuse vastaste meetmete põhijooned;
- (c) mis tingimustel saab kutsehariduses rakendatavaid strateegiaid ja meetmeid hinnata ja edukalt laiendada kogu haridussüsteemile?

Uuringus kaardistati ja valiti väljalangevuse vastased kutseharidusega seotud meetmed välja dokumendianalüüsi abil, korraldati külastusi ja tehti 428 intervjuud poliitikakujundajate (riigi ja piirkonna/kohaliku tasandi haridusametnikud), praktikute (koolijuhid, õpetajad, koolitajad, nõustajad, nn teise võimaluse meetmete töötajad, tööandjad), teadlaste ja õppijatega. Intervjueeritud valiti välja dokumendiuringu ja lumepallivalimi meetodi abil; 117 intervjuud tehti riikide kohta ja 311 intervjuud meetmete kohta.

Riikide külastuste käigus läbiviidud intervjuudes uuriti süvitsi väljalangevuse vastaseid meetmeid ja seda, mis andmeid nende kavandamiseks ja rakendamiseks on kasutatud. Kohad (koht märgib nt linna või linnaosa) valiti välja järgmiste kriteeriumide alusel:

- (a) keskmised või tõsised probleemid koolist väljalangevusega;
- (b) olemas meetmed/algatused väljalangevusega tegelemiseks;
- (c) mitmekesine valik linnu ja maakohiti.

Külastatud kutseõppeasutused ja töökohapõhise õppe keskused esindasid mitmeid majandussektoreid ja kõrge ebasoodsas olukorras inimeste osakaaluga piirkondi. See kehtib eriti Belgia prantsuskeelse kogukonna, Taani, Horvaatia, Itaalia ja Portugali puhul. Külastatud kohtades pakutavad kutseõppekavad olid eri valdkondadest, valimis oli eriti tugevalt esindatud majutus- ja toidlustussektor.

Uurimisrühm kaardistas kõigepealt 337 meedet üle Euroopa. Nende hulgas ei olnud ainult kutseõppeasutustes või töökohapõhise õppe keskustes rakendatavad meetmed, vaid ka näiteks üldhariduse meetmed, milles kasutatakse kutseharidusega seotud võtteid (ametite tutvustamine, ettevõttekülastused, ettevõttepõhine õpe), või nn teise võimaluse koolid (nt praktiline õpe töötubades).

Süvitsi analüüsiti 44 meedet, mille tõhusus oli tõendatud ja mis pärinesid 15 riigist: Austria (neli meedet); Belgia prantsuskeelne kogukond (kaks); Eesti (kaks);

Holland (kolm); Iirimaa (kolm); Itaalia (kaks); Luksemburg (kolm); Norra (üks); Poola (üks); Portugal (kaks); Prantsusmaa (kuus); Saksamaa (seitse); Taani (kaks); Ungari (kaks) ja Ühendkuningriik (neli). Meetmete valikus lähtuti meetmete mõju-uuringute andmete kvaliteedist ja vajadusest uurida eri tüüpi meetmeid (ennetus-, sekkumis- ja naasmismeetmed ⁽⁸⁾).

Analüüsi tulemused on esitatud järgmiselt: 3. peatükis tutvustatakse haridusest väljalangevuse vastaste kutseharidusstrateegiate omadusi ja tüüpe; 4. peatükis käsitletakse nende edutegureid ning 5. peatükis nende tõhususe hindamist. 6. peatükis esitatakse kokkuvõtte ja soovitusel poliitika kujundamiseks.

Dokumendiuuringu ning külastuste ja intervjuude esmaste tulemuste valideerimiseks korraldati kaks seminari. Esimene keskendus kutsehariduse rollile kutseõpingute katkestamise vähendamisel ⁽⁹⁾ ning teine kutseharidusstrateegiate mõju ja edukuse hindamisele haridusest väljalangevuse vähendamisel ⁽¹⁰⁾. Seminaride tulemusi on kasutatud analüüsi koostamisel.

Koostati ka [video õppijate intervjuudega](#) ⁽¹¹⁾, milles esitletakse nelja lugu kahest Euroopa riigist. Video näitlikustab õppijate kogemusi, esitades inimlikud ja isiklikud lood noortelt, kelle otsust õpinguid jätkata kutseharidus on mõjutanud. Õppijate isiklikku kogemust peegeldavad pihtimused annavad noorte elu mõjutavale poliitikale inimliku näo.

Uuringu metoodikat on üksikasjalikult kirjeldatud eraldi lisas, millega saab soovi korral tutvuda ⁽¹²⁾.

⁽⁸⁾ Ennetavate meetmetena käsitatakse süsteemi tasandi meetmeid – vastandina õppeasutuse tasandi meetmetele (sekkumismeetmed) – mis keskenduvad ohuteguritele, mis võivad mõjutada negatiivselt noorte motivatsiooni ja soovi õpinguid jätkata. Sekkumismeetmed toetavad noori koolis ja on suunatud kõigile õpilastele, aga toovad kõige enam kasu väljalangemisohus õpilastele. Naasmismeetmetega püütakse tuua väljalangenud tagasi haridussüsteemi.

⁽⁹⁾ Cedefopi seminar „Kutsehariduse roll haridussüsteemist väljalangevuse vähendamisel“; 3. ja 4. juuni 2014, Thessaloniki. <http://www.cedefop.europa.eu/events/ELET2014/>

⁽¹⁰⁾ Cedefopi seminar „Haridussüsteemist väljalangevuse vastaste kutseharidusstrateegiate mõju ja edukuse hindamine“; 21. oktoober 2015, Brüssel. <http://www.cedefop.europa.eu/en/events-and-projects/events/evaluating-impact-and-success-vet-policies-tackle-early-leaving-education>

⁽¹¹⁾ Cedefop: kutsehariduse roll võitluses väljalangevusega. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/videos/role-vet-combatting-early-leaving>; <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/videos/role-vet-combatting-early-leaving>.

⁽¹²⁾ Huvi korral võtke ühendust projektijuhi Irene Psifidouga: rena.psifidou@cedefop.europa.eu

3. PEATÜKK

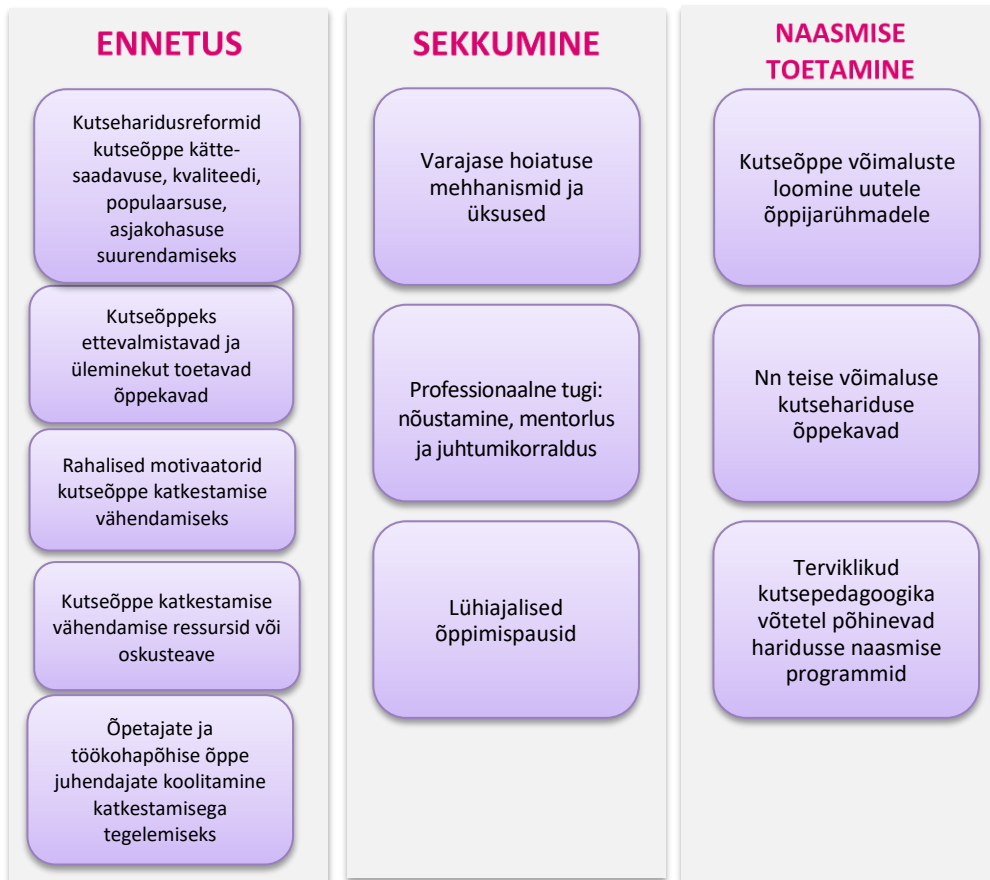
Väljalangevuse vastased strateegiad kutsehariduses

Selles peatükis näitlikustatakse erinevaid lähenemisviise, mida riigid kutsehariduses õpingute katkestamisega tegeledes kasutavad. Esitatud tüpoloogia keskendub kutseharidusmeetmetele ja haridusest väljalangevuse vähendamisel traditsioonilisi kutseõppe meetodeid rakendavatele meetmetele. Valitud meetmeid rakendatakse põhi- ja keskhariduse taseme kutsehariduses; ülevaatest on välja jäetud strateegiad/meetmed, mida rakendatakse väljalangevuse vähendamisel keskharidusjärgses kutseõppes ja kutsehariduse jätkuõppes, kuigi mõned käsitletavad nn teise võimaluse meetmed võivad olla kutsehariduse esma- ja jätkuõppe piirialal.

Tüüpilise kutseõppuri või väljalangenu haridusteel aset leidnud sekkumise ajastusest lähtudes eristati kokku 11 meetmete rühma:

- (a) ennetavaid meetmeid rakendatakse tavaliselt süsteemi tasandil – vastandina õppeasutuse tasandi meetmetele (sekkumismetmed) – ja nende abil püütakse tegeleda ohuteguritega, mis võivad mõjutada negatiivselt noorte motivatsiooni ja soovi õpinguid jätkata. Mõnikord võib „ennetuse“ ja „sekkumise“ vaheline piir olla hägune ning mõned meetmed võiks põhimõtteliselt liigitada ükskõik kumba kategooriasse;
- (b) sekkumismetmete abil toetatakse noori enamasti kutseõpingute ajal ning need on suunatud kõigile õpilastele, kuid on eriti suureks abiks väljalangemisohus õpilastele;
- (c) haridusse naasmist toetavate meetmetega püütakse tuua väljalangenud tagasi haridussüsteemi.

Joonis 1. Kutseõpingute katkestamise vastaste meetmete tüübid

Allikas: Cedefop

Järgnevalt tutvustatakse nimetatud 11 meetmete kategooriat ning esitatakse lühidalt nende eesmärgid, sihtrühmad, lähenemisviisid ja mõned praktilised näited.

3.1 Ennetavad meetmed

Ennetavaid meetmeid on mitmes vormis; järgnevas tutvustatakse viit tüüpi meetmeid.

Esimesse tüüpi kuuluvad kutseharidussüsteemi reformid ja algatused, mille eesmärk on parandada kutsehariduse kättesaadavust ja kvaliteeti, suurendada populaarsust või asjakohasust. Need meetmed mõjutavad kutseharidust tervikuna ning lähevad väljalangevuse teemast kaugemale. Sellised meetmed on näiteks kutsehariduse õppekavade liigendamine mooduliteks ja moodulitunnistuste kasutuselevõtt, meetmed, millega parandatakse kutsehariduse õppekavade vastavust tööturul nõutavate oskustega, ning uute kooli- või töökohapõhise õppe võimaluste loomine.

Tabelis 4 on selleteemalised algatused ja infokastis 6 mõned näited.

Tabel 4. Kutsehariduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning populaarsuse või asjakohasuse suurendamine

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
BE-fr	Ühikutunnistused (<i>Certification per unit, CPU</i>)
IE	Õppes osalemise tunnistus (<i>Learning certificate applied, LCA</i>)
PT	Kutseõppekursused
UK	Strateegia <i>Success through skills</i> – töökohapõhine õpe Põhja-Iirimaaal (õppekohtade suurendamine ja õppe kvaliteedi tõstmine)
	Teised näited
NL	Algatus <i>Education that fits with the labour market</i>
NO	Ühiskondlik lepe luua rohkem töökohapõhise õppe kohti (<i>Samfunnskontrakt for flere læreplasser</i>)
PL	Kutsehariduse esmaõppe moodulipõhised õppekavad

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Infokast 6. Kutsehariduse kättesaadavuse ja kvaliteedi parandamine ning populaarsuse ja asjakohasuse suurendamine: Belgia prantsuskeelse kogukonna, Hollandi ja Poola näited

Belgia prantsuskeelse kogukonna kõige värskem algatus on ühikutunnistuste süsteem (*certification per unit, CPU*). Süsteemi piloteeriti 2011. aastal kolmes kutsehariduse õppekavarühmas (automehhaanik, autotehnika, iluteenindaja) ning see võeti kõigis kutseõppeasutustes ja täiskasvanuhariduses samades õppekavarühmades kasutusele 2014. aasta septembris. Süsteem annab õppijatele paindliku võimaluse läbida õppekava järk-järgult oma oskusi tõendades.

Hollandis käivitati kutseõpingute katkestamise vähendamiseks algatus *Haridus, mis sobib tööturule* (*Education that fits with the labour market*). Selle raames kohandatakse kutseharidust pidevalt muutuva tööturu nõuetega. Algatuse raames 2015. aasta augustis jõustunud kutseharidusse makrotasandi tõhususe seadusega sätestatakse, et kutsekoolid peavad andma võimalikele õppijatele objektiivset infot oma õppekavade kvaliteedi ja tööturu nõuetele vastavuse kohta. See peaks aitama uutel õpilastel teadlikult õppekava valida.

Poolas on kutsehariduse esmaõppes hiljuti kasutusele võetud moodulipõhised õppekavad, mis muudavad kutsehariduse paindlikumaks ja täpsemalt turu nõudmisi järgivaks. Riiklik kutsehariduse ja täiendusõppe tugikeskus toetab nende õppekavade rakendamist. Kuni 2012. aastani viidi läbi samateemalist projekti, milles osales 256 kutseõppeasutust ja ligikaudu 300 eksperti. Projekti eesmärk oli valmistada kutseõpetajad ning kohalikud omavalitsused ja järelevalveasutused ette moodulipõhiste õppekavade rakendamiseks.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Järgmist nelja ennetusmeetmete tüüpi koos näidetega tutvustatakse tabelis 5.

Tabel 5. Ennetusmeetmete põhijooned

	Ülemineku- ja ettevalmistavad algatused kutsehariduses, sh karjäärivõimaluste tutvustamine ja noortegarantiid	Rahalised motivaatorid kutseõpingute katkestamise vähendamiseks	Kutseõpingute katkestamise alane oskusteave ja ressursid kutseõppasutustele	Õpetajate ja ettevõttepoolsete juhendajate koolitamine kutseharidusest väljalangevusega toimetulekul
Eesmärgid	Lua võimalus toetatud, ettevalmistatud ja teadlikuks üleminekuks, aidates kvalifikatsioonita noortel oskusi täiendada ja kutsehariduseks paremini valmistuda ning leida koht töökohapõhises õppes ja seda hoida.	Pakkuda rahalisi motivaatoreid, et innustada: • kutseõppeasutusi õpingute katkestamisega tegelema • tööandjaid võtma töökohapõhisesse õppesse ja praktikale oskuste ja võimete poolest vähem atraktiivseid õpilasi • õppijaid astuma kutseõppesse ja läbima õpingud	Eraldada kutseõppeasutustele lisaressursse või pakkuda oskusteavet probleemiga tegelemiseks	Koolitada õpetajaid ja ettevõttepoolseid juhendajaid kindlaks tegema võõrandumise varajasi märke, toetama väljalangemisohus õpilasi ja tegelema väljalangemise olukordadega
Sekkumisloogika	Lähtub arusaamast, et on õpilasi, kelle kvalifikatsioon/oskused/ettevalmistus/motivatsioon ei ole kutseõppesse (või üldisemalt haridustee järgmisse etappi) astumiseks piisav ning kes vajavad lisaaega ja -tuge, et tutvuda õppimisvõimalustega, parandada hindeid, saada töökogemust või omandada uusi kutse-, akadeemilisi või eluks vajalikke oskusi	• kutseõppeasutustel võivad motivaatorid aidata tõsta väljalangevuse teema prioriteetsust • tööandjaid võivad motivaatorid panna kaaluma selliste kandidaatide vastuvõtmist, keda nad lisaaega ja -toe vajaduse tõttu muidu ei oleks kaalunud • väljalangemisohus kutseõppuritel võivad motivaatorid võimaldada jätkata õpinguid, mitte rahamurede tõttu välja langeda	Lähtub arusaamast, et kõigil kutseõppeasutustel ei ole oskusteavet, tulemaks toime kõrge õpingute katkestamise määraga, või et neil puudub soov teemaga tegeleda	Kutseõpingute katkestamist mõjutab kutseõpetajate ja ettevõttepoolsete juhendajate tase ja ettevalmistus töötamaks väljalangemisohus rühmadega ning selgitamaks välja ja toetamaks neid, kelle puhul on varajasi märke, et nad võivad õpingud katkestada
Sihtrühmad	Haridustee üleminekuetappides noored. Täpsemalt	Ebasoodsa taustaga, õpiraskustega, komplekssete vajadustega noored	Kõrge väljalangevuse määraga kutseõppeasutused ja	Kutseõpetajad ja juhendajad ning väljalangemisohus noored

	Ülemineku- ja ettevalmistavad algatused kutsehariduses, sh karjäärivõimaluste tutvustamine ja noortegarantiid	Rahalised motivaatorid kutseõpingute katkestamise vähendamiseks	Kutseõpingute katkestamise alane oskusteave ja ressursid kutseõppasutustele	Õpetajate ja ettevõttepoolsete juhendajate koolitamine kutseharidusest väljalangevusega toimetulekul
	• noored, kes ei ole oma haridusvalikus kindlad, kellel puudub motivatsioon õpinguid jätkata ja kes seetõttu on haridusest võõrdumise ohus • noored, kelle akadeemilistest, kutse- või eluoskustest või hinnetest ei piisa kutseõppesse astumiseks • noored, kel ei ole õnnestunud saada töökohapõhise õppe kohta		väljalangemisohus noored	
Tegevused	Eri lähenemisviisid, mille eesmärk on anda noortele, kes ei ole oma haridusvalikus kindlad või ei ole leidnud motivatsiooni õppima asuda, võimalus läbi proovida erinevaid kursusi ja kutseõppe vorme, parandada oskusi ja õpitulemusi ning lisaks tõsta motivatsiooni ja suurendada võimalusi leida kutseõppekava/-suund, mis neile sobib • anda õpilastele, kelle kvalifikatsioon/oskused ei ole edasiõppimiseks piisavad, võimalus õppimises järele jõuda, uusi oskusi omandada, hindeid parandada ja töökogemust saada • pakkuda kõigile noortele, kes otsivad töökohapõhise õppe kohta (või muud kutseõppevõimalust), aga ei ole seda leidnud, alternatiivne õppimisvõimalus, millega nad saavad end soovitud õppesse asumiseks ette valmistada	Rahalised motivaatorid	Sageli pakutakse kas lisarahastust või kutsutakse õppeasutusse ekspert, kes aitab välja töötada tervikliku kutseõpingute katkestamise vastase strateegia ja/või seirab selle rakendamist	Lisada väljalangemisohus õpilaste kindlakstegemise ja toetamise teema õpetajate esma- või täiendusõppesse

	Ülemineku- ja ettevalmistavad algatused kutsehariduses, sh karjäärivõimaluste tutvustamine ja noortegarantiid	Rahalised motivaatorid kutseõpingute katkestamise vähendamiseks	Kutseõpingute katkestamise alane oskusteave ja ressursid kutseõppasutustele	Õpetajate ja ettevõttepoolsete juhendajate koolitamine kutseharidusest väljalangevusega toimetulekul
Kavandatud väljundite näited	Noorte puhul: parem teadlikkus õpivõimalustest, paranenud motivatsioon/oskused jätkata õpinguid järgmisel õppeastmel, paranenud kutse-, akadeemilised, üldoskused ning valmisolek alustada ja jätkata kutseõpinguid. Süsteemi tasandil: vähenenud olulistes üleminekuetappides haridusest eemalejääjate määr, suurem kutsehariduses õppijate, eriti ebasoodsa taustaga õpilaste osakaal, kõrgem kutseõppe lõpetamise määr.	Noorte puhul: suurem motivatsioon õpingud lõpetada, paranenud võimekus õpingud lõpetada. Süsteemi tasandil: suurem kutsehariduses õppijate osakaal, kõrgem kutseõppe lõpetamise määr.	Õppeasutuste puhul: paranenud võimekus kutseõpingute katkestamise probleemiga tegeleda. Süsteemi tasandil: suurem kutsehariduses õppijate osakaal, kõrgem kutseõppe lõpetamise määr.	Õpetajate puhul: paranenud võimekus selgitada väljalangemisohus õppijad välja haridusest võõrdumise varajases etapis, paranenud võimekus toetada väljalangemise märkidega noori. Süsteemi tasandil: kõrgem kutseõppe lõpetamise määr.
Levik	Väljakujunenud praktika, levinud liikmesriikides laiemalt viimase 5–7 aasta jooksul: mitu riiki on laiendanud oma pilootprojekte kogu süsteemile, teised on veel piloteerimisetapis. Mitu riiki on noortegarantii või väljalangevuse/kutseõpingute katkestamise vastaste strateegiate raames kasutusele võtnud uusi meetmeid	Mõned näited rahaliste motivaatorite eraldamisest kutseõppasutustele, tööandjatele ja õppijatele eri liikmesriikides: sõltub kutsehariduse rahastamise poliitikast (sh tulemuspõhise rahastuspoliitika rakendamine, universaalsed vs vajaduspõhised õppijatoetused)	Umbes viiendikus liikmesriikides on või on olnud selles valdkonnas ajaliselt piiratud projektipõhiseid tegevusi	Mõned näited analüüsitud riikidest

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Et toetada haridusest võõrdumise ohus noorte valmisolekut ja teadlikku üleminekut kutseharidusse, on liikmesriigid kasutusele võtnud ka kutseõppesse ülemineku kursuseid ja kutseõppeks ettevalmistavaid kursuseid. Uuringuga selgus mitmeid selliseid näiteid (tabel 6 ning infokastid 7 ja 8).

Tabel 6. Kutseõppesse ülemineku ja kutsõppeks ettevalmistavad meetmed

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
AT	Ettevõtteülene koolitusprogramm (<i>Überbetriebliche Lehrausbildung, ÜBA</i>)
DE	Karjääri/kutsesuunitlusprogramm (<i>Berufsorientierungsprogramme</i>)
HU	<i>Dobbantó</i> kursus (üheksanda klassi ettevalmistuskursus kutsekoolis)
LU	Kutsesuunitlus ja tööelu tutvustavad tunnid (COIP) ning eri ameteid tutvustavad tunnid (IPDM)
NO	Praktikatunnistus
UK-Wales	<i>Pathways to apprenticeship</i>
	Teised näited
BE-fr	Tööharjutus (<i>essais métiers</i>)
DE	Eelkutsõppe meetmed (<i>Berufsvorbereitende Maßnahmen, BvB</i>)
DK	Kohustuslik sissejuhatav haridusliku, kutse- ja tööturunõustamise aine ning käsitöö ja disaini valikaine, et tekitada õpilastes huvi kutsehariduse vastu
DK	Kutsõppeasutuste mentorlussüsteemid (nt Aalborgi tehnikakolledžis)
UK	Inglismaa praktikaprogramm

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Mitmed riigid pakuvad kutseõpet / karjäärivõimalusi tutvustavaid kursusi. Sellised kursused annavad kutseharidusest huvitatud noortele võimaluse proovida erinevaid õppekavu, külastada ettevõtteid ja saada praktilist koolitust ettevõtetes või erinevates töötubades; õppe eesmärk on parandada õpilaste varasemaid testitulemusi ja seeläbi nende võimalusi leida enda jaoks õige kutsekool või tööandja, kes võtaks neid õpipoisiõppesse.

Sellised võimalused annavad noortele teadmisi eri kutsealade kohta, aitavad mõista, kuidas õppimine ja töö eri sektorites tegelikult välja näeb, ning õppida tundma enda huvisid ning ka tugevaid ja nõrku külgi. Kursusele võib järgneda ka järeltugi, näiteks saab õppija kutseõppe esimese aasta lõpuni raskuste tekkides pöörduda juhtumikorraldaja poole. Ettevalmistava kursuse läbimisel saavad

osalejad tavaliselt tunnistuse ja/või on vabastatud sisseastumiskatsetest ning seetõttu on neil palju suuremad võimalused leida sobiv õppekoht.

Infokast 7. Ülemineku- ja ettevalmistuskursused: Belgia prantsuskeelse kogukonna, Saksamaa, Taani ja Prantsuse näited

Belgia prantsuskeelses kogukonnas rakendatav algatus *essais métiers* annab kutseõppuritele võimaluse teha lühiajalisi „avastuspraktikaid“. Pärast registreerumist ettevõtete korraldatud praktikakeskustes proovivad väljalangenud kahe nädala jooksul kolme ametit sektorites, kus valitseb tööjõupuudus. See võimaldab neil saada veidi töökogemust enne lõplikku erialavalikut.

Saksamaa karjääri/kutsesuunitlusprogrammid (*Berufsorientierungsprogramme*) on suunatud põhikooli teise astme õpilastele, kes tunnevad huvi kutsehariduse vastu, kuid ei ole oma karjäärieelistuses kindlad. Osalejad läbivad 80-tunnise töökogemuse kursuse. See sisaldab kahenädalast praktikat koolituskeskuses kolmes eri kutsealasid esindavas töötoas, et õppijad saaksid selgust, mis neid huvitab ja millised on eri ametites nõutavad oskused.

Osana 2014. aastal käivitunud riiklikust koolireformist soovitakse Taanis suurendada õpilaste hariduslikku valmisolekut ja teadmisi keskkooliastmest haridusest ja tööturust. Koolides on uus kohustuslik haridusliku, kutse- ja töönõustamise aine ning käsitöö ja disaini valikaine, mis peaksid samuti suurendama üliõpilaste huvi kutsehariduse vastu. Paljud Taani kutseõppeasutused on koostöös kohalike noorte nõustamiskeskustega (*Ungdommens Uddannelsesvejledning*) käivitanud mentorlusüsteeme, mille kasutamine on koolidele kohustuslik, et toetada üleminekut põhikoolist kutseharidusse. Aalborgi tehnikakolledžis toetab väljalangemisohus õpilasi ülemineku ajal nende põhikooli nõustaja, kes hoiab õpilasega kutseõppe esimese nelja-viie kuu ajal sidet.

Strasbourg (Prantsusmaa) kutsekoolis on käivitatud algatus, et toetada õppijaid haridustee valikul, kuna sobimatu eriala valik on peamine väljalangevust mõjutav tegur. Algatus on suunatud põhikooliõpilastele, kes soovivad jätkata õpinguid kutsehariduses. Kutsekoolil on koostöösuhted piirkonna mitme põhikooliga ning kool korraldab õpilastele külastusi, mille käigus nad saavad kohtuda õpetajatega ja igal õpilasel on nõustajatega individuaalne intervjuu. Nad osalevad ka omavalitud praktilistes töötubades. Päeva lõpus tehakse koos kutsekooliõpetajatega nähtust ja kogetust kokkuvõtted. Iga õppeaasta alguses korraldab kool sarnase intervjuude ja praktiliste töötubade päeva oma uutele õpilastele, kellel ei ole varem olnud võimalust tutvumispäeval osaleda.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Teised riigid annavad õpilastele, kes ei ole valmis järgmisel haridustasemel jätkama, ettevalmistavate ja üleminekukursuste kaudu võimaluse õppimises järelle jõuda, uusi oskusi omandada, hindeid parandada ja töökogemust saada. Tavaliselt sisaldavad kursused praktikaperioodi ühes või mitmes ettevõttes või töötoas ning koolipõhist õpet.

Infokast 8. Uute oskuste omandamisele keskenduvad meetmed: Saksamaa, Luksemburgi, Austria, Norra ja Ühendkuningriigi (Inglismaa) näited

Saksamaal on hästi toimivad eelkutseõppe meetmed (*Berufsvorbereitende Maßnahmen*, BvB) – tegu on ettevalmistavate kursustega noortele, kes soovivad sõlmida töökohapõhise õppe lepingut praktikaettevõttega, aga ei ole leidnud sobivat ettevõtet. Ettevalmistavad meetmed on mõeldud madala kvalifikatsiooniga noortele ja aitavad neil töökohapõhiseks õppeks valmistuda. Meetmeid on kolme tüüpi:

- sissejuhatav koolitusprogramm, mis koosneb ettevõttepraktikast, et saada tavapärase töökohapõhise õppe lepingu sõlmimiseks vajalikku praktilist koolitust ja töökogemust;
- kutseõppeks ettevalmistav aasta, mille jooksul õpilasel on koht praktikaettevõttes, kuid ta käib aasta jooksul ka koolis, et parandada oma üldoskusi (sh saksa keel) ja tööoskusi;
- töökohapõhine kutseõpe mitte ettevõtete, vaid tavaliselt sotsiaalasutuse pakutaval kursusel, kus praktilisi oskusi arendatakse mitme ettevõttepraktika etapi abil.

Luksemburgis saavad 15–18-aastased õpilased ja koolist väljalangenud, kellel puuduvad töö leidmiseks vajalikud oskused ja kes ei vasta kutsekeskhariduses õpingute jätkamiseks nõutavatele tingimustele, valida nõustamist ja tööelu tutvustavaid tunde (COIP) ning eri ameteid tutvustavaid tunde (IPDM). Kursused kestavad ühe aasta, mille jooksul õppijad omandavad põhihariduse tasemele vastavaid võtmepädevusi ja koostavad endale karjääriplaani. Kursused sisaldavad ettevõttepraktikat ja koolitusmooduleid kooli töötubades.

Austrias võeti nende noorte jaoks, kes ei leidnud endale õppekohta, kasutusele ettevõtteülese töökohapõhise õppe süsteem (*supra-company apprenticeships*). 2008. aastast said kõik kuni 18-aastased noored õiguse tagatud õppekohale. Ettevõtteülese töökohapõhise õppe paktiline osa läbitakse lühikeste praktikaperioodidena koolitusasutuses või mitmes ettevõttes ning koolipõhist õpet pakuvad osakoormusega õppena tavapärased kutseõppeasutused. Õppele eelneb üldjuhul kutsesuunitluse ja kootsingu periood, et noor saaks teha teadliku karjäärivaliku ja valiks jõukohase haridustee. Lõppeesmärk on toetada noorte üleminekut tavapärasesse töökohapõhisesse õppesse.

Inglismaa praktikaprogramm töötati välja neid noori silmas pidades, kes soovivad pääseda töökohapõhisesse õppesse või leida tööd, kuid kellel veel puuduvad vajalikud oskused või kogemused, et edukalt vabadele kohtadele kandideerida. Praktika korralduses võetakse arvesse, et tasustatava töö (sh praktikakoha) leidmist võivad takistada mitmesugused põhjused. Seetõttu hõlmab praktika kolme põhikomponenti:

- praktikakohal saadav kõrgetasemeline töökogemus: töökohal vajalike oskuste arendamine;
- kindel periood tööks ettevalmistavaks koolituseks: sh CV koostamine, tööotsimisoskused ja ettevalmistus tööintervjuuks;
- inglise keele ja matemaatika õpe: kindlustada, et praktikantidel on töökohal nõutav kirja- ja arvutusoskuse tase või nad tegelevad selle arendamisega.

Norras on kutseharidusest väljalangemise vähendamiseks kasutusele võetud praktikatunnistus. Tunnistus on mõeldud kutseõppuritele, kellele tavapärane kutseõppe läbimine valmistab probleeme. Tegu on kaheaastase õppekavaga, mis

vastab kahele aastale keskhariduses, kuid ei võimalda saada keskharidust. Kui praktikatunnistus on käes, võib õppija kvalifikatsiooni omandamiseks jätkata tavapärase töökohapõhises õppes. Meetme pilootfaasi on laiendatud ning 2016. aasta lõpust on kavas võtta see üldisse kasutusse ja motiveerida kõiki kohalikke omavalitsusi seda rakendama.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Üleminekuetapile keskendutakse mitmel põhjusel. Esiteks osutavad uuringud, et noored vajavad varasemast rohkem tuge, et tulla toime õpi- ja karjääritee valikuga üha keerukamas teenuste, õppeasutuste ja õppimisvõimaluste võrgustikus. Üleminekuprobleemid mõjutavad väljalangevust, kuna paljud noored muutuvad haridus- ja töömaailma üleminekuetappides haavatavaks. Teiseks on õppijaid, kes ei ole kutsehariduses (või üldiselt järgmisel haridustasemel) õppima asumiseks piisavalt kvalifitseeritud, ettevalmistatud või motiveeritud. Nad vajavad lisaaega ja -tuge, et tutvuda oma õppimisvõimalustega, parandada õpitulemusi, saada töökogemust või omandada uusi kutse-, akadeemilisi ja eluoskusi.

Rahalisi toetusi kasutatakse selleks, et motiveerida:

- (a) kutseõppeasutusi väljalangevusega tegelema;
- (b) tööandjaid võtma töökohapõhisesse õppesse ja praktikale ka kehvemate oskuste ja võimetega õppijaid;
- (c) õppijaid alustama ja läbima õpinguid kutsehariduses.

Tabelis 7 on esitatud selleteemalised algatused ning infokastides 9 ja 10 mõned näited.

Tabel 7. Rahalised toetused kutseharidusest väljalangevuse vähendamiseks

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
HU	Lõimitud õppe mudel (<i>Integrated pedagogical system, IPR</i>)
NL	<i>Drive to reduce dropout rates</i>
	Teised näited
BE-pr	Rahalised toetused töökohapõhise õppe katkestamise vähendamiseks
DE	Koolituspreemia tööandjatele
DE	Saksimaa käsitöökoha individualiseeritud praktikakohtade süsteem
DK	Haridustoetus töötü abiraha asemel
FR	Rahatrahv peredele, kelle (kuni 16-aastased) lapsed ei käi koolis
UK-Põhja-lirimaa	Töö ja õppe ministeeriumi poolt täiendusõppekolledžitele kehtestatud eesmärgid
UK-Põhja-lirimaa	Algatus <i>Care to learn</i> , mille kaudu rahastatakse üksikvanemate lastehoiukulusid

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Paljud kutseõppeasutused reformivad oma tegevust ning rahalistest toetustest võib olla kasu, et õppeasutused hakkaksid väljalangevuse probleemi tähtsustama. Näiteks Ühendkuningriigis sõltub õppeasutuse rahastamine kutseõppe lõpetanute pikaajalise tööhõive näitajast.

Infokast 9. Rahalised toetused õppeasutustele: Hollandi ja Ühendkuningriigi (Põhja-lirimaa) näited

Hollandis on haridus-, kultuuri- ja teadusministeerium, Hollandi kohalikud omavalitsused ja haridusasutused (sh kutseõppeasutused) allkirjastanud kolmepoolse kokkuleppe haridusest väljalangevuse vähendamiseks haridusministeeriumi 2008. aastal käivitatud strateegia *The drive to reduce dropouts* raames. Halduslääbirääkimistel arutavad alderman (KOV tasand), kutsekoolide nõukogud ja keskkoolide juhid võimalusi ministeeriumi poolt väljalangevuse väljendamiseks eraldatud toetuse kasutamiseks. Ministeeriumi järelevalveametnikud jälgivad kohtumiste toimumist ning arutavad piirkonna väljalangevuse määra haridusasutuste ja kohalike omavalitsustega. Selle protsessi tulemusena on näiteks suurenenud koostöö kutseõppeasutuste ja sama piirkonna tööandjate vahel, et pakkuda haavatavas olukorras noortele rohkem praktikakohti.

Põhja-lirimaa tööhõive ja õppe ministeerium kehtestab iga aasta alguses jätkuõppe kolledžitele (*further education colleges*) sisseastumise ja tulemusnäitajate eesmärgid, mis on otseselt seotud kolledžite rahastamisega. Eesmärkide saavutamist seiratakse jätkuõppe süsteemi kaudu.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Rahalised toetused võivad motiveerida tööandjaid kaaluma selliste õppijate vastuvõtmist, kellest nad muidu ei oleks olnud huvitatud, kuna need õppijad võivad vajada lisaaega ja -toetust. Mõnes riigis on töökohapõhise õppe kohti pakkuvatele tööandjatele palgatoetuse maksmine tavapärane ja pikaajaline praktika, teistes viimase aja suundumus. Väljalangemisohus kutseõppuritele mõeldud rahaliste toetuste abil soovitakse julgustada neid alustama ja jätkama kutseõpingud ja vältida rahaliste probleemide tõttu katkestamist.

Infokast 10. Rahalised toetused tööandjatele ja õppijatele: Belgia prantsuskeelse kogukonna, Taani ja Saksamaa näited

Belgia prantsuskeelses kogukonnas kasutatakse kutseõpingute katkestamise vähendamiseks rahalisi toetusi töökohapõhises õppes. Tööandjaid motiveeritakse toetuste abil looma õppekohti. Õppijatele makstakse igakuiseid stipendiume ning õppeaasta edukalt lõpetanud saavad kord aastas tulemusstipendiumi (*). Intervjueeritud märkisid, et toetused ja stipendiumid on noorte jaoks töökohapõhises õppes oluline tegur.

Taanis jõustus 2014. aasta 1. jaanuarist töötu abiraha süsteem. Alla 30aastaste töötute rahaline toetus asendati koolitustoetusega; töötud noored (sh haridusest väljalangenud) saavad summa, mis on sama suur kui õppijatele makstav riiklik stipendium. Stipendium hariduse omandamiseks (ja haridustoetus) on madalamad kui töötu abiraha. Eesmärk on motiveerida inimesi jätkama õpinguid või leidma töö.

Saksamaal on sisse seatud koolitustoetus tööandjatele, kes loovad oma ettevõttes koolituskohti noortele, eriti neile, kes on juba mõnda aega edutult otsinud töökohapõhise õppe võimalust, aga ei ole leidnud seda oma väheste oskuste, katkenud õpingute või eritoe vajaduse tõttu. Toetust võib kasutada pankrotistunud ettevõtetes õppivate noorte abistamiseks, et nad leiaksid koha, kus oma õpingud lõpetada. On ka teisi projekte, kus rahalisi toetusi kasutatakse madala kvalifikatsiooniga noortele töökohapõhise õppe kohtade leidmiseks.

Saksimaa käsitöökoda on käivitanud individualiseeritud töökohapõhise õppe süsteemi. Koda teeb koostööd ühendustega, mis tegelevad sotsiaalprobleemide ja madala kvalifikatsiooniga noortega, kes ei suuda ise leida koolituskohta, ning toetab väikese ja keskmise suurusega ettevõtteid, mis võtavad selliseid noori õpipoisiiks. Riiklik tööhõiveteenistus maksab õpipoisi töötasu ja ettevõtte peab tasuma ainult sotsiaalkindlustusmaksed. Paljud ettevõtted püüavad väljalangevust ennetada, makstes õppijatele stipendiume heade tulemuste eest.

(*) IFAPME, *Institut Wallon de Formation en Alternance et des Indépendants et Petites et Moyennes Entreprises*: <http://www.ifapme.be/formations-a-un-metier/trouver-une-formation-a-un-metier/formation-apprentissage/droits-et-obligations.html>

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Näiteks Belgia prantsuse kogukonnas, Prantsusmaal, Taanis ja Ungaris on programme, mille raames kutseõppeasutusi toetatakse õpingute katkestamise vähendamiseks lisavahendite ja oskusteabega (tabel 8 ja infokast 11).

Tabel 8. Kutseõpingute katkestamise vastased vahendid või oskusteave kutseõppeasutustele

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
BE-pr	Projekt <i>Expairs</i>
DK	<i>Retention caravan (Fastholdelseskaravane)</i> ja selle jätkualgatus <i>retention taskforce (Fastholdelses taskforce)</i>
HU	Lõimitud õppe süsteem (<i>Integrated pedagogical system, IPR</i>)
	Teised näited
FR	Regionaalsete haridusametite väljalangevuse vastased ekspertrühmad (<i>mission de lutte contre le décrochage scolaire</i>)
PT	Programm TEIP (<i>territórios educativos de intervenção prioritária</i> , sekkumisel eelistatavad haridusvaldkonnad) saadab koolide klastritesse (sh kutseõppeasutused) väljalangemisohus õppijaid toetama spetsialistide meeskonna (psühholoogid, vahendajad jne)

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Tavaliselt tähendab see, et eraldatakse lisaraha või kooli/asutusse tuleb ekspert, kes seirab olukorda või aitab välja töötada ja rakendada kutseharidusest väljalangevuse ennetamise strateegiat. Ekspert jääb kindlaks perioodiks kohapeale või külastab õppeasutust regulaarselt, et toetada strateegia rakendamist ja aidata tekkivate probleemidega toime tulla. Ekspert on üldjuhul programmi eest vastutava asutuse palgal või eraldatakse õppeasutustele raha eksperdi palkamiseks.

Infokast 11. Vahendid ja oskusteave kutseõppeasutustele: Belgia prantsuskeelse kogukonna, Taani ja Prantsusmaa näited

Belgia prantsuskeelses kogukonnas eraldatakse lisaraha koolidele, kus on suur ebasoodsa taustaga õpilaste osakaal. Koole motiveeritakse välja töötama pedagoogilisi meetmeid, millega parandada õpitulemusi ning koolikultuuri ja õppekeskkonda. Selliseid lisavahendeid saavad enamasti kutseõppeasutused, kuna seal on haavatavas olukorras õpilaste kontsentratsioon kõige kõrgem. Projekti *Expairs* raames toetavad koolivälised eksperdid kutseõppeasutusi, et töötada välja koolispetsiifilisi meetmeid väljalangevuse vähendamiseks kutseõppe esimesel aastal. Projektis *Expairs* osaleb Valloonia 45 kutseõppeasutust, mis töötavad rühmiti välja ja rakendavad uudseid meetmeid kutseharidusest väljalangevuse vähendamiseks eriti kutseõppe kolmandal aastal (põhiharidusjärgse kutsehariduse esimesel aastal), kui väljalangevus on kõige kõrgem.

Taanis loodi katkestamisvastane algatus (*Fastholdelseskaravane*, 2008–2013) ja sama tegevust jätkav rakkerühm (*Fastholdelses taskforce*, 2013–2016), et populariseerida kutseharidust vähemusrahvustest õppijate hulgas ning ennetada nende väljalangevust. Algatuse raames rendati kutseõpetajate ja koolijuhtide pädevust väljalangevusega tegelemisel. Kutseõppeasutused saavad lisavahendeid näiteks

teemaga tegeleva koordinaatori töölevõtmiseks. Algatuse kvaliteedikontrolli raames koguti ja levitati 2010.–2013. aastal teavet kutseõpingute katkestamise vähendamiseks võetud kohaliku tasandi meetmete kohta.

Prantsusmaal on koolist väljalangevuse vastase tegevuse koordineerimiseks kõigi piirkondade haridusametites määratud ekspertrühmad (*mission de lutte contre le décrochage scolaire*). Ekspertrühmad toetavad piirkonna koole väljalangevuse vastase strateegia kavandamisel; hoolitsevad üle 16-aastaste õppijate eest, kes on koolist välja langenud või väljalangemisohus, ning leiavad neile võimalusi õpingute jätkamiseks; koordineerivad piirkonnas nn teise võimaluse haridust *Foquale* võrgustike (*) kaudu. Kõigis suure väljalangevusega kutseõppeasutustes on nimetatud kontaktisik, kes seirab väljalangevust, peab ühendust vanematega ja koordineerib kooli koostööd piirkonna ekspertrühmaga.

(*) *Foquale* võrgustikud koondavad kõiki väljalangenute haridussüsteemi tagasitoomise algatusi, sh *Education Nationale*'i, piirkondlikke ekspertrühmi (*mission de lutte contre le décrochage scolaire*, MDLS), info- ja nõustamisteenuseid, ühendusi jms. Võrgustik toetab kohaliku tasandi sidusrühmade tegevuse kooskõlastamist ja heade praktikate vahetamist.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Sellised programmid käivitatakse üldjuhul põhjusel, et kõigil kutseõppeasutustel ei ole oskusteavet või napib motivatsiooni kõrge väljalangevusega tegelemiseks.

Kutseõpetajate oskuste arendamine, et nad oskaksid ohu märke ära tunda ja väljalangemisohus õpilastele kiiresti tuge pakkuda, on eriti asjakohane nende riikide kutsehariduses, kus kutseõppes on keskmisest suurem ebasoodsas olukorras õpilaste osakaal. Õpetajate koolitus võib anda praktilisi nõuandeid alates sellest, kuidas õpilase koolist puudumise põhjuseid välja selgitada, kuni selleni, kuidas märgata õpilase emotsionaalseid või psühholoogilisi probleeme, mis tähelepanuta jäädes võivad viia haridusest võõrdumiseni, ning kuidas parandada õpilaste motivatsiooni ja vähendada puudumisi.

Tabelis 9 on teemakohased algatused ja infokastis 12 tutvustatakse mõnda neist lähemalt.

Tabel 9. Õpetajate ja ettevõttepoolsete juhendajate koolitamine kutseõpingute katkestamise ennetamisel

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
	Seda laadi meetmeid ei ole põhjalikumalt analüüsitud
	Teised näited
DE, ES, IT, AT, PT	Projekt In-VET
AT	Kohalike karjäärikeskuste (AMG) korraldatud koolitajate foorum Tirolis
NL	Projekt <i>Absence 18+ we miss you</i> , mille raames koolitatakse kohalike registreerimis- ja koordinatsioonikeskuste (RMC) töötajaid

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Infokast 12. Õpetajate ja töökohapõhise õppe juhendajate koolitamine kutseõpingute katkestamisega tegelema: Hollandi, Austria ja Euroopa projekti in-VET näited

Austrias püüab Tirolis kohalik karjäärikeskus (AMG) parandada töökohapõhise õppe kvaliteeti, korraldades koos sotsiaalpartneritega juhendajate foorumit, mille eesmärk on parandada kvalifitseeritud juhendajate suhtlust töökohapõhises õppes osalevate õppijatega, et sel moel aidata kaasa väljalangevuse ennetamisele.

Hollandis koolitati hiljutise algatuse raames piirkondlike registreerimis- ja koordinatsioonikeskuste (RMC) töötajaid. Kogu Hollandis on kokku 39 keskust, mille roll on koordineerida väljalangenuid käsitlevat infot ja aruandlust ning suunata õppijaid tugiteenuste ja alternatiivsete haridusvõimaluste juurde. Koolitus toimus projekti *Absence 18+ we miss you* raames ja keskendus üle 18-aastaste õppijate koolist puudumise teemale.

Projektis in-VET osalevad partnerid Saksamaalt, Hispaaniast, Itaaliast, Austriast ja Portugalist. Projekti rahastab Euroopa Komisjon ning selle raames koolitatakse kutseõpetajaid varakult märkama väljalangemisohus õppijaid. Projektis töötatakse välja e-küsimustik väljalangemisohus noorte väljaselgitamiseks, haavatavas olukorras noorte nõustamise juhised kutseõpetajatele ning väljalangemise vastaste koolitusmeetodite veebiportaal kutseõpetajatele. Meetodeid katsetatakse mitmes riigis, sh Portugalis, kust projektis osaleb mitu kutseõppeasutust (kõik riiklikult rahastatavad erakoolid, mis kuuluvad riigi kutseõppeasutuste võrgustikku (ANESPO, 2011) (*).

(*) Projekt In-VET, <http://invet-project.eu/>

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

3.2 Sekkumismeetmed

Selles alapeatükis käsitletakse kolme tüüpi väljalangevuse vastaseid ja kutsehariduse keskseid sekkumismeetmeid. Need loetletakse tabelis 10 ning mõnd näidet tutvustatakse põhjalikumalt.

Varajase hoiatuse süsteeme on eri vormis ja mahus, aga üldjuhul on kutsekoolis (või kohalikus omavalitsuses) tööle võetud spetsialist, kes jälgib koolist puudumisi, võtab puuduvate õpilastega ühendust, selgitab välja puudumise põhjuse ja õpilase võimalikud probleemid, suhtleb vanematega ning suunab probleemi edasi, kui talle tundub, et juba kasutatavatest vahenditest ja ressurssidest ei piisa õpilase toetamiseks. Varajase hoiatuse süsteemid on loodud arusaamisega, et mida varem kutseõpetajad ja juhendajad ohumärgid kindlaks teevad ja sekkuvad, seda paremad võimalused on neil õpilast toetada ja innustada õpet jätkama. Varajase hoiatuse süsteemid võivad keskenduda puudumistele või läheneda probleemile laiemalt ja komplekssemalt.

Tabel 10. Sekkumismeetmete põhijoonte ülevaade

	Varajase hoiatuse süsteemid	Professionaalne tugi	Lühiajalised õppispausid
Eesmärgid	Anda õpetajatele ja ametiasutustele teada õpilastest, kelle juures võib täheldada esimesi väljalangemisohu märke, et neile oleks võimalik kiiresti reageerida	Pakkuda kutseõppuritele individuaalset või spetsialistide rühma tuge – nõustamist, juhendamist või mentorlust, et toetada väljalangemisohus õpilasi sidusalt ja terviklikult ja viia nende väljalangemise oht miinimumini	Anda isiklikes või akadeemilistes raskustes kutseõppuritele õpingutest puhkepaus tavapärasel klassi- ja koolikeskkonnas või väljaspool. Õpilased keskenduvad eelkõige oma probleemide lahendamisele või oskustele ning seejärel saavad individuaalselt või väikerühmas tuge, et õppimises järele jõuda.
Sekkumisloogika	Kutseõpingute katkestamist saab vähendada ennetava sekkumise abil niipea, kui õpilasel hakkavad ilmnema ohumärgid, mitte reageerides tagantjärele, kui õpilane on juba teinud otsuse lahkuda	Tagada, et väljalangemisohus õpilastele pakutakse probleemsetes valdkondades sidusat ja terviklikku tuge spetsialisti või spetsialistide meeskonna poolt õpilase enda organisatsioonis, kus õpilasi ja nende vajadusi tuntakse kõige paremini	Võetakse kasutusele, et toetada õpilasi raskete isiklike, tervise-, sotsiaalsete ja akadeemiliste või motivatsiooniprobleemide puhul, mis võivad nõuda põhjalikumaid reaktsioone kui tavapärasel koolikeskkonnas on võimalik pakkuda. Õppispausid võimaldavad sellistel õpilastel võtta spetsialistide abiga aja maha ja keskenduda oma isiklikele ja/või akadeemilistele muredele tavapärasest erinevas keskkonnas.
Sihtrühmad	Kutseõppurid, kelle juures võib täheldada esimesi väljalangemisohu märke (nt puudumised)	Akadeemiliste või kutseõpingutega seotud, isiklike, sotsiaalsete või terviseprobleemidega kutseõppurid	Akadeemiliste või kutsealaste, isiklike, sotsiaalsete või terviseprobleemidega kutseõppurid
Tegevused	Vahendid puudumiste, käitumise ja õpitulemuste seireks ning õpilaste toetamiseks	Kootsimine töökohapõhises õppes, mentorlus ja individuaalne juhtumikorraldus	Mitteformaalne õpe, karjäärivõimalustega tutvumine, väikerühmategevused, individuaalne tugi mentoritelt või spetsialistidelt, õppimine koolikeskkonnas ja väljaspool

Kavandatud väljundite näited	Noorte puhul: paranenud õpingutega rahulolu, paranenud motivatsioon ja võimekus õpinguid jätkata. Süsteemi tasandil: vähenenud kutseõpingute katkestamine, kõrgem kutseõppe lõpetamise määr	Noorte puhul: paranenud motivatsioon ja suurenenud võimekus jätkata õpinguid, paranenud hinded/õpitulemused. Süsteemi tasandil: vähenenud kutseõpingute katkestamine, kõrgem kutseõppe lõpetamise määr	Noorte puhul: paranenud motivatsioon ja suurenenud võimekus jätkata õpinguid, paranenud hinded/õpitulemused. Süsteemi tasandil: vähenenud kutseõpingute katkestamine, kõrgem kutseõppe lõpetamise määr
Levik	Palju õppeasutuse ja kohaliku tasandi algatusi, vähem ulatuslikumaid väljakujunenud praktikaid	Levinud praktika, kuigi meetmed jõuavad harva kõigi tuge vajavate kutseõppuriteni	Mõned näited analüüsitud riikides

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Tabelis 11 loetletakse eri algatusi ja infokastis 13 tutvustatakse mõnda neist lähemalt.

Tabel 11. Varajase hoiatuse süsteemid väljalangemisohus õppijateni jõudmiseks

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
FR	Väljalangejate seire ja koordinatsiooni platvorm (PSAD)
	Teised näited
BE-fr	Valloonia vahendusteenistused
BE-fl	Kohaliku omavalitsuse projekt <i>COACH in het Kwadraat</i>
DE	Puudumiste vastane programm (<i>Schulverweigerung – Die 2. Chance</i>)
FR	Ministeeriumidevaheline infovahetussüsteem (SIEI)
PT	Puudumiste seire vahend keskregiooni erakutseõppeasutuses

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Infokast 13. Varajase hoiatuse süsteemid väljalangemisohus õppijateni jõudmiseks: Belgia, Ungari ja Portugali näited

Belgias suunatakse õppes puuduvad õpilased vahendusteenistusse, mis tegelevad õpilaste, vanemate ja koolitöötajate vaheliste ning õpilaste ja kooli või ettevõtte töötajate suhtlemisprobleemidega. Valloonias töötab kõigi keskkoolide, õpilaste ja vanematega 86 vahendajat. Brüsselis käivitatud uue töökohapõhises õppes kasutatava varajase hoiatuse süsteemi raames korraldatakse kord kahe-kolme nädala jooksul keske teenistuse, õpetajate ja tööandjate kohtumisi, kus arutatakse väljalangemisohus õpilaste probleeme ja pakutakse lahendusi.

Hasselti linnas Flandrias rakendatav kohaliku omavalitsuse projekt *COACH in het Kwadraat* annab koolidele infot õpilaste puudumiste kohta, et koolid saaksid välja töötada oma tegevuskavad puudumiste vähendamiseks. Projekti eesmärk on teadvustada koolide juhtkondadele puudumiste tõsidust ja vajadust koostada koolispetsiifilisi tegevuskavasid, mis muutuksid kooli tegevusstrateegia osaks. Varajase hoiatuse süsteemi osana dokumenteerivad kohalik omavalitsus ja koolide sekretariaadid õpilaste puudumiste andmeid. Projekt algas 2014/2015. õppeaastal kolme kooli osavõtul ja sellega on liitumas rohkem koole. Kui koolid on koostanud oma tegevuskavad, liituvad nad omavaheliseks kogemuste vahetamiseks loodud õpivõrgustikuga.

Portugali keskpriirkonnas asuv erakutsekool on loonud keeruka puudumiste seire vahendi, mis võimaldab õpilase puudumisele kohe reageerida. Koolil on väga range süsteem puudumiste jälgimiseks ning tundide ja töökohapõhise õppe korraldus sarnaneb tööga ettevõttes (õpilased peavad näiteks kandma vormirõivaid).

Ungaris käivitatakse riiklikus haridusseaduses sätestatud varajase hoiatuse süsteem, mida täiendavad pedagoogilised vahendid väljalangemisohus õpilaste tõhusaks toetamiseks. Süsteem on väljatöötamisel.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Kutseharidusest väljalangevuse vastaseid haridusse naasmist toetavaid meetmeid on alati iseloomustanud õppijakeskne individualiseeritud õpe, näiteks spetsialistide tugi (nõustamine, juhendamine, mentorlus, individuaalsed õppeplaanid või juhtumikorraldus), kuid samad meetodid on üha omasemad ka tavapärastele kutsehariduse õppekavadele ning neid kasutatakse kutseharidusest väljalangevuse ennetamisel.

Analüüs osutas, et paljudes riikides on kutseõppuritel võimalik saada individualiseeritud õpet või tuge (vt näiteid tabelis 12 ja infokastis 14).

Tabel 12. Spetsialistide tugi: nõustamine, juhendamine, mentorlus ja juhtumikorraldus

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
AT	Kootsimine töökohapõhises õppes
AT	Noorte kootsingusüsteem
DE	Projekt <i>Carpo</i> , rakendatud Baden-Württembergi liidumaal
DE	Vanemaealiste spetsialistide teenistuse riiklik mentorikoolituse süsteem (VerA)
DE	Pilootprojekt QuABB
DE	Kutseharidusele lisanduvad meetmed, abH
DE	Noorte tööhõive agentuur (JBA) Hamburgis
DK	Noorte nõustamiskeskused
EE	Rajaleidja keskused
FR	Üliõpilaste ühingu katseprojekt (AFEV)
LU	<i>Local action for youth</i>
NL	<i>Medical advice for sick-reported students</i> (MASS)
	Teised näited
HR	Vabaühenduse Pragma kutseõppe katkestamise vähendamise programmid
PT	Ühenduse Ettevõtjad Sotsiaalse Kaasatuse Heaks (EPIS) projektid <i>Õpiedu vahendajad</i> (<i>Mediators for school success</i>) ja <i>Ametid</i> (<i>Vocations</i>)

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Paljudel töökohapõhises õppes osalejatel on näiteks Saksamaal ja Austrias võimalus saada VerA ja *Carpo* algatuste raames pidevat individuaalset tuge kvalifitseeritud kootsilt või vabatahtlikult mentorilt. Õpilasele määratakse vabatahtlik mentor või tasustatud koots, kes hoiab temaga sidet töökohapõhise õppe algusest lõpuni. Toetajad selgitavad välja võimalikud probleemid ning koostöös õpilase, õppeasutuse ja tööandjaga otsivad neile lahendusi, et vähendada väljalangemisohtu. Mentor või koots võivad pakkuda õpilasele ka tehnilist või akadeemilist tuge (nt tugiõpet) või sotsiaalpedagoogilist tuge, et arendada õpilase keeleoskust või vähendada puudujääke hariduses ja/või

innustada õpilasi uusi teadmisi ja oskusi omandama. Samuti võivad nad pakkuda abi konfliktide lahendamisel.

Infokast 14. Nõustamine, juhendamine, mentorlus ja juhtumikorraldus: Saksamaa ja Austria näited

Carpo projekt Baden-Württembergis pakub mitmekülgset tuge nii noortele kui ka ettevõtetele, eriti kui need tegelevad erivajadustega noortega. Noored saavad koolituse eel ja ajal individuaalset mentorlust ja nõustamist; koolitust pakuvad ettevõtted saavad põhjalikke nõuandeid ja tuge vajaduse korral koolituse algusest lõpuni. Mentorid saavad supervisooni ja täiendusõpet, et nad oskaksid võimalikke tekkivaid probleeme sobival moel lahendada.

Vanemaealiste spetsialistide teenistuse (*Senior Expert Service, SES*) riiklik mentorite koolituse süsteem (VerA) Saksamaal on uus töökohapõhises õppes osalejate mentorluse süsteem. Mentorid on vanemaealised vabatahtlikud, kes on spetsialisti töökohalt pensionile läinud. Nad pakuvad töökohapõhises õppes osalejale individuaalset tuge, toetudes oma töökogemusele. Et mentor tuleb väljastpoolt ettevõtet, annab mentorlus õppijale võimaluse arutada kogenud spetsialistiga avameelselt tehnilisi probleeme ja praktilisi tööülesandeid. Mentorid võivad aidata õppijatel eksamiteks harjutada, motiveerivad neid, kel jääb puudu entusiasmist, ning tegelevad kõikvõimalike konfliktide ja väärarusaamistega tööandja ja töökohapõhises õppes osaleja vahel. Mentoreid valmistatakse ette kahepäevase koolituse abil.

Hesseni (Saksamaa) kaubandus-tööstuskoda on käivitanud projekti QuABB, mille raames pakutakse mentorite tuge praktikantidele eelkõige kõrge väljalangevusega piirkondades ja tööstusharudes. Projekti piloteeriti aastatel 2009–2015 ning alates 2015. aasta juulist rakendatakse seda kõigis Hesseni liidumaa piirkondades riikliku programmina. Sihtrühm on mitmesuguste probleemidega noored ning programmi raames on loodud varajase hoiatuse süsteem, et teha aegsasti kindlaks probleemid, mis võivad viia väljalangemiseni. Mentorid teevad tihedat koostööd kutseõppeasutuste ja kaubandus-tööstuskoja koolitusnõustajatega. Programm on saanud ettevõtelt ja mentoritelt head tagasisidet ning koja korraldatavatel seminaridel osaleb üha enam töötajaid, kes soovivad koolituse abil oma erialast pädevust tõsta.

Mõnes Austria regioonis on aastast 2012 piloteeritud töökohapõhises õppes osalejate kootsingusüsteemi. Süsteem pakub õppijatele koolituse ajal abi, et suurendada õppe läbijate määra. Kootsid hindavad õppijate täiendavat koolitus- ja kootsinguvajadust esmase intervjuu abil ning kavandavad vastavalt sellele pikemaajalise toetuskava. Nad võivad kava täitmisel kaasata ka teisi asjaosalisi, näiteks koolitajaid või kutseõpetajaid.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Väljalangemisohus õppijad vajavad oma isiklikest, tervise- ja peretingimustest sõltuvalt erineval määral tuge. Mõned õppijad, kelle puhul on kindlaks tehtud, et nad võivad olla väljalangemisohus, saavad näiteks mentori abiga hõlpsalt õpingutes taas järjele, kuid komplekssemate probleemidega õppijatele ei piisa

juhendavast praktikust, mentorit või kootsist. Vaja võib minna nõustajate või psühholoogide või spetsialistide meeskonna tuge, näiteks mitme eriala spetsialistidest koolipõhiseid tugimeeskondi ja õppijate tugiteenuseid (infokast 15).

Infokast 15. Spetsialistide tugi eri tüüpi õppijatele: Horvaatia, Luksemburgi ja Austria näited

Vabaühendus Pragma Zagrebis (Horvaatia) juhib mitut kutseharidusest väljalangevuse vähendamise programmi. Ühendus on koostöös Zagrebi sotsiaalhoolekandekeskusega loonud väljalangemisohus noortele nõustamiskeskuse, mis selgitab väljalangemisohus õppijad välja ja suunab nad keskusse. Pragma haldab ka pereteraapia programmi ja programmi, mis toetab õppijaid, kellel on kohanemisprobleeme uue kooli, uute õpetajate või õpilaskodus elamisega. Pragmal on ka tõhus mentorlusprogramm, mille raames koolitatakse vabatahtlikke toetama väljalangemisohus õppijaid mentorina. Mentorid loovad õppijatega usaldusliku suhte ja jõustavad neid õpiharjumuste parandamisel ja haridustee jätkamisel.

Luksemburgis toetatakse noori haridusministeeriumi kutsehariduse eest vastutava teenistuse raames (*Local action for youth*). Õppijaid toetatakse muu hulgas oluliste üleminekuperioodide ajal: peamiselt üleminekul koolist tööellu, aga ka noori, kes on koolist väljalangenud ja soovivad õpinguid jätkata, või üldisemalt kõiki noori vanuses 15–25 aastat, kes vajavad infot ja nõustamist hariduse ja tööturu teemadel.

Ka Austrias on riik 2013. aastal pärast ulatuslikku piloteerimist kohalikul ja piirkonna tasandil käivitanud noorte kootsingusüsteemi. Süsteem keskendub olulisimale väljalangevust soodustavale tegurile, milleks on vajaduspõhise toetuse puudus peamistes üleminekuetappides, sh üleminekul üheksandast klassist kutseharidusse või tagasipöördumisel kutsekooli. Noorte kootsid pakuvad väljalangemisohus noortele üheksandas klassis tasuta individualiseeritud tuge ja nõustamist. Süsteemi eesmärk on vähendada väljalangemisohtu eelkõige välismaal sündinud õppijate hulgas. Tegeletakse ka noortega, kes ei õpi ega tööta (NEET-noored), et toetada neid õpingute jätkamisel.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Lühiajalised õppimispausid on mõeldud kutseõppuritele, kellel takistavad õpingute jätkamist isiklikud, sotsiaalsed, tervise või akadeemilise edasijõudmisega seotud probleemid või motivatsioonipuudus. Tegu on meetmetega, mis võimaldavad teha paarist nädalast kuni aastani ulatuva pausi tavapärase klassi- või koolikeskkonnas toimuvatest õpingutest. Pausi ajal keskendub õppija oma isiklikele või akadeemilistele probleemidele ning saab individuaalselt või väikerühmas tuge õpingutes järele jõudmiseks. Lõppeesmärk on aidata õppijatel jätkata tavapärase kutseõppes (tabel 13 ja infokast 16).

Tabel 13. Lühiajalised õppimispausid

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
	Seda laadi meetmeid ei ole põhjalikumalt analüüsitud
	Teised näited
BE-pr	Kooli naasmise algatused (SAS)
BE-fl	Kutseõppesse ülemineku programmid Flandria linnades, nt noorte kompetentsikeskus Antwerpenis ja ametite maja Gentis
FR	Kutsekoolist väljalangevuse ennetamise programm Nice'is
IT	Projekt <i>Anno Unico</i>

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

Infokast 16. Lühiajalised õppimispausid: Belgia, Prantsusmaa ja Itaalia näited

Kooli naasmise algatustega (SAS) (*) Belgia prantsuskeelses kogukonnas pakutakse ajutist sotsiaalset, pedagoogilist ja õpituge õppijatele, kes puuduvad koolist sageli, kellel on koolis tõsiseid suhtlemisprobleeme või kes on koolist välja visatud. Valloonia-Brüsseli piirkonnas on 12 SAS-keskust. Nende eesmärk on õppijaid motiveerida ja toetada kooli tagasipöördumisel pärast kolme- kuni kuuekuulist perioodi, mille jooksul noored saavad mitteametlikus keskkonnas alternatiivsete meetodite abil (kultuuritegevused, vabatahtlik töö, teatritöötoad ja lühiajalised praktikaperioodid) arendada oma enesekindlust ja teha uue eluplaani.

Mitu Flaami linna pakub üleminekukursusi kutseõppuritele, kellel on koolis või töökohapõhises õppes raskusi. Kursused võimaldavad teha õpingutes pausi, et arendada tööks vajalikke oskusi (ajajuhtimine, suhtlus ülemuste ja kolleegidega) ja/või sotsiaalseid oskusi. Kursuste juhendajad on väljastpoolt kooli ja kursused erinevad vastavalt õppijate töövalmiduse tasemele. Näiteks Antwerpenis loodi noorte pädevuskeskused, et aidata noortel avastada oma andeid, pädevusi ja oskusi ning neid edasi arendada. Keskustes toetatakse ka selliseid koolist väljalangenud noori, kelle haridustasemest ei piisa kooli tagasipöördumiseks. Gentis asuval ametite majal (*House of Professions*), ärisektori osalusega vabaühendusel on sama eesmärk. Õpilased katsetavad erinevates mängulistes tegevustes eri ameteid ning arutavad seejärel, mida nad said teada nende ametite ning iseenda pädevuste ja oskuste kohta. Keskuste eesmärk on toetada noori, et nad ei teeks valesid erialavalikuid, mis sageli viivad koolist väljalangemiseni.

Kutsekool Nice'is (Prantsusmaa) on alates 2006. aastast rakendanud väljalangevuse ennetamise programmi, mille sihtrühm on esimese aasta kutseõppurid, kes puuduvad sageli või ei ole kindlad oma erialavalikus. Koostöös sotsiaaltöötajatega korraldatakse väljalangemisohus õpilasetele kolmenädalane kutsesuunitluskursus, mille jooksul õpilased valivad, millistes tundides nad tahavad käia ja mis nädalapäevadel kursusel osalevad. Programmi kuuluvad alati ka ettevõttekülastused, kaks tundi sotsiaalset/psühholoogilist tuge nädalas, pärast kooli mentorlus kohalikult

vabaühenduselt ning mitteametlikud töötoad (nt kunst, kirjutamine ja suhtlemine, fotograafia ja põhioskused). Igal aastal osaleb programmis 15–30 õpilast.

Pärast programmi läbimist otsustavad pooled õpilased vahetada õppekava või isegi kooli.

Milano (Itaalia) lähisel väikelinnas asuv ühendus on algatanud projekti *Anno Unico* (ainulaadne aasta). See pakub koolist väljalangenud või väljalangemisohus noortele võimaluse teha õpingutes aastase pausi ja panna oma ametioskused proovile tööpraktikal. Projektis osalevad spetsialistid peavad edu pandiks väikesi rühmi ning õppijate ja tuutorite vahelisi häid suhteid. Kuigi projektis töötatakse ka põhioskuste arendamisega, ei keskendu tuutorid ja koolitajad sedavõrd õppe sisule, vaid nõustamisele.

(*) 2000. aastal piloteeritud [SAS](#) sai 2010. aastal ametliku väljalangevuse vastase strateegia osaks.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

3.3 Haridusse naasmist toetavad meetmed

Analüüsis esitatud naasmismeetmed saab kategoriseerida kolme rühma:

- (a) meetmed, mille abil kutseharidussüsteem avatakse uutele õppijarühmadele, üldjuhul noortele, kes on langenud koolist välja enne järgmisel haridustasemel jätkamiseks vajaliku kvalifikatsiooni omandamist;
- (b) nn teise võimaluse kutsehariduse õppekavad;
- (c) meetmed, milles kutsepedagoogikat kasutatakse haridussüsteemi tagasipöördumise toetamiseks.

Naasmismeetmete põhijooni tutvustatakse tabelis 14 ja mõned meetmed käsitletakse põhjalikumalt näidetes.

Mitmes liikmesriigis on nõutava kvalifikatsioonita noortele hiljuti loodud ametlik võimalus kutsehariduse õppekavadele õppima asuda. Selliste reformide sihtrühm on tavaliselt noored täiskasvanud, kes on koolist välja langenud enne järgmisel haridustasemel õpingute jätkamiseks nõutava haridustaseme omandamist. Näiteks Hispaanias said noored, kes ei vasta tavapärasele akadeemilistele nõuetele, hiljutiste seadusemuudatustega juurdepääsu kesk- ja kõrgema taseme kutseharidusele ⁽¹³⁾. Teistes liikmesriikides on sarnaseid meetmeid kombineeritud rahaliste toetustega, mis võimaldavad väljalangenutel kutseharidusse tagasi pöörduda. Näiteks Eestis võeti 2009. aasta kasutusele koolituskaardi süsteem, et toetada töötute, eelkõige madala kvalifikatsiooniga

⁽¹³⁾ Hispaania ei kuulunud uuringus süvitsi analüüsitud riikide hulka. Esitatud info on saadud dokumendianalüüsi tulemusel (Hispaania valitsus, 2013).

täiskasvanute tagasipöördumist kutseharidusse (jätku- ja ümberõpe) (tabel 16 ja infokast 17).

Tabel 14. Haridusse naasmist toetavate meetmete põhijoonte ülevaade

	Kutsehariduse avamine uutele õppijarühmadele	Nn teise võimaluse kutsehariduse õppekavad	Terviklikud nn teise võimaluse programmid haridussüsteemi naasmiseks
Eesmärk	Avada kutseharidussüsteem uutele õppijarühmadele, üldjuhul noortele täiskasvanutele, kel varem ei olnud õigust kutseõpinguid (taas)alustada	Anda teine võimalus omandada kutsequalifikatsioon	Julgustada väljalangenuid pöörduma tagasi hariduse juurde ja valmistada neid akadeemiliselt, sotsiaalselt ja ametialaselt ette formaalhariduses õppimiseks või tööhõiveks
Sekkumisloogika	Kõrvaldada takistused nende õppijate sisseastumisel, kes soovivad kutseharidusse tagasi pöörduda	Nn teise võimaluse õppekavasid iseloomustab õpe väljaspool tavapärase õppeaega, teistsugune metoodika (praktilisem, rohkem kohandatud vastavalt õppija huvidele) ja individuaalne tempo. Õppekava täitmisel võetakse sageli arvesse varasemaid õpinguid.	Kasutada kutseharidust ja kutsepedagoogika võtteid, et motiveerida noori õpingute juurde tagasi pöörduma
Sihtrühmad	Valdavalt noored täiskasvanud, kes on õpingud katkestanud enne kvalifikatsiooni omandamist ning ei saa seetõttu jätkata õppimist järgmisel haridustasemel	Noored täiskasvanud, kes on juba haridussüsteemist välja langenud, kuid sooviksid saada teist võimalust formaalõppes osalemiseks. Sihtrühmaks võivad olla ka väljalangemisohus õppijad	Katkestanud, eriti need, kes on välja langenud komplekssemate, sh isiklike, sotsiaalsete, käitumis- või terviseprobleemide tõttu
Tegevused	Õiguslike takistuste kõrvaldamine, osalemiseks motivaatorite loomine	Varasemate õpingute tunnustamine, kooli- ja töökohapõhine kutseõpe	Tööharjutus, kutsesuunitlus ja nõustamine, rühmatööd, ettevõttekülastused, praktiline õpe töötubades, põhioskuste arengu toetamine, spordi- ja kultuuriüritused
Kavandatud väljundite näited	Noorte puhul: tõusnud kvalifikatsioon, paranenud õpimotivatsioon, paranenud kutseoskused Süsteemi tasandil: madalam väljalangevuse määr, kõrgem kutsehariduses osalemise määr		
Levik	Reformitav valdkond paljudes liikmesriikides	Enamikus riikides olemas, aga õppekavade paindlikkus sihtrühma mitmekesiste vajadustega arvestamisel on erinev	Väljakujunenud praktika enamikus liikmesriikides; ulatus ja maht on erinevad

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Tabel 15. Kutseõppevõimaluste loomine uutele õppijarühmadele

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
EE	Programm KUTSE
	Teised näited
BE-fl	Noorte kootsingusüsteem Antwerpenis
EE	Koolituskaardi süsteem töötute täiskasvanute kutseharidusse (jätku- ja ümberõpe) tagasipöördumise toetamiseks

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Infokast 17. Kutseõppevõimaluste loomine uutele õppijarühmadele: Belgia flaamikeelse kogukonna näide

Noorte kootsinguvõrgustik Antwerpenis Flandrias on mitut kooli ja kutseõppeasutust ühendav projekt. Noored, kes on haridussüsteemist välja langenud, saavad omandada esimesed positiivsed töökogemused noorkootsina kutseõppeasutuses ning samal ajal asuda õppima täiskasvanuhariduses. Kootsid tegutsevad õpetajate ja õpilaste vaheliste konfliktide vahendajatena. Neil on lubatud kaks päeva nädalas osaleda õppes, säilitades täiskoha palga. 2014. aastal tegutses projekti raames 60–70 noorkootsi.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Nn teise võimaluse kutsehariduse õppekavadega pakutakse kutsehariduse formaalõpet juba haridussüsteemist välja langenud noortele täiskasvanutele, kes tahaksid saada formaalõppes uut võimalust. Teise võimaluse õppekavasid iseloomustavad üldjuhul tavapärasest erinev õppeaeg ja teistsugused õppemeetodid (praktilisemad, rohkem õppija huvidest lähtuvad) ning individuaalne tempo, mis võimaldab arvestada õppija töökogemusega (tabel 16 ja infokast 18).

Tabel 16. Nn teise võimaluse kutsehariduse õppekavad

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
FR	Uue võimaluse keskkool Lyoni regioonis
FR	<i>Pôle innovant lycéen</i> , PIL
IT	Meistrite väljak (<i>Piazza dei mestieri</i>) Torinos
IT	Kooli ja töö ühendus ASLAM (<i>Associazione scuole lavoro Alto Milanese</i>)
	Teised näited
FR	Tuleviku töölepingud (<i>contrats emplois d'avenir</i>)
FR	Ühiskonnaga lõimimise leping (<i>contrat d'insertion dans la vie sociale</i> , CIVIS)

PL

Projekt *Sinu karjäär – sinu valik* (*Twoja Kariera-Twój Wybór*)

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Infokast 18. Nn teise võimaluse kutseõppeprogrammid: Prantsusmaa, Itaalia ja Poola näited

Tuleviku töölepingute programm (*contrats emplois d'avenir*) pakub Prantsusmaal madala kvalifikatsiooniga või kvalifikatsioonita noortele teise võimaluse osaleda õppes ja saada töökogemusi. Töökohal omandatud pädevused hinnatakse ja nende kohta antakse tunnistus, s.t osalejate kvalifikatsioon tõuseb. Ka ühiskonnaga lõimimise lepingu programm (*contrat d'insertion dans la vie sociale*, CIVIS) pakub 16–25aastastele noortele, kellel on raskusi töö leidmisega, võimaluse osaleda ühe aasta jooksul töökohapõhises õppes ja saada individuaalset nõustamist.

Itaalia algatuse *Piazza dei mestieri* (meistrite väljak) eesmärk on pakkuda koolikohustuse eas noortele ning töötutele noortele ja täiskasvanutele alternatiivset haridusvõimalust. Ühes kohas (väljakul) on ühendatud kool ja töökoht (restoran, publi, šokolaadivabrik ja trükikoda), kus õpilased saavad koolis õpitut kohe rakendada päris klientidega ja tegelikus olukorras.

Poola pere, töö ja sotsiaalpoliitika ministeerium (MPIPS) on 2012. aastast rakendanud erinevaid programme (lisaks töötutele ja töötajatele tööhõiveametites pakutavatele standardteenustele), sh alla 30-aastaste inimeste aktiveerimise meetmeid. Projekti *Sinu karjäär – sinu valik* (*Twoja Kariera – Twój Wybór*) korraldavad mitmed riiklikud tööhõiveteenistused ning selle eesmärk on kavandada ja katsetada uusi alla 30-aastastele töötutele mõeldud koolitusmeetmeid. Õppijad osalevad töökohapõhises ja koolipõhises kutseõppes.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Terviklikud nn teise võimaluse haridusse tagasipöördumise õppekavad annavad üld- või kutsehariduse katkestanud noortele toetatud võimaluse õppimise juurde tagasi pöörduda. Selliste programmide raames pakutav toetus algab „põhilisest“, s.t noorel aidatakse taasleida huvi õppimise vastu ning mõista, kui tähtis on õigel ajal kooli või tööle jõuda. Programmides rakendatakse mitme eriala spetsialistide meeskondi, kes teevad kindlaks, mis takistustega noor silmitsi seisab, ja tegelevad nendega. Kui noored tunnevad, et on rahunenud ja valmis õpinguid jätkama, pakutakse neile selleks võimalus. Sageli rakendatakse õppes kutsepedagoogika meetodeid, nt töötubades korraldatavat praktilist õpet, õppeülesandeid või lühikesi praktikaperioode ettevõtetes.

Üldjuhul ei anna sellise programmi läbimine formaalset kvalifikatsiooni, vaid seda kasutatakse huvi tekitamiseks. Noortele pakutakse hüppelaud, et parandada nende võimalusi leida töö või õppekoht formaalharidussüsteemis (tabel 17 ja infokast 19).

Tabel 17. Terviklikud kutsepedagoogikat rakendavad nn teise võimaluse õppekavad haridusse tagasipöördumiseks

Riik	Meetmed
	Süvitsi analüüsitud meetmed
AT	Nn tootmiskool (<i>Produktionsschule</i> ; varasem <i>AusbildungsFIT</i> , valmisolek õppimiseks ja töötamiseks)
FR	Nn teise võimaluse koolid
FR	<i>EPIDE insertion service</i>
IE	<i>Youthreach</i>
IE	Ballymuni noortegarantii pilootprojekt
LU	Nn teise võimaluse kool
NL	<i>Getting started</i>
PL	<i>Voluntary labour corps</i> (VLC)
PT	Matosinhose teise võimaluse kool
UK-Inglismaa	Noorteleping
UK-Põhja-Iirimaa	<i>Training for success</i>
	Teised näited
DK	Tootmiskoolid
PT	Projekt <i>Arco Maior</i> (Porto)

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Infokast 19. Terviklikud kutsepedagoogikat rakendavad nn teise võimaluse õppekavad haridussüsteemi tagasipöördumiseks: Taani ja Portugali näited

Taanis esindavad terviklikku kutseharidusse tagasipöördumise õppekava nn tootmiskoolid. 1980. aastatel loodud ja kogu riigis kohalikul tasandil üles ehitatud iseseisev koolisüsteem on peamine vahend, millega saavutati riiklik eesmärk, et aastaks 2015 omandaks 95% kõigist noortest keskhariduse. Meetme eesmärk on vältida koolist väljalangenute ja alla 25-aastaste NEET-noorte võõrdumist haridusest ning tuua nad tagasi formaalharidusse või tööhõivesse. Osaledes praktilises töös ja erinevaid tooteid valmistavates töötubades, mis müüvad oma toodangut ettevõtetele, saavad noored täiendada oma oskusi, leida motivatsiooni õppimiseks ja õppida, kuidas elada reeglipärast elu.

Nn teise võimaluse kool Portugalis Matosinhoses on aastast 2008 pakkunud terviklikku haridussüsteemi tagasipöördumise õppekava, mis koosneb kvalifikatsioonita noortele mõeldud kutseõppekursustest. Tegu on ainulaadse õppekavaga, mis ühendab kutseõppe, kunstõppe, akadeemilise hariduse, personaalse ja sotsiaalse arengu ning haridusliku toe ja psühhosotsiaalse sekkumise. Õppekava kohandatakse vastavalt iga õppija koolitusvajadustele ja huvidele. See põhineb oskuste hindamisel ja eeldab õpimapi koostamist. Tegu on ühe- kuni kaheaastase õppekavaga. Õpe algab ettevalmistava faasiga, mis koosneb erinevatest

tegevustest (nt teatriõpe, mille eesmärk on siduda noored kogukonnaga ja äratada nende huvi), ning jätkub tavapärasest õppekorraldust järgiva koolitööga.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

4. PEATÜKK

Tõhusate strateegiate põhijooned

Selles peatükis uuritakse, mis on 44 süvitsi analüüsitud meetme edu põhjused ning kuidas need on seotud haridusest väljalangevuse viivate teguritega. Samuti arutatakse, mis tegevused on eriti tähtsad ühe või teise profiiliga väljalangemisohus või juba välja langenud noorte puhul. Tuuakse välja olulised aspektid tõhusate meetmete kavandamiseks ja rakendamiseks.

4.1. Analüüsitud edukad meetmed

Tegureid, mis viivad noorte võõrdumiseni haridusest ning halvimal juhul väljalangemiseni, on üksikasjalikult käsitletud raporti esimeses osas (Cedefop, 2016, pkt 5). Enamikuga neist teguritest tegeleb vähemalt üks ülevaates käsitletud meede (aga sageli mitmed). Need tegurid ongi olnud analüüsitud meetmete kavandamise aluseks. Järgmiste teguritega analüüsitud meetmed selgelt ei tegelenud:

- (a) sugu;
- (b) töötingimused;
- (c) üldine majanduslik taust;
- (d) tööturu regulatsioon.

Kolm viimast on väljalangevuse vastaste meetmete mõjuulatusest väljas. Sugupoole puhul on võimalik ette kujutada meetmeid, mis keskenduvad kitsamalt noorte meeste vajadustele (nemad on sagedamini väljalangemisohus), kuid seda aspekti ei olnud selgelt käsitletud üheski analüüsitud strateegias.

Tabelis 18 on esitatud seosed väljalangevuse viivate tegurite, meetmete põhijoonte ning näidetes esitatud meetmete vahel.

Tabel 18. Haridusest väljalangemiseni viivad tegurid ja analüüsitud meetmete põhijooned

Väljalangevuseni viivad tegurid	Meetmete põhijooned	Meetmete näited
Pere ebapiisav toetus 	Vanemate kaasamine, vanematele vahendite andmine oma laste edasijõudmise ja valikute toetamiseks; vanemate teavitamine laste haridusvalikutest	• Ühendkuningriigis (Põhja-Iirimaa) täidavad mentorid programmis <i>Training for success</i> lisaks muule võtmerolli osalejate, vanemate ja tööandjate vaheliste suhete toetamisel; • Saksamaa kutsesuunitlusprogrammis (BOP) kutsutakse vanemad pärast õppija potentsiaali analüüsi toimuvatele tagasisidesessioonidele; • Hollandi terviseprobleemidega õpilaste nõustamisprogrammis (<i>Medical advice for sick-reported students</i>) kaasatakse vanemaid süsteemselt aruteludesse, kus käsitletakse noore haigusteid, tema tervises seisundit ja olukorra mõju õpitulemustele.
Tervis, heaolu, sotsiaalsed probleemid, vaesus 	• Juhtumikorraldus. Paralleelne töö kõigi probleemidega, millega noor silmitsi seisab. Noorel on üks tegevust koordineeriv tugiisik; • Noore olukorra stabiliseerimine	• Austria töökohapõhise õppe kootsingusüsteem hõlmab juhtumikorraldust, mille käigus koots kaasab protsessi teisi asutusi ja spetsialiste (nt terapeudid, arstid, laenuõustajad, sotsiaaltöötajad või tööhõiveteenistus), et toetada õpilast seoses eri probleemidega. Juhtumikorraldusega tagatakse, et koots on töökohapõhises õppes osaleja peamine kontaktisik, kes suunab koos õppijaga kogu protsessi; • Noorte tööhõiveametid Saksamaal on osa üleriigilisest kavast parandada koostööd föderaalsete ja regionaalsete programmide vahel, mis tegelevad puuetega noorte karjäärisuunitluse ja -nõustamisega ning toetavad nende integreerimist haridusse ja tööturule. Ametid pakuvad igakülgset nõustamist ühes kohas, aga tegelevad ka paljude teiste teemade, sh isiklike probleemidega.
Sisserändaja või vähemusrahvuse taustaga õpilased on sageli suuremas väljalangemisohus 	• kaasata vanemaid ja teavitada neid riigi haridussüsteemist; • vähendada eraldatust haridussüsteemist; • kindlustada, et teatavad haridusvalikud, mille abil edu saavutada, on vähemusrahvuse taustaga noorte hulgas populaarsed	• Taani programmi <i>Retention caravan</i> eesmärk oli suurendada noorte motivatsiooni valida kutseharidus ning teadvustada neile kutsehariduse väärtust ja karjäärivõimalusi Taani ühiskonnas; • Ungari integreeritud õppe süsteemi (<i>Integrated pedagogical system</i>) eesmärk oli integreerida raskustes, eelkõige roma taustaga lapsi ja noori tavaharidussüsteemi ja vältida nende häbimärgistamist.

Väljalangevuseni viivad tegurid	Meetmete põhijooned	Meetmete näited
Edasijõudmatus hariduses 	• pakkuda tugiõppe võimalusi, juhendamist tavaõppekava osana; • lisada põhioskuste õpet vastavalt individuaalsetele vajadustele; • individualiseeritud õppekavad; • enesekindlust ja motivatsiooni suurendavad tegevused	• Belgia prantsuse kogukonnas kasutati väljalangevuse ennetamiseks järgmisi süsteemi tasandi meetmeid: keelati klassikursust kordama jätta ja nõuti õpetajatelt mahajäänud õppijatele tugiõppe korraldamist; • Ühendkuningriigis on programmi <i>Training for success</i> sihtrühm noored, kes on haridussüsteemist välja langenud. 40–45% sihtrühmast on tõsiseid puudujääke põhioskustes. Programm pakub põhioskuste õpet, et õppijad saaksid oma oskusi täiendada ja kvalifikatsiooni omandada; • Luksemburgis korraldatakse eraldi kursusi 15–18-aastastele õpilastele, kellel jääb puudu oskustest, et leida tööd või alustada kutseõpinguid. Kursused sisaldavad ka sotsiaalkultuurilisi, spordi ja kunstiga seotud tegevusi, et tõsta noorte enesekindlust ja motivatsiooni.
Positiivse tulevikuplaani puudumine ja õppija ebasobivad valikud 	• noorest lähtuvad arengueesmärgid kootingu ja mentorluse abil; • võimalused katsetada erinevaid ameteid ja kutseõppe suundi	• Austrias pakutakse noorte kootingusüsteemi raames väljalangemisohus noortele 15–30 tundi kootingut, et aidata neil koostada karjääri- ja edasiõppimise plaan ning see ellu rakendada; • Iirimaa pakutakse Ballymuni noortegarantii pilootprojekti raames noortele mitmekülgset nõustamist ja toetatakse neid mitme nädala/kuu jooksul – noort kaasates hinnatakse tema profiili ning koostatakse karjääriplaani ja toetatakse selle rakendamist; • Ühendkuningriigis annab noorteleping noortele võimaluse katsetada valitud haridustee õigsust enne, kui nad lõplikult otsustavad, mida edasi õppima asuda.
Negatiivne enesepilt seoses ebaeduga õppimises 	• motivatsiooni ja enesekindlust suurendavad tegevused, sh sport ja kultuur; • õppijates huvi ja motivatsiooni tekitamine õppimise vastu üldiselt ja konkreetse ameti vastu	• Poolas toetavad vabatahtlikud (<i>Voluntary Labour Corps</i>) noorte kutsequalifikatsiooni omandamist, aga arendavad ka noorte personaalseid ja sotsiaalseid oskusi, mida on vaja iseseisvumiseks. Oskuste arendamine toimub peamiselt õppekavaväliste ja vaba aja tegevuste kaudu: kultuuri- ja spordiüritused, võistlused jm üritused, et toetada huvi teket ja arengut; • Prantsusmaal saavad noored varasema kaitseväeteenistusega sarnanevates keskustes (<i>insertion centre</i>) regulaarselt sporti teha ning ühiskondlikes ja kultuuritegevustes osaleda.

Väljalangevuseni viivad tegurid	Meetmete põhijooned	Meetmete näited
Õppe sisu ja korraldus 	- töökohapõhise õppe ja simulatsioonide kasutamine; - selline teoreetilise ja praktilise õppe korraldus, mis võimaldab teadmisi ja oskusi kiirelt ühest kontekstist teise üle kanda; - individualiseeritud õppekavad	- Kõik analüüsitud nn teise võimaluse koolid (FR, PT, LU) rakendavad õppes tavaharidusest erinevat lähenemisviisi. Teoreetiline õpe on tihedalt seotud praktikaga, et õppimine oleks õppijate jaoks mõtestatud; - Prantsusmaal rakendab algatus <i>Innovation pole</i> pedagoogilisi meetodeid, mis põhinevad tegevuspõhise ja individualiseeritud õppe teoorial.
Puudulik töövalmidus 	- suurendada töövalmidust ajakasutus-, suhtlus- ja meeskonnatöö oskuste arendamise kaudu; - pakkuda motivatsiooni tõstmiseks töökohapõhise õppe ja elulähedaste simulatsioonide võimalusi; - teha koostööd tööandjatega	- Kõigis analüüsitud nn tootmiskoolide mudeli järgi tegutsevates teise võimaluse koolides (PT, AT, IT) õpivad noored kooli ettevõttes tõelises töökeskonnas; keskendutakse noortele, kellel on probleeme tavapärase töökohapõhise õppe koha leidmisega; - Põhja-Iirimaa (Ühendkuningriik) tugevdati töökohapõhist õpet osana keskhariduse lõpetanute määra suurendamise strateegiast; - Prantsusmaal ühendavad nn teise võimaluse koolid süsteemselt töökogemuse ja koolipõhise õppe moodulid; - Itaalias Torinos korraldab nn käsitöölise väljak kohustuslikku haridust noortele, aga pakub alternatiivset õppimisvõimalust ka töötutele noortele ja täiskasvanutele. Ühendades samas kohas (väljakul) kooli ja töökoha (restoran, pubi, šokolaaditöökoda ja trükikoda), pakutakse õpilastele võimalust rakendada koolis õpitut päris klientidega reaalses keskkonnas.
Suhted töökohal ja klassis 	- teha kõigile õpetajatele ja juhendajatele kohustuseks tegeleda haridusest väljalangevuse probleemiga; - kooli tasandi väljalangevuse vastased tegevuskavad; - toetada mitte ainult noort, vaid ka töökohapõhise õppe ettevõtet konfliktilahenduses	- Taanis soodustab programm <i>Retention caravan</i> ja selle järelkäijad õppeasutustes väljalangevusega tegelevate koordinaatorite ametisse nimetamist ja väljalangevuse vastaste tegevuskavade väljatöötamist; - Belgia prantsuse kogukonna projekti <i>Expairs</i> raames algatasid õppeasutused kutsehariduse väärtustamiseks kooli tasandi projekte, et tõsta õpilaste motivatsiooni, korraldada ümber õpet ja muuta seda asjakohasemaks ning parandada õpilaste hoiakuid. Põhieesmärk oli toetada kooli tasandi uuendusi selles valdkonnas.

Väljalangevuseni viivad tegurid	Meetmete põhijooned	Meetmete näited
Tööturu atraktiivsus 	• aidata noorel luua hariduse omandamise järgne tulevikuplaan: pakkuda positiivseid eeskujusid; • maksta töökohapõhises õppes töötasu	• Prantsusmaal sõlmivad väljalangenud, kes on asunud õppima nn uue võimaluse koolides (üks nn teise võimaluse koolide alamtüüpe), koolitusasutusega koolituslepingu ja saavad oma töö eest tasu; • enamikus analüüsitud riikides saavad töökohapõhises õppes osalejad tasu; • Ühendkuningriigis on tasustatud töökohapõhises õppes osalejate katkestamise määr madalam kui teistes töökohapõhise õppe vormides, kus õpilastele tasu ei maksta.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud. Ioonid: [Freepik](#), www.flaticon.com

4.2. Peamised edutegurid

Et meede oleks edukas, on äärmiselt oluline valida sihtrühma silmas pidades õige kombinatsioon tegevusi. Haridusest väljalangevusega on seotud palju tegureid (põhjalikum analüüsi vt raporti 1. osast; Cedefop, 2016, ptk 5). Põhjuseid, miks noored haridussüsteemist enne kvalifikatsiooni omandamist lahkuvad, võib leida süsteemist endast, aga ka noort ümbritsevast keskkonnast. Väljalangevuse vastased meetmed peavad tegelema haridusest võõrdumise põhjuste, aga ka negatiivsete tagajärgedega. Arvestades, et põhjused, miks noored koolist välja langevad, ei ole kõigi puhul samad, peavad erinema ka lahendused. Haridusest täielikult võõrdunud ja demotiveeritud sihtrühmade puhul tõhusalt toimivad meetmed on sageli kompleksed ja ressursimahukad. Seepärast tuleb seda tüüpi meetmed suunata noortele, kes vajavad neid kõige rohkem ja keda ei saa „kergemate“ meetmetega haridussüsteemi tagasi tuua. Mõned väljalangemisohus noored seevastu vajavad ainult suhteliselt „kergeid“ muudatusi ja nõuandeid, et leida õpingute jätkamiseks motivatsiooni ja valida endale sobiv haridustee.

Varasemates uuringutes on välja selgitatud väljalangenute või väljalangemisohus noorte profiilid. Need ulatuvad juhtumitest, kus noorel on suuri, sageli hariduse kontekstist sõltumatuid raskusi, kuni juhtumiteni, mille puhul väljalangemise põhjused on vähem tõsised ja ka haridusest võõrdumise probleem on väiksem (raporti 1. osa, ptk 5.1; Cedefop, 2016). Selles alapeatükis on esitatud tõhusate väljalangevuse vastaste meetmete põhijooned kuue profiili puhul, mis on kindlaks tehtud haridusest võõrdumise põhjuseid käsitlenud intervjuude põhjal (tabelid 19 ja 20). Profiilid aitavad näitlikustada, kuidas eri ohutegurid võivad omavahel suhestuda ja viia haridusest väljalangemiseni.

Tabel 19. Kuus haridusest väljalangenute ja väljalangemisohus õppijate profiili

Süsteemi vältivad õppijad 	Need noored ei ole sageli haridusest huvitatud, kuna ei pea seda enda jaoks mõttekaks. Paljudel juhtudel ei tunne ka nende vanemad laste hariduse vastu huvi ning ei innusta ega motiveeri neid hästi õppima. Sageli on nad õpitulemustelt keskmised või alla keskmise. Nende võõrandumisele viitab sage koolist puudumine. Neil on oma hariduse ja tulevase töö suhtes madalad ootused. Koolikeskkonda peavad nad kohaks, kus tuleb vastu pidada, aga neil ei ole
--	---

	kooliga seoses positiivseid tundeid. Nad ei ole aktiivselt valinud õppekava, millel õpivad, vaid neile soovitati seda. Need noored on sageli hallil alal: nad võivad muudest kontekstiteguritest sõltuvalt kas välja langeda või jääda haridussüsteemi. Nad langevad välja, kui neil tekib võimalus tööle asuda, kui nad satuvad silmitsi väljakutsega, nt üleminekuga uude õppekeskkonda ja -konteksti, või kui tugi, mida nad vajavad või otsivad, ei ole kättesaadav või nad ei tea, kust seda leida.
Süsteemile vastanduvad õppijad 	Need noored puuduvad palju ja kuigi nad on formaalselt haridussüsteemis, on nad tegelikult sellest tugevalt võõrdunud. Neil on aastate jooksul kuhjunud puudujäägid mitmetes oskustes ja ainevaldkondades. Nende õpitulemused on seetõttu üsna kehvad. Mõnel puhul võib see olla seotud diagnoosimata õpiraskustega. Neil on hariduse suhtes negatiivne hoiak, mis võib põhjustada konfliktset käitumist. Nad ei pea haridust oluliseks.
Üleminekujärgsete kohanemiskeskuste tõttu haridusest võõrdunud õppijad 	Need noored satuvad väljalangemise ohtu üleminekul ühelt haridustasemelt või haridusliigist teise. Nad puuduvad palju. Tegelikud õpingud ei vasta nende ootustele ja nad ei ole oma tulevikuplaanides kindlad. Seetõttu ei suutu nad uutesse õpingutesse positiivselt ega sulandu rühma. Sageli ei ole neil õppekava edukaks läbimiseks vajalikke harjumusi ja sotsiaalseid pädevusi või asuvad nad õppima õppekaval, mida tunnevad halvasti. Nende õppekava valik on olnud juhuslik ja ei väljenda nende sügavamaid soove.
Õppijad, kes võõrduvad haridusest, kuna ei leia sobivat õppekohta 	Need noored võib liigitada väljalangenute hulka, kuna neil ei ole õnnestunud leida sobivat õppimisvõimalust: töökohapõhise õppe kohta või oma valikule vastavat õppekava. Nad ei võõrdunud haridusest, kuid langesid lõpuks välja, kuna saadaolevad õppekohad ei vastanud nende ootustele. Sellesse kategooriasse kuuluvad ka noored, kes ei katkestanud teadlikult õpinguid, vaid kellel ei õnnestunud ära teha lõpueksamit ja kes seetõttu ei omandanud kvalifikatsiooni. Nad on hallis alas väljalangenute ja tavaõpilaste vahel. Nad ei tarvitse kuigi palju erineda noortest, kes leidsid sobiva õppekoha või sooritasid eksamid edukalt. Sageli on tegu veidi nõrgemate õpilastega, kelle pingetaluvus on väike või kes ei oska end nii esitleda, et neil õnnestuks saada koht töökohapõhises vm õppes.
Õppijad, kes katkestavad õpingud hooldus-, vanema- või töökohustuste tõttu 	Need noored on haridussüsteemist lahkunud, kuna neil oli kohustusi, mida ei olnud võimalik täita täisajaga õppides, nt vanemakohustused, vajadus teenida sissetulekut või hoolitseda teiste pereliikmete eest. Nende õpitulemused enne väljalangemist olid keskmised, aga see ei olnud nende võõrdumise peamine põhjus. Kuigi nende otsus õpingud katkestada tulenes piiratud võimalustest, olid ka nende ootused sageli üsna madalad.
Kombineeritud (tervise- ja psühhosotsiaalsete) probleemidega õppijad 	Need noored on juba haridusest välja langenud. Nad katkestasid õpingud pärast järkjärgulist võõrandumist ja nende seosed haridussüsteemiga on täielikult katkenud. Nad lahkusid haridussüsteemist eri põhjustel: • puuduv motivatsioon õpinguid jätkata ja õppimise vähene väärtustamine üldiselt. See võib olla seotud vanemate ebapiisava tähelepanuga ja hariduse ebaoluliseks pidamisega; • varasem ebaõnnestumine hariduses, „halva õpilase“ hääbimärk ja sellest tulenev madal enesehinnang;

	• tõrjutus koolikeskkonnas ja klassis. Tegu võib olla kiusamisohvritega, õpetajate tähelepanust ilma jäänud või koolist käitumisprobleemide tõttu väljaheidetud õpilastega; • pikema tulevikuplaani puudumine, väärkujutus hariduse pakutavast ja varasemad negatiivsed koolikogemused.
--	---

Allikas: Cedefop. Ikoonid: [Freepik](https://www.freepik.com), <http://www.flaticon.com/>

Sageli on väljalangemisohus noortel ka mitmeid haridusega mitteseotud probleeme, mis võivad nende võõrandumist süvendada. Tegu võib olla füüsilise või vaimse tervise probleemide, uimasti- või alkoholitarbimise, ebastabiilse peretausta, vaesuse, õigusrikkumiste või vanemakohustustega.

Õigeaegse toetuse puudumise ja koolis kuhjuvate ebaõnnestumiste tõttu satuvad sageli väljalangemisohtu ka õpiraskuste või puuetega noored.

Neist paljude jaoks on kool sageli lihtsalt järjekordne ületamist vajav takistus, mitte tee enamast töotavasse tulevikku.

Eri profiilide piirid on ähmased ja profiilides kombineeruvad järgmised kriteeriumid:

- (a) noore kaasatuse/võõrandumise tase;
- (b) haridusvälised probleemid, millega noor peab tegelema;
- (c) varasemad õpitulemused;
- (d) hariduskogemus ja enesepilt õppijana;
- (e) õppija staatus haridussüsteemis.

Viimati nimetatud kriteerium tähistab seda, kas noor on veel haridussüsteemis või juba välja langenud. See ei iseloomusta indiviidi ega tema konteksti.

Kõik õppijad, kes vastavad mingis osas marginaliseeritud või kohustustega kimpus õppijate profiilile, ei ole haridussüsteemist välja langenud. Sellegipoolest on nende profiilidega noorte toetusmeetmed kavandatud sekkumis- või naasmismeetmetena. Noored, kes vastavad haridussüsteemi vältija või süsteemile vastanduja profiilile, võivad liikuda mõnda teise kategooriasse, kui nende tingimused muutuvad ja nad veelgi haridusest kaugenevad. Seepärast on neile profiilidele vastavad meetmed rühmitatud ennetus-, sekkumis- ja haridusse naasmist toetavateks meetmeteks ning sama jaotust järgib ka alapeatüki struktuur. Selline kategoriseerimine ei ole siiski kunagi selgepiiriline. Paljud ennetustegevused sisaldavad ka sekkumise elemente ning paljusid naasmismeetmeid võib teataval määral pidada ka sekkumismeetmeteks. Ennetus- ja naasmismeetmeid on tavaliselt võimalik üsna selgelt eristada, kuigi mõned analüüsitud meetmed pakkusid mõlemat tüüpi tegevusi.

Tabel 20. Väljalangenute ja väljalangemisohus õppijate profiilid

	Vältija	Vastanduja	Kadunud üleminekul	Eemale jäänud	Kohustuste küüsis	Marginaliseeritud
Lühikokkuvõte	Süsteemi vältiv õppija	Süsteemile vastanduv õppija	Õppija, kes võõrdub haridusest üleminekujärgsete kohanemisraskuste tõttu	Õppija, kes võõrdub haridusest, kuna ei leia soovitud õppekohta	Õppija, kes katkestab õpingud hooldus-, vanema- või töökohustuste tõttu	Kombineeritud (tervise- ja psühhosotsiaalsete) probleemidega õppija
Haridusest võõrdumise tase	Keskmine. Puudub sageli, aga siiski osaleb õppes. Tal on kooli/haridusega ka positiivseid seoseid.	Üsna kõrge. Puudub sageli, käitub koolis mässumeelselt, konfliktid suhted õpetajate ja mõnikord ja eakaaslastega.	Keskmine. Valib õppekava, aga selgub, et see ei vasta tema võimetele, soovidele ja/või pädevustele; võõrandub järk-järgult.	Keskmisest kõrgeni. Jääb maha, kuna tema oskused ei sobi valitud õppekava tüübiga.	Keskmine. Otsustab katkestada õpingud pere või majandusliku olukorra tõttu.	Kõrge. On haridussüsteemist pikemat aega eemal. Ei tunne hariduse vastu huvi.
Haridusvälised probleemid	Madalad ootused, mis on seotud pere vähesel toetusel ja huviga. Võimalikud vaimse tervise probleemid, nt depressioon.	Võimalikud kompleksed isiklikud, sotsiaalsed ja/või pereprobleemid. Võimalikud vaimse tervise probleemid, nt depressioon.	Sageli madalad ootused ja vanemate vähenenud toetus, aga suuremaid probleeme ei tarvitse olla.	Probleeme võib olla, aga need pigem ei ole tõsised.	Ei saa täisajaga õppida, kuna vajab sisetulekut, peab hoolitsema pere liikmete eest jms.	Kompleksed isiklikud, sotsiaalsed ja/või pereprobleemid, sh seoses füüsilise või vaimse tervise või antisotsiaalse käitumisega.
Varasemad õpitulemused	Keskmisel või alla keskmise, aga ei ole korduvalt läbi kukkunud.	Halvad. sageli takistavad edasijõudmist kuhjunud lüngad põhioskustes. Võimalikud õpiraskused	Keskmistest halbadeni. Puuduvad uute tüüpi õppekavaga kohanemiseks vajalikud oskused.	Halvad. Ei võetud halbade tulemuste pärast vastu soovitud õppekavale.	Keskmisel	Sageli halvad. Lüngad põhioskustes.

Hariduskogemus ja enesepilt õppijana	Neutraalne	Negatiivne. Sageli häbimärgistatud „halva õpilasena“, arvab, et ei ole võimeline õppima.	Negatiivne. Uus õpekava ei vasta tema ootustele ning tekitab negatiivse hoiaku ja madaldab enesehinnangut.	Neutraalne või negatiivne	Neutraalne	Väga negatiivne. Tunneb end häbimärgistatuna. Madal enesehinnang ja usk oma õpivõimesse.
Staatuse haridussüsteemis	On veel haridussüsteemis.	On veel haridussüsteemis.	On veel haridussüsteemis, aga välja langemas.	Haridussüsteemist välja langemas.	Juba välja langenud.	Juba pikemat aega haridussüsteemist eemal.

Allikas: Cedefop

Uuringus vaadeldi, kas ja kuidas 44 analüüsitud meetet õppijaprofiilidele vastavad. Kuigi piirid eri profiilide vahel on ähmased ja neile rakendatakse erinevaid meetmeid, selgus uuringus, et:

- (a) ennetusmeetmeid rakendatakse sageli vältijate ja vastandujate puhul.
- (b) ennetusmeetmete abil püütakse ka vältida „üleminekufaasis kaduma minekut“;
- (c) sekkumismetmed on üldjuhul suunatud „üleminekufaasis kadunute“ ja „eemale jäänute“ profiilidele;
- (d) haridusse naasmist toetavad meetmed keskenduvad „eemale jäänud“, „kohustuste küüsis“ või „marginaliseeritud“ noortele. „Marginaliseeritud“ profiilile mõeldud meetmed on sageli üsna erinevad teiste profiilide omadest, kuna pakuvad palju ulatuslikumat tuge. „Eemale jäänud“ ja „kohustuste küüsis“ noortele suunatud meetmed on sageli seotud tööturuga.

Peatükis 4.2.1 käsitletakse ennetus-, sekkumis- ja naasmismetmete põhijooni seoses kuue kindlakstehtud väljalangejate profiiliga.

4.2.1. Edukate ennetusmeetmete põhijooned

Meetmeid, millega ennetada noorte enneaegset lahkumist haridussüsteemist, iseloomustavad järgmised jooned:

- (a) noorega luuakse kontakt, et näidata üles huvi tema vastu ja mõista tema probleeme;
- (b) vaadatakse üle noore õppekorraldus, et tal oleks õppides pidevalt võimalik teooriat praktikaga seostada ja praktikas rakendada, nii et ta tajuks ka õppe teoreetiliseid osi mõttekana;
- (c) noorele pakutakse sobivas vormis nõustamist, mentorlust või kootsimist, et aidata tal luua positiivne ja õppimisega seotud tulevikuplaan;
- (d) tõstetakse õpetajate teadlikkust väljalangevusega võitlemise tähtsusest ja õpetajate rollist selles kontekstis;
- (e) kujundatakse koolis valmisolek ennetustööga tegeleda;
- (f) kaasatakse lapsevanemad arutellu laste haridusvalikute üle. Vanematele antakse lisainfot pakutavate haridusvalikute kohta ning tõstetakse nende teadlikkust vanemate tähtsusest lapse haridustee toetamisel.

Paljud ennetusmeetmed on mõeldud õppijatele, kes vastavad „vältija“ või „vastanduja“ profiilile. Sageli piisab suhteliselt väikestest muutustest ja sekkumistest, et tuua selliste noorte ellu pööre ja muuta nende fookust. Muudatusi saab sageli teha tavaharidussüsteemi raames ning need eeldavad kontakti loomist koolide ja vanemate vahel ning koostöös kohaliku tasandi ametkondade ja tugiteenustega. Viimased saavad pakkuda mitme eriala spetsialistide meeskondi ja meetmeid, et varustada õpetajaid vajaminevate vahendite ja toetusega (tabel 21).

Tabel 21. Ennetusmeetmete põhijooned

Põhiomadused / rakendatud tegevused	Sellesse rühma kuuluvate meetmete arv
Noore toetamine karjääriplaani koostamisel / eesmärkide sõnastamisel	12
Vanemate kaasamine	7
Kooliülene lähenemine: kooli tasandi tegevuskava	5
Õpetajatele vastutuse andmine ja/või koolituse või mentorluse pakkumine	6

Allikas: Cedefop

Infokastides 20 ja 21 tutvustatakse õppijate lugusid. Näited põhinevad õppekülastuste ajal tehtud intervjuudel.

Infokast 20. Haridustee näide: vältija

Õppija profiil: 17-aastane noormees, pärit äärelinna ebasoodsatest oludest

Põhikoolis tal õppimine ei edenenud ning ta jäeti puudumiste tõttu kaks korda klassikursust kordama. Koolipsühholoog soovitas tal proovida põhihariduse taseme eelkutseõpet. Sellised õppekavad olid just käivitatud ja ta asus õppima ainsal õppekaval, mida pakuti tema koduomavalitsuses. Õppekava võimaldas läbi proovida kolm õppevaldkonda. Esialgu ei huvitanud teda neist ükski – ta lihtsalt ei tahtnud õppida tavakooli õppekava järgi.

Üheaastase eelkutseõppe ajal tekkis tal siiski huvi ühe proovitud valdkonna vastu. Tema õpitulemused paranesid, kuigi matemaatika valmistas talle ikka probleeme ja tal tuli ette ka puudumisi. Pärast põhikooli lõpetamist otsustas ta jätkata õpinguid sama kooli kaheaastasel keskhariduse taseme kutseõppekaval samal erialal, mis teda oli kõige enam huvitanud.

Ta lõpetas keskhariduse taseme kutseõppe esimese aasta. Sel aastal puudus ta vähem kui eelmisel. Õpilase ambitsioonid on suurenenud. Praegu plaanib ta läbida ka teise õppeaasta ja isegi kaalub õpingute jätkamist kõrgema taseme kutseharidusõppes.

Kui õpilaselt küsiti, mis mängis tema edasijõudmises otsustavat rolli, oli ta kindel, et see oli tugev side rühmajuhendajaga, kes on ka tema valitud eriala õpetaja, ja teiste rühma õpilastega. Õpilane selgitas, et õpetaja aitas seostada teooriat ja praktikat ning

toetas teda kogu kooliaasta vältel. Esmastest lahkavamustest hoolimata kohanesid nad üksteisega ning neil tekkis usalduslik suhe. Ta pidas oluliseks ka vanemate tuge ja kogemuste jagamist teiste rühma õpilastega. Selge motiveeriv tegur oli meeldiva valdkonna leidmine.

Allikas: õppekõlastuse käigus tehtud intervjuu

Infokast 21. Haridustee näide: vastanduja

Õppija profiil: 15-aastane noormees, pärit suurlinna suhteliselt mahajäänud linnaosast

Ta lõpetas põhikooli ühes nõrgematest õpperühmadest. Koolis ei läinud tal kuigi hästi – mõned ained olid keerulised, eriti kui neis oli vaja palju lugeda; seetõttu hakkasid tal tekkima käitumisprobleemid ja sagenema puudumised. Poisi kool asus suurlinnas suhteliselt mahajäänud kandis ning suur osa õpilasi lahkus koolist keskkooli lõputunnistust saamata.

Üks õpetajatest võttis poisiga kontakti ja pakkus, et talle võiks akadeemilisema tavaõppekava asemel sobida pigem eelkutseõppe õppekava. Õpetaja selgitas, et see õppekava sisaldab nii akadeemilise kui ka kutseõppe elemente ning valmistab õpilasi ette üleminekuks koolist täiskasvanuella ja tööellu.

Alguses ei olnud ta pakutud valikust vaimustuses, kuna õppekaval oli maine, et see on õpilastele, kes on teistest rumalamad. Ta kartis, et keegi ei võta teda tööle, kui ta selle õppekava lõpetab. Õpetaja veenis teda siiski, et tegu on tema jaoks parima valikuga, kuna akadeemilisemal õppekaval ei tarvitse ta üldse hakkama saada. Talle meeldis ka moodulipõhine hindamissüsteem ja võimalus saada töökogemus insenerifirmas, kuna see oli valdkond, kus ta tahtis tulevikus tööle asuda.

Kokkuvõttes meeldis talle eelkutseõppe õppekava väga, eriti teistsugune õpetamisstiil, rühmatööd ja võimalus teha rohkem praktilist tööd. See vastas tema eelistusele õppida tegevuse, mitte kuulamise kaudu. Ta sai ka klassikaaslastega hästi läbi. Ta oli õppimise suhtes positiivsemalt meelestatud ning tema enesehinnang tõusis, kui ta nägi oma moodulihindeid kahe aasta jooksul paranemas ja sai tegutseda talle sobivas tempos.

Pärast lõpetamist otsustas ta edasi õppida. Kuna ta ei saanud selle õppekava järel jätkata õpinguid ülikoolis, läbis ta lisakursuse, mis andis talle õiguse astuda rakenduskõrgharidusõppesse. Ta sai ka tööpakkumise kohalikust insenerifirmast, kus otsiti kedagi, kellel oleks praktilisi teadmisi ja ka veidi töökogemust. Ta on väga rahul, et valis 15-aastaselt eelkutseõppe õppekava. Tal on põhikooliaegseid klassikaaslasi, kes valisid tavaõppekava, aga katkestasid õpingud, kuna ei pidanud tempole vastu.

Allikas: õppekõlastuse käigus tehtud intervjuu

Järgnevalt tutvustatakse kolme tüüpi tegevusi, mis on omased tõhusatele ennetavatele meetmetele.

4.2.1.1. Nõustamine, kootsimine või mentorlus: eesmärgid ja kavad

Demotiveeritud noorte puhul on kõige tähtsam aidata neil kõigepealt kujundada positiivne tulevikuvaade, mis seostub edasiõppimisega. Nõustamise meetodid iseenesest on vahend motivatsiooni tõstmiseks⁽¹⁴⁾. Nõustamisprotsess hõlmab küsimusi noore tulevikuplaanide kohta, tema julgustamist oma arengu eest vastutust võtma ja väljaõeldud soovide suunas tegutsema.

Toetavaks peetakse ka isiklikku kontakti, mida nõustamine noorele pakub. Noorele on motiveeriv juba usaldusliku suhte loomine. Usaldusliku suhte puudumine õpetajaga on sageli üks võõrandumist soodustavatest probleemidest. Lisaks on nõustaja neutraalne isik, kes saab aidata lahendada õppija ja õppeasutuse või töökohapõhise õppe puhul töötaja vahelisi arusaamatusi või konflikte. Seepärast ei ole nõustajad paljudel juhtudel ise õpetajad ega juhendajad.

Et meetmed oleksid edukad, on tähtis, et:

- (a) nõustajad on koolitatud töötama raskustes noortega; sageli on nad väljaõppelt noorsootöötajad;
- (b) protsess võtab aega ning noor saab olla kontaktis ühe ainsa nõustajaga. Isiklik suhe vajab kujunemiseks aega. Sageli töötavad nõustajad siiski ajutiste lepingutega ja on ise suhteliselt ebakindlas olukorras, mille tõttu töötajad vahelduvad kiiresti.

Saksamaa töökohapõhisest õppest väljalangevuse ennetussüsteem VerA viib väljalangemisohus õppijad (mentiid) üks-ühele kokku vanemaealiste spetsialistidega (mentorid). Need spetsialistid on vanemas eas inimesed, pensionärid, kes vabatahtlikuna annavad edasi oma kogemusi ja aitavad probleemidesse sattunud noori. Süsteem aitab keskenduda mentii probleemidele. Probleemid, milles mentor õppijat saab toetada, võivad olla seotud töökohapõhise õppe või koolitöö professionaalsete aspektidega, eksamiteks õppimisega või isiklike teemadega, nagu näiteks motivatsioon, enesekindlus või pere- või rahaprobleemid. Mentii-mentori suhe võib kesta kogu töökohapõhise õppe aja, s.o mõnest kuust mitme aastani sõltuvalt vajadusest ning mentori ja mentii motivatsioonist. Reeglina võtavad mentorid osa kahepäevasest sissejuhatavast kursusest, mille korraldavad piirkonna koordinaatorid. Kaks korda aastas korraldatakse ka mentorite kohtumisi, kus analüüsitakse kogemusi ja probleeme ning vahetatakse ideid.

Austria noorte kootsingusüsteemis rakendatakse juhtumikorralduse meetodeid, mille puhul üks koots vastutab õppija kogu kootsinguprotsessi eest. Protsess hõlmab kutsesuunitlust, teiste meetmete juurde suunamist, praktika

⁽¹⁴⁾ Nt Wells jt, 2014; Cryer ja Atkinson, 2015.

korraldamist, tugevuste ja nõrkuste analüüsi, koostööd teiste algatuste ja asutustega (nt psühholoogilised ja pedagoogilised teenused, noorsootöö) ning pere ja sotsiaalse keskkonna kaasamist. Kootsingut pakuvad äriettevõtted, vabaühendused ja sotsiaalsed ettevõtted, mille valib välja riiklik sotsiaalteemade ja puuetega inimestega tegelev asutus piirkondlike hankemenetluste kaudu.

4.2.1.2. Vanemate kaasamine: innustamine ja ootuste tekitamine

Mitmed uuringud on näidanud, et vanemate kaasatus laste ja noorte haridusse on korrelatsioonis laste haridussüsteemis püsimise tõenäosusega (nt De Witte ja Rogge, 2013; Blondal ja Adalbjarnardottir, 2009). On mitmeid teooriaid, millega seletatakse, miks vanemate kaasatus on laste ja noorte õpiedu seisukohalt tähtis (vt ülevaadet Tekin, 2011). Väljalangevust takistavate meetmete ja tegevuste väljatöötamisel on neist teooriatest õppust võetud. Vanemad võivad olla oma laste haridusse rohkem või vähem kaasatud vastavalt sellele, kas nad teavad, kuivõrd nende kaasatus lapse tulevikku mõjutab. Samuti mõjutavad kaasatust vanemate enda kunagised koolikogemused (Avvisati jt, 2010). Kooli ja vanemate vahelise lõhe vähendamiseks tehtavas teavitustöös antakse vanematele infot koolisüsteemi ja noore haridustee kohta, julgustatakse neid ilmutama huvi lapse edasimineku ja probleemide suhtes ning rõhutatakse kooliskäimise tähtsust (nt Paris School of Economics, 2010).

Meetmed, mis soodustavad vanemate kaasamist kooli juhtimisse, õpetaja ja vanemate vahelist suhtlust ning vanemate kui ressursi kasutamist, on väljalangemisohus õppijate puhul tõhusad, kui noor ei ole oma perega konfliktis. Vanema sekkumisest on abi, kui peresisesed suhted püsivad head.

Hollandi algatus *Medical advice for sick-reported students* (MASS) kaasab süsteemselt lapsevanemaid. Algatuse eesmärk on vähendada tervisega seotud põhjustel puudumist, tehes tervishoiutöötajate abiga kindlaks probleemi taustal olevad bioloogilised, psühholoogilised ja sotsiaalsed tegurid ning koostades tegevuskava. Tervisega seotud põhjustel koolist puudumine on oluline märguanne psühhosotsiaalsetest probleemidest. Algatuse hindamisel selgus, et puudumised olid kolm kuud ja ka üks aasta pärast sekkumist märgatavalt vähenenud (8,5 päevast 5,7 ja seejärel 4,9 päevani) ⁽¹⁵⁾.

Noorte kootsingusüsteemis Austrias jagatakse vanematele infomaterjale ja korraldatakse teavitusüritusi ning nad saavad osaleda esimesel kohtumisel kootsiga. Ka NEET-noorte puhul kutsutakse vanemaid kohtumisele kootsingu pakujaga või kohalikku koordinatsioonikeskusse. Samas osalevad õppijad vabatahtlikult ning ei vaja selleks vanematelt nõusolekut.

⁽¹⁵⁾ Tulemused pärinevad intervjueeritavalt [avaldamata].

4.2.1.3. Kooliülene lähenemine ja õpetajate vastutuse suurendamine

Koolist väljalangevust peetakse liigagi tihti õppija probleemiks ning uuritakse haridusest võõrdumise individuaalseid põhjuseid. Õppija vastutus on siiski ainult mündi üks pool. Mõnikord vabanevad õppeasutused vähemotiveeritud õpilaste probleemist, jättes nad lihtsalt klassikursust kordama või heites koolist välja. On ka teisi õppeasutustega seotud tegureid, mis koolist väljalangevust mõjutavad (klassi õhustik, õpetajate poolne häbimärgistamine) (nt Blaya, 2010).

See on ajendanud Euroopa Liidu tegevuskava Haridus 2020 koolipoliitika töörühma kutsuma õppeasutusi üles rakendama võitluses väljalangevuse vastu kooliülest lähenemist (Euroopa Komisjon, 2015b). Töörühma selgituse kohaselt „tähendab see, et väljalangevuse kõrvaldamise ja kõigi õpilaste edasijõudmise toetamisega tuleks tegeleda järjepidevalt ja süsteemselt kõigis koolielu aspektides, mis võivad edasijõudmist mõjutada. Kooliülse lähenemisviisi korral võtavad kõik koolipere liikmed (koolijuhid, keskastme juhid, õpetajad ja teised töötajad, õppijad, vanemad jt pereliikmed) vastutuse ja aktiivse rolli hariduse omandamise teel seisvate takistuste kõrvaldamisel ja väljalangevuse ennetamisel“ (Euroopa Komisjon, 2015b:8).

Mitmed analüüsitud algatused keskendusid kooli tasandi tegevuskavadele või õpetajate teadlikkuse tõstmisele väljalangevuse probleemist. Tegevuskavad võivad sisaldada erinevaid tegevusi, sh:

- (a) keskne puudumiste seire ja väljalangemisohus õpilaste kindlakstegemine;
- (b) väljalangemisohus õppijate nõustamise, õppesuuna vahetus või individuaalse kava koostamine;
- (c) läbiviidud tegevuste dokumenteerimine ja aruandlus;
- (d) õpetajakoolitus ja õpetajate pidev toetamine.

Selliste tegevuskavade koostamisel tuleb koolidel ületada järgmised proovikivid:

- (a) tegevuse sisu ja vastutajate rolli tegevuskavas tuleb süvitsi mõista ja aktsepteerida, vastasel korral jääb tegevus formaalseks;
- (b) sageli toetatakse liigselt ühe algatust juhtiva töötaja entusiasmile;
- (c) tegevuskava eest vastutavate töötajate ja kõrge väljalangevusega seotud õpetajate suhe. Isegi ühe kutseõppeasutuse piires erineb väljalangevuse määr sageli õppekava tüübist, erialast ja mõnikord konkreetsest tunnist sõltuvalt. Väljalangevuse määr võib sõltuda ka nende õppijate profiilist, kelle seas

õppekava on populaarne, ning õpetaja suhetest rühmaga. Oma tööga halvasti toimetulevate õpetajate mobiliseerimine on sageli kõige keerulisem.

Belgia prantsuskeelses kogukonnas kutsuti koole üles koostama tegevuskavasid, mis keskenduvad ühele või enamale järgmisest kolmest teemast: õpilaste motivatsioon, õppesuuna valik ja õppekorraldus (nt tavapärase õppekorralduse muutmine). Algatus käivitati projekti *Expairs* raames, aga võeti seejärel ministeeriumi määrusega laiemalt kasutusele (*Direction générale de l'enseignement obligatoire*, 2014). Kooliülene lähenemine moodustab ka osa kutseharidussüsteemi reformist, millega minnakse üle mooduli- või kursusepõhiste tunnistuste süsteemile (*certification per units*, CPU)⁽¹⁶⁾. Õpe korraldatakse moodulitena, mis tuleb järjestikku läbida. Kui õpilasel ei õnnestu moodulit positiivse hindegga lõpetada, peab kool võtma kasutusele tugimeetmed, et toetada õpilast nõutava pädevustaseme saavutamisel.

Kooli tasandi vastutust rõhutab ka koolist väljalangevuse kava Prantsusmaal (Prantsusmaa Haridusministeerium, 2014). Kõigis käesoleva uuringu raames külastatud kutseõppeasutustes on nimetatud töötaja (kooli juht või tema asetäitja), kes vastutab väljalangevuse vastaste tegevuste koordineerimise eest koolis.

4.2.2. Edukate sekkumismeetmete põhijooned

Analüüsitud sekkumismeetmed, mida kasutatakse väljalangemisohus noorte puhul, on järgmised:

- (a) varajane tugimeetmete rakendamine, et vältida suurte lünkade tekkimist õppekavas nõutavates pädevustes;
- (b) võimaluste pakkumine mitme eriala proovimiseks, et noorel tekiks konkreetsem ettekujutus oma oskustele ja omadustele sobivast tööst;
- (c) noore soovide väljaselgitamine ja talle positiivse õppimisplaani koostamine;
- (d) edukaks õppimiseks, sh töökohapõhises õppes osalemiseks vajalike põhiharjumuste kujundamine;
- (e) psühholoogilis-pedagoogilise toe pakkumine, et aidata noorel kujundada tõhusad strateegiad õpiraskustega toimetulekuks ning õppekava ja hindamisnõuetega kohanemiseks;
- (f) motivatsiooni ja kaasatust suurendavad meetmed hariduse suhtes positiivse hoiaku kujundamiseks; töökohapõhine õpe ja muud praktilised õppevormid;
- (g) tervise ja heaoluga seotud probleemide kindlakstegemine ja noorte toetamine nendega toimetulekul, sh vajaduse korral õppekava kohandamine või vahetamine.

⁽¹⁶⁾ Ühikutunnistused, <http://www.cpu.cfwb.be/>

Selle kategooria meetmed on enamasti mõeldud noortele, kes vastavad „üleminekufaasis kaduma läinud“ ja „eemale jäänud“ õppijate profiilile (infokastid 22 ja 23). Järgnevates alapeatükkides käsitletakse tegevusi, mida sellistes olukordades noortele keskenduvate meetmete puhul kõige sagedamini nimetatakse.

Tabel 22. Sekkumismeetmete põhijooned

Põhiomadused / rakendatud tegevused	Sellesse rühma kuuluvate meetmete arv
Töövalmiduse kujundamine	10
Individuaalne arengu- ja õppimiskava	11
Noore toetamine karjääriplaani koostamisel / eesmärkide seadmisel	17
Paindlik õppekava ja õppekorraldus	8
Töökohapõhine õpe või elulähedane simulatsioon	9
Sotsiaalsete ja suhtlusoskuste, igapäevaste harjumuste ja sotsiaalsete suhete kujundamine	8
Raskustes õppijate tugimeetmed	7

Allikas: Cedefop

Infokast 22. Haridustee näide: üleminekufaasis kaduma läinud

Õppija profiil: 21-aastane naine, elab äärelinna ebasoodsates oludes

Õppimine tal ei edenenud ja ta lõpetas põhikooli suure vaevaga. Tema perel oli rahaga kitsas ja ta tahtis võimalikult kiiresti mingi ameti õppida ja tööle asuda. Ta proovis läbi mitu oma koolis pakutavat eelkutseõppe suunda, aga need ei meeldinud talle.

Koolipsühholoog soovitas, et ta võiks proovida uut tüüpi eelkutseõpet (põhihariduse tasemel), mida sai valida lähedal asuvas koolis ja kus pakuti võimalust katsetada kolme tüüpi ameteid. Ta tegi selle kursuse läbi ja leidis valdkonna, mis teda huvitas.

Pärast põhikooli lõpetamist jätkas ta valitud valdkonnas õpinguid keskkooli tasemel kutseõppes. Ta hakkas põhikooliga võrreldes koolist vähem puuduma. Tema arvates oli viimane õpinguaasta kõige huvitavam, sest ained olid tihedamalt valitud erialaga seotud.

Praeguseks on ta kaheaastase õppekava lõpetanud ja saanud esimese tööpakkumise: kuuekuulise lepingu ettevõttes, kus ta viimati praktikal käis.

Positiivsete tulemuste taga on tema meelest osalt see, et ta on ise küpsem, ja teisalt tugev toetus, mida pakkus selle eriala eest vastutav õpetaja. Õpingute lõpetamisel sai määravaks see, et ta oli leidnud huvipakkuva valdkonna. Ta märkis, et kaaslased, kes langesid koolist välja või lõpetasid halvemate tulemustega, ei olnud valdkonnast huvitatud.

Ta hindas kõrgelt võimalust tutvuda töökohapõhise õppe raames eri ettevõtetega, kuna see aitas tal mõista, millised on töötingimused selles sektoris. Teda motiveeris

ka võimalus osaleda kohalikus algatuses, mille raames ta kavandas oma õpitava erialaga seotud tegevusi algkoolilastele.

Allikas: õppekõlastuse käigus tehtud intervjuu

4.2.2.1. Tugiõpe: õigeaegne tegelemine õppimises tekkivate lünkadega

Üks olulisemaid koolist väljalangevuse põhjuseid on kuhjuv edasijõudmatus. Kui noorel jäävad mingid pädevused omandamata, takistab see edasiõppimist, kuna puudu jääb aluspädevustest, mille põhjal uut materjali mõista ja omandada. Sellised lüngad pädevustes kipuvad laienema, kui nendega varakult ei tegeleta. Teine edasijõudmatuse negatiivne tagajärg on sellega seotud häbimärgistamine. Noored, kes tihti koolitööga hakkama ei saa, jõuavad olukorda, kus nad ei ole enam õppimisele vastuvõtlikud. Nad võtavad omaks, et ei tule õppimisega toime ning see omakorda hakkab nende õpinguid takistama.

Analüüsitud meetmetes kasutati tekkinud lünkadega tegelemiseks tugiõpet. On tähtis, et noor tajuks tugiõpet just toetuse, mitte veel suurema häbimärgistamisega. Tugimeetmed nõuavad õpetajatelt ka head arusaamist õppimise mehhanismidest, noorte enesepildist ja sellest, millisena nad tajuvad teiste arvamust.

Mõnes Prantsusmaa linnas pakub vabatahtlik ühendus (AFEV) ebasoodsas olukorras kutseõppuritele pikaajalist individuaalset tuge, et vähendada nende puudumisi ja edasijõudmatusest tulenevat väljalangemisohtu. Toetust pakutakse kolmel eesmärgil või põhiteljel:

- (a) abistatakse meetoodiliselt üldainete (nt matemaatika või prantsuse keele) õppimises;
- (b) toetatakse õppijat erialavaliku tegemisel ja karjääriplaani koostamisel;
- (c) toetatakse õppija isiklikku arengut, et suurendada tema autonoomiat ning oskust linnas orienteeruda ja sobivaid tugiteenuseid otsida.

Vabatahtlikud on tavaliselt üliõpilased. Toetust vajavad õppijad suunab tugiõppesse kutseõppeasutus ise.

Belgia prantsuskeelses kogukonnas võeti reformiga kasutusele uus õppe- ja hindamiskorraldus. Õppekava ja hindamine põhinevad pädevuspõhistel moodulitel ning iga moodulit hinnatakse eraldi ja selle läbimise kohta antakse eraldi tunnistus.

Moodulid on kogu õppekava ulatuses välja töötatud üksteisele toetuvana. Reformiga sätestati ka klassikursuse kordamise keeld. Õpilasi ei saa enam jätta klassi kordama. Kui õpilane mooduli hindamises läbi kukub (hindamised on iga paari kuu tagant, mitte ainult õppeaasta lõpus), peab kool ja konkreetselt õpetaja ja/või juhendaja võtma kasutusele tugimeetmed.

Infokast 23. Haridustee näide: õppimisest kõrvale jäänud

Õppija profiil: 16-aastane noormees, ei õpi ega tööta

Õppimine läks tal põhikoolis halvasti ja ta kukkus lõpueksamitel läbi.

Kool suunas ta tugioppe programmi, aga ta ei tahtnud enam õppida ja arvas, et tugiprogramm keskendub just õppimisele.

Ta proovis tööd leida, aga edutult – talle öeldi, et tal puuduvad nii nõutav kvalifikatsioon kui ka põhioskused. Mõne kuu pärast lõppes töötu abiraha ja pere survestas teda õppima mingi ameti, et tal oleks võimalik tööd saada.

Lõpuks otsustas ta kandideerida ühte tugioppeprogrammi ja viletsa taseme tõttu võeti ta ka kohe vastu.

Programmi algul hinnati tema vajadusi ja soovitati tal võtta individualiseeritud arvutus- ja kirjaoskuse kursus, et ta saaks ära teha põhikooli lõpueksamid. Et kursused toimusid tema elukohast kaugel, sai ta sõidutoetuseks ühistranspordi kuupileti.

Ta käib igal nädalal ühe päeva koolis ja saab individuaalset tuge eksamiteks valmistumiseks. Kolm ja pool päeva käib ta ühes ettevõttes praktikal, et saada töökohapõhises õppes oskusi ja töökogemust. Pool päeva nädalas on tal juhendatud individuaalne õpe, mis tähendab üks-ühele tuge õpiraskustega toimetulekuks (õpitehnikad, keskendumine). Ta hindab kõrgelt nii praktilist õpet kui ka individuaalset tuge eksamiainetes (kirja- ja arvutusoskuse põhiteemad).

Talle meeldivad ka programmi korraldatud õppekülastused ettevõtetesse ja hiljuti toimunud noortelaager.

Ta kohtub iga nädal oma mentoriga, et arutada kõikvõimalikke probleeme ja edusamme isiklikus tegevuskavas seatud eesmärkide poole liikumisel. Ta usaldab mentorit ning hindab tema abi ja nõuandeid. Eriti meeldib talle, et mentor innustab teda õppima ja usub, et ta saab eksamitega hakkama. See annab talle enesekindlust.

Ta õppis tugiprogrammis kuus kuud ja tegi seejärel edukalt ära põhikooli lõpueksamid. Karjäärinõustaja soovitusel asus ta seejärel õppima kuuendalasele töökohapõhiseks õppeks ettevalmistavale kursusele, et valmistuda õpinguteks töökohapõhises õppes.

Järgmise sammuna loodab ta pääseda töökohapõhisesse õppesse (mis tema riigis on hästi tasustatud).

Allikas: õppekülastuse käigus tehtud intervjuu

4.2.2.2. Proovimeetmed: huvi äratamine ja erialavaliku toetamine

Et jätkata pärast põhihariduse lõpetamist keskhariduses, tuleb valida õppekava tüüp. Seda valikut ei tehta tihti lühikajaliselt ning noore enda jaoks võib tegu olla paremuselt teise või kolmanda variandiga.

Proovimeetmed annavad selles kontekstis noorele võimaluse proovida oma huvidest ja võimetest lähtudes läbi erinevaid õppesuundi.

Luksemburgis korraldatakse koostöös keskkoolidega algatuse *Local action for youth* osana lühikesi „tutvumispraktikaid“. Kõik 2000 põhikooli viimase aasta õpilast teevad kahe nädala jooksul läbi kaks töökohapõhise õppe sessiooni

ettevõtetes: see tähendab ligikaudu 3600–4000 sessiooni igal aastal. Organisatsioon aitab õpilasi tutvumispraktikate halduspoolega, õpetajad aga kasutavad programmi toetuseks informaalsete võrgustikke kohalike tööandjatega⁽¹⁷⁾.

Toetatud kutseõppe programmi *Carpo* raames Saksamaal läbivad õpilased 2–4-nädalase praktika. Programmiga toetatakse noori, kellel on praktika läbimisel raskusi sisserändaja tausta või vanemakohustuste tõttu. Meetme raames saavad osalejad läbida üks-kaks praktikat nende valdkondade ettevõtetes, kus nad tahaksid asuda töökohapõhisesse õppesse. Tasustamata praktika on prooviperiood nii õppijate kui ka ettevõtete jaoks, kes saavad töökohapõhise õppe kandidaate testida. Sageli võetakse noored pärast praktikat õppesse.

4.2.2.3. Töövalmiduse kujundamine: harjumused ja käitumisviisid, mis võimaldavad õppes osaleda

Üks noorte probleeme on selles, et nad ei suuda leida töökohapõhise õppe või praktika kohta. Mitmesse analüüsitud meetmesse oli lisatud töövalmiduse kujundamise komponent. See tähendab ettevõtte igapäevases tegevuses vajaliku käitumise, nt täpsuse, sotsiaalsete oskuste või meeskonnatöö oskuste arendamist.

Austria nn tootmiskoolides on õppekavas töövalmidust käsitlevad moodulid. Nende raames korraldatakse tegevusi vastavalt õpilaste individuaalsele olukorrale ja eesmärkidele. Analüüsi põhjal võib välja tuua kolme tüüpi mooduleid:

- (a) moodulid, mis algajate toetamiseks keskenduvad tööprotsessides osalemisele. Eesmärk on aidata noortel täiskasvanutel (taas)kohaneda igapäevarutiiniga, nt regulaarse töölkäimise või sotsiaalse suhtlusega;
- (b) koolitusmoodulid, mis keskenduvad tööharjumuste ja -väärtuste (nt täpsus, töölt puudumisest teavitamine) harjutamisele ning praktiliste pädevuste omandamisele ja kasutamisele;
- (c) koolitusmoodulid, mis keskenduvad konkreetses valdkonnas kutseõppeks valmistumisele, et hõlbustada üleminekut töökohapõhisesse õppesse.

Ungari algatus *Hüppelaud (Dobbantó)* hõlmab muu hulgas peamiste tööks ja karjääri kujundamiseks vajalike pädevuste arendamist, et toetada õpilaste karjäärivalikuid. Välja on töötatud eraldi moodul üleminekuks tööhõivesse. Igas

⁽¹⁷⁾ Koolide Kvaliteedi Arendamise Agenduur (*Agence pour le développement de la qualité scolaire, Agence-qualité*) hindas novembrist 2014 kuni oktoobrini 2015 algatuse *Local action for youth (Action local pour jeunes, ALJ)* ennetavat komponenti, mis koosneb infopäevast (OSNA) ja 2000 õpilasele põhikooli lõpus pakutavast ettevalmistusperioodist.

Dobbantó klassis käsitletakse vastavalt õpilaste huvidele ja osaleva kutseõppeasutuse võimalustele vähemalt kuut kutseala. Moodulis pannakse rõhku töökohtade külastamisele ja töövarjutusele, et õpilased saaksid tutvuda erinevate kutsealadega ja saada erinevaid kogemusi.

4.2.3. Edukate haridusse naasmist toetavate meetmete põhijooned

Naasmismeetmed on mõeldud noortele, kes on juba haridusest võõrdunud. Sageli on meetmete sihtrühmaks noored, kes ei õpi ega tööta (NEET-noored). Selle kategooria meetmeid saab eristada meetmetest, mis keskenduvad selgelt noorte sidumisele tööturuga, ja meetmetest, mis panevad tugevalt rõhku haridusele, isiksuse arengule ja sotsiaalsele kaasatusele.

Selle kategooria meetmed koosnevad sageli samadest või sarnastest tegevustest kui sekkumismeetmed, kuid pööravad lisaks tähelepanu järgmistele aspektidele:

- (a) koolitus võimaldab omandada kvalifikatsiooni, aga on piisavalt paindlik, et sihtrühm saaks jätkata oma seniste kohustuste täitmist, või annab alternatiivse sissetulekuallika;
- (b) individuaalsetele vajadustele kohandatud koolitus põhioskuste parandamiseks;
- (c) motiveerivad tegevused enesekindluse ja enesetõhususe suurendamiseks;
- (d) toetus toimetulekuks haridusväliste probleemidega seoses tervise, majutuse ja sotsiaaltagatistega;
- (e) sotsiaalse pädevuse kujundamine, et noored sulanduksid õpilaste või töötajate kollektiivi;
- (f) hariduses ja/või tööhõives vajalike põhiharjumuste (nt täpsus, planeerimisoskus, õppima õppimine) omandamine või meeldetuletamine.

Mõnede analüüsitud meetmete vahetu eesmärk on harjutada noored taas õppeprotsessiga ning kutsekvalifikatsiooni omandamine on alles järgmine samm. Seepärast ei vii mitmed programmid kohe kvalifikatsiooni omandamiseni, vaid toetavad kõigepealt noorte tagasitulekut haridussüsteemi ja kaasatust ning seejärel suunavad neid õppeprogrammi, mille läbimisel omandatakse kvalifikatsioon.

Sellised meetmed on üldjuhul mõeldud noortele, kes vastavad „kohustuste küüsis“ või „marginaliseeritute“ profiilile (infokastid 24 ja 25).

Meetmete põhijooned on esitatud tabelis 23 ja järgnevalt käsitletakse neid põhjalikumalt.

Tabel 23. Haridussüsteemi naasmist toetavate meetmete põhijooned

Põhiomadused / rakendatud tegevused	Sellesse rühma kuuluvate meetmete arv
Noore toetamine karjääriplaani koostamisel / eesmärkide seadmisel	18
Töövalmiduse kujundamine	14
Töökohapõhine õpe või tegeliku tööelu simulatsioon	12
Individuaalne arengu- ja õppimiskava	15
Sotsiaalsed ja suhtlusoskused: igapäevased harjumused ja sotsiaalne suhtlus	9
Põhioskuste täiendamine	8
Paindlik õppekava jm hariduslikud kohandused	10
Enesekindlust, motivatsiooni ja kaasatust arendavad tegevused	7
Võimalused üle minna praktikale / töökohapõhisesse õppesse	7
Juhtumikorraldus / terviklik tugi mitme eriala spetsialistide meeskonnalt	6

Allikas: Cedefop

4.2.3.1. Juhtumikorraldus ja mitmekülgne toetus

Seda laadi noored peavad toime tulema mitme proovikiviga, millest haridus on vaid üks. Nad on võõrandunud ja demotiveeritud, aga neil võib olla ka majutusega seotud, psühhosotsiaalseid, vaimse tervise või muid raskusi. Nende õpihuvi taasaelustamine on üks probleemide ring, milles nad tuge vajavad. Neile suunatud meetmetega pakutakse kompleksset tuge ja tegeletakse mitme probleemiga. Selliste toetusmeetmete olulisim põhimõte on tagada juhtumikorraldus, s.t et noorega töötav spetsialist koordineerib erinevaid noore vajadustega tegelevaid teenuseid. Selle asemel, et saata noort ühest sotsiaalteenuseid pakkuvast asutusest teise, teeb juhtumikorraldaja teenuseosutajatega koostööd ning koordineerib vajadusi ja neile reageerimist, et pakkuda individuaalset mitmekülgset toetust.

Infokast 24. Haridustee näide: kohustuste tõttu katkestanu

Õppija profiil: 20-aastane naine, elab linnas ebasoodsates oludes

Tema põhikooli õpitulemused olid keskmised ja pärast põhikooli jätkas ta 16-aastaselt õpinguid kutsehariduse õppekaval koolipõhises õppes. Ta puudus sageli tundidest ja tal oli keeruline õpingutele keskenduda, kuna ta oli läinud osakoormusega õhtusele

tööle ning nädalavahetustel toetas oma vanemaid ja õdesid-vendi. Kooliaasta edenedes asus ta täiskoormusel tööle ja langes koolist välja.

Järgmisel paaril aastal töötas ta mitmel ebakindlal ja vähetasustatud töökohal. Ta mõistis, et puudulik kvalifikatsioon on peamine takistus, miks ta ei leia kindlamat tööd, aga ei olnud kindel, kas ja kuidas ta saaks oma pere rahalise olukorra tõttu õpingud lõpetada.

Kui ta oli jäänud töötuks, võttis ta end arvele kohalikus noortele mõeldud tööhõiveteenistuses. Tema nõustaja soovitas tema profiilist ja huvidest lähtudes, et ta võiks kandideerida nn teise võimaluse õppekavale kohalikus kutsekoolis ning omandada kahe aastaga kutsekvalifikatsiooni müügi alal.

Teda veensid sellele õppekavale kandideerima võimalus saada õpingute ajal igakuist stipendiumi ning head kvalifikatsiooni omandamise väljavaated (õppekava lõpetanute kõrged lõpueksamite tulemused). Ta tegi koolis testi ja läbis intervjuu.

Valitud eriala motiveeris teda otsima ettevõtet, kus ta saaks õppe ajal praktikandina töötada. Ta sõlmis ka kooliga lepingu, et ametlikult fikseerida oma kohustus osaleda kooli- ja töökohapõhises õppes.

Ta veedab iga nädal kaks päeva ettevõttes ja kolm päeva koolis. Võrreldes varasema koolipõhise kutsehariduse kogemusega innustab töökohapõhise ja koolipõhise õppe kombinatsioon teda paremini õppima ning kooliskäimist premeeritakse ka igakuise stipendiumiga.

Ta hindab ka lähedast suhet oma juhendajaga ettevõttes ning seda, et nn teise võimaluse kooli töötajad on alati valmis toetama õpilasi ka isiklikes küsimustes.

Ta peab endiselt sidet oma nõustajaga tööhõiveteenistuses. Nõustaja saab koolist kord kvartalis aruande tema õpingute kohta.

Ta loodab pärast lõpetamist saada tööle ettevõttesse, kus praegu praktiliselt käib.

Allikas: õppekõlastuse käigus tehtud intervjuu

Infokast 25. Haridustee näide: marginaliseeritud

Õppija profiil: 18-aastane noormees, elab väikelinnas

Nagu paljudel teistel, läks temalgi põhikoolis õppimine vaevaliselt. Enamasti ei meeldinud talle koolis: õpetajad vaatasid talle ülalt alla ja suhtlesid temaga üleolevalt, nagu oleksid temast paremad. Mida rohkem talle nii tundus, seda suuremat trotsi see temas tekitas. Ta vihkas seda süsteemi ja puudus sageli koolist.

Kokkuvõttes kannatas õppimine – põhikooli lõpueksamid ei läinud tal kuigi hästi ja ta lahkus koolist.

Ta oli pärit sotsiaalselt ja majanduslikult kehvadest oludest ja tema kodune olukord oli keeruline. Tema pere oli kunagi kolinud sellesse väikelinna suurlinna mahajäänud linnaosast.

Ta teadis nn teise võimaluse õppekeskust oma piirkonnas, sest tal oli sõpru, kes olid enne teda seal õppinud. Ta teadis, et saab keskuses õpinguid jätkata ning olla seejuures iseseisvam, kuna keskus maksab talle iganädalast toetust. Ka poisi ema oli

sealsest programmist kuulnud ja soovis, et ta seda võimalust prooviks. Ema tuli temaga algul keskusse kaasa, kohtus töötajatega ja tutvus programmi sisuga.

Kõigepealt arvas noormees, et paneb end programmi kirja lihtsalt „parema puudumisel“. Ta muretses, et satub jälle hierarhilisse jäikade reeglitega keskkonda.

Peagi sai ta aru, et keskuse töötajad olid entusiastlikud, sõbralikud ja julgustavad – nad rääkisid temaga nagu „võrdsega“, „nagu normaalse inimesega“ – ja see kinnitas tema otsust sinna õppima asuda. Ta leidis, et töötajate ja õpilaste vastastikku lugupidav suhtlus ning sotsiaalset arengut toetavad tegevused (näiteks igapäevane ühine lõunasöögi valmistamine) ja võimalus arutada töötajatega ka oma isiklikke asju aitas tal tõsta enesekindlust. Ta usub, et see programmi osa muutis teda vähem vihaseks, andis juurde enesekindlust ja õpetas ümbritsevatest inimestest lugu pidama.

Kahenädalane töökogemuse sessioon, mille ta igal õppeaastal korra läbis, andis talle aimu, kuidas on „päriselt“ tööd teha ja kui tähtis on tööl teiste inimestega läbi saada.

Ta leidis, et keskuse töötajate pakutavast karjäärinõustamisest oli väga palju abi – kõigepealt aitas see mõista, kui palju tal on õppimisvõimalusi, ja teiseks toitis tema soovi üles leida karjääritee, mida mööda ta tõesti tahaks edasi liikuda.

Ta leidis, et moodulipõhine hindamine sobis talle varasemast lõpueksamite süsteemist paremini. Moodulipõhise hindamise korral oli pinget ja ärevust vähem. Ta avastas, et tal hakkas palju paremini minema ainetes, milles ta oli põhikooli lõpueksamil läbi kukkunud.

Tema puudumised vähenesid põhikooliga võrreldes drastiliselt. Algul motiveeris teda oht kaotada iga puudunud päeva eest osa oma toetusest, aga ta märkas, et peagi asendus see motivatsiooniallikas siira sooviga õppes osaleda. Ta ootas tundidesse minekut, kuna tundis end seal teretulnuna, ning soovis moodulid edukalt läbida ja omandada kvalifikatsiooni.

Programm oli välja kuulutatud kaheaastasena, aga ta sai jääda ka kolmandaks aastaks. Selline paindlikkus võimaldas tal läbida kõik soovitud kursused oma tempos ning keskuse kannatliku, kuid kindlalt julgustava ja enesekindlust tõstva suhtumise toel oli ta tuleviku suhtes varasemast palju lootusrikkam.

Allikas: õppekõlastuse käigus tehtud intervjuu

Portugali nn teise võimaluse kool Matosinhos pakub kõigile noortele psühhosotsiaalset tuge ja nõustamist ning abi tervise, õigus-, sisserändajate olukorra legaliseerimise ja majandusküsimustes. Need teemad on toetuse keskmes koos hariduse andmise ja motiveerivate (kunsti)tegevuste korraldamisega. Tegu on ainsa nn teise võimaluse kooliga, mis pakub seda laadi mitmekülgset tuge. Kool keskendub raskes olukorras noortele. Kuna vajadus toe järele on suurem kui kohtade arv koolis, eelistatakse intervjuude ja suunavalt asutuselt saadud info põhjal keerukamaid juhtumeid. Sihtgruppi arvestades on regulaarselt koolis käivate õpilaste osakaal kõrge (75–80% 2008–2011) ja väljalangevus madal: 2014/2015. Õppeaastal langes välja üksnes kolm õpilast 65st, teised aga jätkasid õpinguid õppeaasta lõpuni (Day jt, 2013; Second chance school of Matosinhos, 2015).

4.2.3.2. „Rõõmutoovad tegevused”: motivatsiooni tõstmine ja enesekindluse suurendamine

Paljude väljalangemisohud noorte enesepilt, eriti arusaam endast kui õppijast, on saanud kannatada. Pärast aastatepikkust häbimärgistamist on noored omaks võtnud ettekujutuse endast kui „halvast õpilasest”. Madal enesehinnang takistab neil õpingute jätkamist.

Haridusest äärmiselt võõrdunud noortele mõeldud meetmed kombineerivad sageli haridust tegevustega, mis ei ole õppekava või kvalifikatsiooni omandamisega otseselt seotud. Selliste tegevuste peamine eesmärk on pakkuda noortele võimalust osaleda, tunda rõõmu rühmas tegutsemisest, võtta vastutust ja saada oma panuse eest tunnustust. Tegevused võivad meetme valikust sõltuvalt olla kunsti- või spordivaldkonnast.

Austria nn tootmiskoolis (*Produktionsschule*) kasutatakse õppijate enesekindluse tõstmiseks, iseloomu kujundamiseks, distsipliini harjutamiseks ja agressiivsuse vähendamiseks regulaarset sportimist. Mitmesuguseid sportimisvõimalusi pakutakse koostöös kohalike spordiklubidega (BundesKOST, 2015). Meede on edukas, kuna selle tulemusena jätkab enamik noori tavaharidussüsteemis. Meetme positiivsete mõjudena on ära märgitud motivatsiooni tõusu ja suuremat visadust raskustega kokku puutudes.

Nn teise võimaluse kool Portugalis Matosinhos kasutab meetmes osalevate noorte sotsiaalseks mõjutamiseks kunsti. See tehnika võimaldab noortel mõista erinevaid elulisi olukordi ja lahendada võimalikke ettetulevaid probleeme. Noori julgustatakse väljendama probleeme, millega nad silmitsi seisavad, vahetama kaaslastega rolle ja leidma lahendusi. Kõik intervjuueeritud õppijad rõhutasid, et kunstitegevused mõjusid neile motiveerivalt ja panid koolitööst rõõmu tundma.

4.2.3.3. Leebed sisseastumisnõuded ja õppe paindlikkus

Võõrandunud noorte haridussüsteemi tagasitoomine ei ole lihtne. Paljud neist ei ole tõenäoliselt valmis regulaarselt ja pikka aega õpingutele pühendama ning mõned ei ole selleks võimelised. On tähtis, et meetmega liitumise nõuded oleksid madalad; see tähendab, et noor ei pea kohe võtma kohustuseks läbi teha kogu programmi, vaid saab alustada järk-järgult.

Austria nn tootmiskoolides võivad noored osaleda ka ühepäevastes tegevustes (töötubades). Selliste lühiajaliste sekkumiste abil loodetakse noored uuesti järk-järgult kaasata, et nad edaspidi oleksid valmis ette võtma pikema koolituse. Sellised madalad liitumisnõuded on sarnased aktiivse teavitustööga, mille abil noori värvatakse (tänavanoorsootöö).

Nn teise võimaluse koolis Portugalis Matosinhos järgitakse avatud uste põhimõtet. See tähendab, et kui õppija puudub tunnist, ei heideta seda talle ette.

Õppijale antakse hoopis märku, et teda mõistetakse, ja innustatakse jätkama. Näiteks üks uuringu käigus intervjuueeritud õppija selgitas, et ta saadeti oma varasemast koolist sageli minema, aga uues koolis kutsuti tagasi. Töötajad püüdsid tema mässumeelset käitumist mõista ja olla sõbralikud.

4.3. Muud olulised edutegurid

Muid tegureid, mis edukaid meetmeid iseloomustavad, võib pidada läbivateks selles mõttes, et need on sageli seotud konkreetsest meetmest või seda rakendavast asutusest laiema süsteemiga. Järgmistes alapeatükkides kirjeldatakse neid tegureid lähemalt.

4.3.1. Õppijate väljaselgitamine ja värbamine

Mitmekülgne tegelemine haridusest väljalangevusega algab väljalangenute või väljalangemisohus õpilaste tõhusa väljaselgitamisega. Noorteni on vaja jõuda ja nende vajadusi on vaja analüüsida, et otsustada, millised olemasolevatest meetmetest neile kõige paremini sobivad.

See protsess toimub õppeasutuse tasandil (puudutab enamasti väljalangemisohus õpilasi, aga ka neid, kes on juba välja langenud) ning kohalikul, piirkonna ja riigi tasandil, kus sageli luuakse süsteeme, mis koordineerivad erinevate valdkonnas tegutsevate spetsialistide ja asutuste tegevust.

Väljalangenuid või väljalangemisohus noori saab kindlaks teha ja värvata erineval moel:

- (a) õppeasutus märkab väljalangemisohus noort ja pakub talle tuge asutuse sees;
- (b) õppeasutus selgitab noore välja ja suunab ta teise meetme juurde;
- (c) riigi tööhõiveamet suunab inimesi programmi;
- (d) sotsiaalamet suunab inimesi programmi;
- (e) muud asutused (nt alaealiste komisjon või noortekohus) suunavad noori programmi;
- (f) noorte väljaselgitamiseks kasutatakse kesksel seiresüsteemi;
- (g) spetsialistide teavitustöö, nt noorsootöötajad otsivad ohus olevaid noori tänavanoorsootöö abil;
- (h) noor tuleb programmi ise.

Õppeasutus on parimas positsioonis, et kindlaks teha väljalangemisohus või äsja välja langenud noored. Õppeasutus on eesliinil, et panna tähele ohumärke, nt puudumisi, halbu õpitulemusi või isiklikke, sotsiaalseid ja/või pereprobleeme. Kool on ka esimene koht, kus välja selgitada, kas õpilane on õpingud katkestanud. Õpetajad on nendest olukordadest teadlikud ja saavad teavitada kooli juhtkonda eri kanalite kaudu, mis võivad olla vähem või rohkem süsteemsed: alates

puudumiste registrist kuni keerukate seiresüsteemideni. Põhjalikum ja hõlpsalt kasutatav seiresüsteem, mis ei käsitle ainult puudumisi, vaid ka teisi olulisi näitajaid, aitab väljalangemisohus õpilasi paremini kindlaks teha.

Kui väljalangemisohus õppija on kindlaks tehtud, püüab asutus üldjuhul kõigepealt saada rohkem infot probleemi olemuse kohta ja seejärel tegeleb sellega. Esimese sammuna võtab õppijaga ühendust selleks määratud õpetaja/juhendaja, nõustaja või koolipsühholoog ning sellele võivad järgneda teised meetmed (sh õpiabi). Õppeasutus võib suunata õpilase ka teise asutusse, näiteks teise kooli, kus pakutakse teist tüüpi õppekavasid, või nõustamiskeskusse või sotsiaaltöötaja juurde.

Kutseõppeasutused on sageli väljalangenute väljaselgitamisel ja nendeni jõudmisel halvemas olukorras, eriti juhul, kui õpilane katkestab õpingud tavapärase õppeperioodide vahel. Näiteks kui õpilane lõpetab õppekava esimese aasta, aga ei jätku teisel aastal, on koolil sageli keeruline välja selgitada, kas tegu on väljalangemisega või on õpilane läinud teise kooli või muud tüüpi õppesse.

Kesksed seiresüsteemid, mis sisaldavad infot konkreetsete õppijate kohta, võimaldavad väljalangenuid kindlaks teha ka juhul, kui õpingute katkestamisest on möödunud rohkem aega ja kool on kaotanud õppijaga kontakti. Sellised süsteemid sisaldavad tavaliselt aastate lõikes infot noorte haridustee kohta eri õppeasutustes ja õppekavadel ning võimaldavad välja selgitada noored, kes on olnud haridussüsteemist eemal üle aasta. Kui nad on välja selgitatud, saab neid eri asutuste koostöös toetama hakata.

Infokast 26. Kesksed seiresüsteemid: Luksemburgi ja Ühendkuningriigi (Inglismaa) näited

Inglismaal võeti kasutusele noorteleping (*Youth contract*), et toetada 16–24-aastaste mitteõppivate ja mittetöötavate noorte (NEET-noored) õppima asumist või tööhõivet. Meetme rakendamisel selgus vajadus koordineerida kohaliku tasandi tegevust, et NEET-noored või haridusest võõrdumise ohus noored kindlaks teha, neid toetada ja nende vajadustele reageerida. Kohalikud võimud koguvad teavet noorte praeguse tegevuse ja neid iseloomustavate asjaolude kohta kliendi juhtuminfo süsteemi (*client caseload information system*, CCIS). Selle põhjal teavad kohaliku tasandi asutused kõigist teistest organisatsioonidest paremini, mis nende piirkonnas toimub, ning saavad aidata õppeasutusi õppekavade jm programmide koostamisel, haridusest võõrdunud noorte värbamisel ja nende suunamisel noortelepingu juurde.

Luksemburgis võtavad kohaliku noorsootöö algatuse (*action locale pour jeunes*, ALJ) piirkondlikud keskused süsteemselt ühendust koolist väljalangenud noortega, lähtudes õpilaste nimekirjadest (*fichiers élèves*), mida haridus-, laste- ja noorteministeerium iga kuu avaldab. ALJ piirkondlike keskuste töötajad võtavad individuaalselt ühendust õpilastega, kes on koolist lõputunnistust saamata ja kvalifikatsiooni omandamata lahkunud. Lisaks nende olukorra jälgimisele (seire eesmärgil) aitavad ALJ töötajad väljalangenutel (kes seda soovivad ja on sellest

huvitatud) koostada realistliku ja konkreetse karjääriplaani ning juhendavad neid üleminekul tagasi kooli või tööle.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Riigi tööhõiveametitel ja sotsiaalametitel on samuti oma roll väljalangenute väljaselgitamisel, eriti kui need on olnud haridussüsteemist eemal pikemat aega. Tööhõiveametitel on info madala kvalifikatsiooniga töötute kohta, kes ei õpi ega tööta, ning ametid suunavad neid sageli oskusi täiendama. Sotsiaalametid ning harvematel juhtudel ka alaealiste komisjonid või noortekohtud, politsei või lastekodud on kõige asjakohasemad, kui on vaja jõuda marginaliseeritud noorteni, kellel on kompleksed isiklikud, sotsiaalsed ja/või pereprobleemid. Need asutused saavad võtta teistega ühendust, et pakkuda marginaliseeritud noortele haridusest laialdasemat tuge mh raha-, majutus-, vägivalla ennetamise ja terviseprobleemide lahendamisel.

Infokast 27. Noorte tugiteenuste juurde suunamine teiste asutuste poolt: Luksemburgi, Poola ja Portugali näited

Luksemburgis saavad väljalangenuid nõustamisse, eelkutseõppesse ja eri kutsealasid tutvustavatele kursustele suunata *Local Action for Youth* (ALJ) ja riiklik tööhõiveamet.

Poolas suunavad noori vabatahtlikku tööteenistusse (*voluntary labour corps*, VLC) järelevalveametnikud, pedagoogilised ja psühholoogilised nõustajad, kohalikud sotsiaalametid, kiirabi, noortekohtud, politsei või lastekodud.

Portugalis selgitavad ohus olevaid noori välja sotsiaalkaitseamet, laste ja noorte kaitse komisjonid ning kohtuid nõustavad multidistsiplinaarsed meeskonnad, kes võtavad ühendust nn teise võimaluse kooliga ja analüüsivad, kas noort on võimalik sellesse kooli suunata.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Ka vabaühendused korraldavad teavitustegevusi, mille abil püütakse leida haridusest väga võõrdunud väljalangenuid. Võrreldes sotsiaalteenustega on nende tegevuste sihtrühm laiem näiteks tausta (mitte ainult kõige marginaliseeritumad) ja vanuse poolest (mitte ainult kohustuslikus koolieas inimesed). Meetmed on kohandatud vastavalt iga noore vajadustele ja üldjuhul sisaldavad tänavatööd: noorsootöötaja võib näiteks käia noore kodus või suhelda noortega vabaõhutegevuste ajal. Uuringus ei leitud kuigi palju näiteid sellistest

tegevustest. Väidetavalt on põhjus sellise individualiseeritud lähenemisviisi kulukuses ⁽¹⁸⁾.

Noored saavad alati otse abi küsida – alates hetkest, mil väljalangemisoht tekib, kuni ajani, mil nad on haridusest kaua eemal olnud. Sageli ei ole nad aga pakutavatest võimalustest teadlikud ning saavad infot kutseõppeasutuse spetsialistidelt või mujalt, nt tööhõive- või sotsiaalametist. Mitmed intervjuueeritud mainisid, et õppijad jõuavad sageli tugimeetmete juurde varem osalenud sõprade või sugulaste soovitusel ⁽¹⁹⁾.

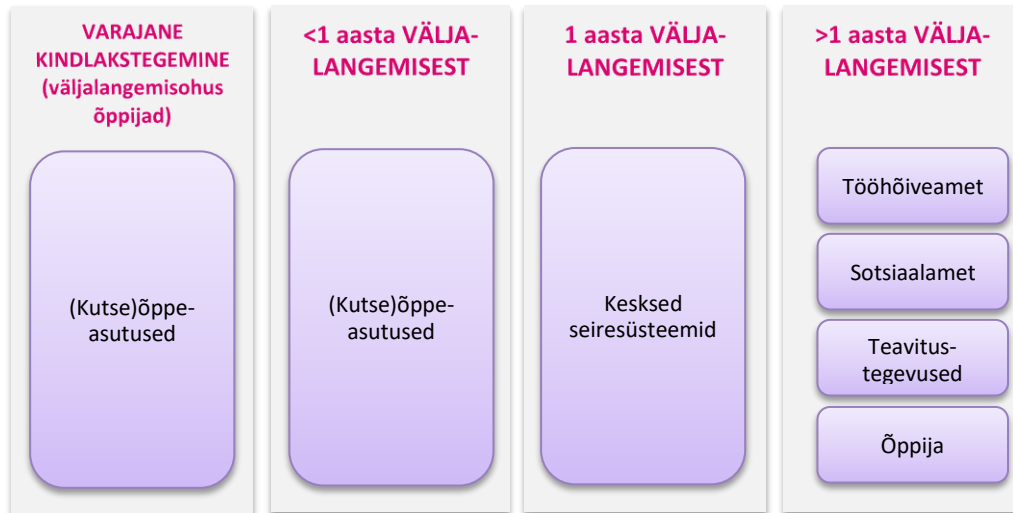
Sageli jõuavad õppijad tugimeetmeteni oma algatusel, kui nad on varem olnud sunnitud õpingud (majanduslikel või perekondlikel põhjustel) katkestama ja soovivad nüüd õpinguid jätkata. Kooli väga negatiivselt suhtuvad noored tõenäoliselt ei otsi õppeasutustel tuge ning marginaliseeritud noored ei usalda üldjuhul mingit ametiasutustelt tulevat tuge. Intervjuueeritavad Austria töökohapõhises õppes õppijate ja koolitusettevõtete kootsing- ja nõustamisprogrammist selgitasid: „probleemsed õpilased võtavad harva otse ühendust oma töökohapõhise õppe keskusega ja esitavad ametliku taotluse kootsingu saamiseks. Neil ei ole motivatsiooni, julgust või oskust seda teha. Enamikul juhtudel peab vastutuse võtma ja protsessi algatama keegi kolmas, näiteks õpetaja, juhendaja, nõustaja, vanemad, kutsekooli psühholoog või mõni teine usaldusisik. Töökohapõhise õppe kootsingusüsteemis püütakse jõuda nende kolmandate isikuteni ja teavitada neid kootsinguvõimaluse olemasolust“.

Joonisel 2 on näidatud, kes ja kus saab väljalangenuid või väljalangemisohus õppijaid välja selgitada ja teavitada.

⁽¹⁸⁾ Seda tüüpi meetme näide on programm *Zero dropout* (2010–2012), mida viis läbi Portugali organisatsioon *Ettevõtjad sotsiaalse kaasatuse nimel* (*Entrepreneurs for Social Inclusion*). Programmi ei ole uuringus analüüsitud.

⁽¹⁹⁾ Selliste meetmete hulka kuuluvad Austria nn tootmiskoolid ja noorte kootsingusüsteem ning nn teise võimaluse kool Portugalis Matosinhos.

Joonis 2. Väljalangenute või väljalangemisohus õppijate väljaselgitamine ja teavitamine

Allikas: Cedefop

See ülevaade osutab, et aasta tagasi väljalangenutega ei tegeleta paljudes riikides tõenäoliselt kuigi tõhusalt, sest puuduvad kesksed seiresüsteemid. Kui väljalangenu on leitud, on tähtis välja selgitada, millisel asutusel või spetsialistil on parimad võimalused teda tagasi haridussüsteemi tuua; õppeasutus võib olla esimene, kus märgatakse, kui keegi on hiljuti välja langenud, aga seal ei tarvitse olla võimekust olukorraga tegeleda. Tuleks tagada, et õppeasutuses osatakse väljalangevuse varajasi ohumärke ära tunda ja neile konstruktiivselt reageerida. Sel puhul on oluline teada teistest väljalangevuse vastastest meetmetest ja kooskõlastada oma tegevust asutustega, mis neid läbi viivad (ptk 0).

4.3.2. Usalduslike ja püsivate suhete loomine õppijatega

Kui noor suhtub kooli (ja õpetajatesse) väga negatiivselt, ei ole lihtne teda haridussüsteemi tagasi tuua. Nõustamisel, kootsimisel ja mentorlusel on äärmiselt oluline ülesanne – need loovad õppija ja tuge pakuva spetsialisti vahel usaldusel põhineva suhte. Sellise suhte väljakujunemine nõuab aega ja sagedast kontakti õppijaga. Ühekordsest sekkumisest ei piisa, kuigi vajadus sagedaste kohtumiste järele võib olla suurem või väiksem sõltuvalt õppija vajadustest. Kasu võib olla ka sellest, kui hoida õppijaga kontakti pärast õpingute lõpetamist.

Mitmetes analüüsitud meetmetes pakutakse õppijatele sagedast tuge ja sekkumise perioodi muudetakse vastavalt õppijate vajadustele.

Infokast 28. Sagedased ja paindlikud kontaktid õppijaga: Austria näide

Töökohapõhises õppes õppijate kootsing ja nõustamine koolitusettevõtetes Austrias koosnes pilootetapis maksimaalselt 41-tunnisest kootsinguprotsessist. Jätkuprogrammi on muudetud paindlikumaks. Esiteks ei ole kootsingu tundide arv piiratud: kootsinguprotsess võib kesta nii kaua, kui koots ja õpilane vajalikuks peavad. Teiseks pakutakse õpilastele pärast kootsingu läbimist aktiivset järeltuge: koots võtab noore täiskasvanuga ühendust kahe-kolme kuu jooksul pärast kootsingu lõppu, jälgib õpilase arengut ja pakub vajaduse korral lisatuge. Teiseks võib kootsinguprotsessi alustada kuni kuus kuud pärast seda, kui õpilane on töökohapõhise õppe katkestanud.

Austria noorte kootsingusüsteemi järgi algab sekkumine esmakohtumisest kootsiga, mis või kesta kuni viis tundi. Teine samm on põhjalik nõustamine, mis võib kesta kuni kuus kuud ja koosneda kuni 15 tunnist. Kolmas samm on nende noorte jaoks, kes vajavad intensiivsemat kootsingut ning see koosneb kuni 30 tunnist kootsingust kuni ühe aasta jooksul.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

Õppija sekkumisjärgset jälgimist võivad toetada ka seiresüsteemid. Austria töökohapõhises õppes õppijate ja koolitusettevõtete kootsingu ja nõustamise toeks on välja töötatud elektrooniline seiresüsteem, kuhu kootsid märgivad üles oma tähelepanekud ja kus koolitusettevõtte saab (vabatahtlikult) anda tagasisidet kootsinguprotsessi kohta. Süsteemi hinnatakse kõrgelt, kuna see võimaldab andmeid igapäevaselt analüüsida ja märgata kõrvalekaldeid, millele vajaduse korral kiirelt reageerida.

4.3.3. Tegevuse kooskõlastamine teiste meetmetega ja ressursside ühendamise

Asutusel, kus väljalangenud välja selgitatakse, ei tarvitse olla piisavalt ressursse väljalangenuga tegelemiseks. Lisaks võivad väljalangevuse taga olla kompleksed isiklikud, sotsiaalsed ja/või pereprobleemid, mis nõuavad eri spetsialistide ja asutuste kooskõlastatud sekkumist. Seepärast on mõne analüüsitud meetme puhul tegevusi kooskõlastatud ja ressursse ühendatud.

Koostööst on kõige rohkem kasu seetõttu, et õppija saab mitmekülgset tuge, mis vastab kõige paremini tema vajadustele. Koostöö võib soodustada ka tugimeetmete omaksvõttu. Näiteks kui spetsialist, kes on loonud noorega (nt mentorlusprogrammi ajal) head suhted, soovib talle teist meedet (nt koolitust), on noor nõus koolitusel osalema tõenäolisemalt kui siis, kui soovitus tuleks kelleltki, kellega ta on vaid juhuslikult kokku puutunud.

Infokast 29. Meetmete koostöölastamine: Saksamaa ja Eesti näited

Hamburgis (Saksamaal) on noorte tööhõiveamet (*Jugendberufsagentur*, JBA) loodud osana noortele nõustamist pakkuvate organisatsioonide koostööprojektist, mille algatas Saksamaa riiklik tööhõiveamet. JBA ühendab föderaalset ja piirkondliku tasandi asutusi, mis ühe katuse all tegelevad noorte kutsesuunitluse, nõustamise ja tööturuteenuste ning kutseõppega: riiklik tööhõiveamet, töökeskused, piirkondlikud noortekeskused ning riiklik kooli ja kutseõppe amet (*Behörde für Schule und Berufsbildung*) ning selle liikmesorganisatsioon Hamburgi kutsehariduse instituut (*Hamburger Institut für Berufliche Bildung*).

Koostööd edendatakse eri tasanditel. JBA korraldab juhtumipõhiseid kohtumisi, et tegeleda noortega, kellel on mitmesuguseid raskusi ja kes vajavad teenuseid rohkem kui ühelt asutuselt. Kohtumistel osalevad õppija, mõnel puhul tema vanemad ning vajalike JBA asutuste esindajad. Kui vaja, saab kohtumisele kutsuda ka teiste asutuste, näiteks tervishoiu või noorsootöö esindajaid.

Eestis on Rajaleidja keskused näinud kõvasti vaeva, et jõuda väljalangenute sihtrühmani. 18–26-aastased noortega, kes ei ole õpinguid jätkanud ja võivad olla töötud, ei ole kerge ühendust saada. Et olukorda parandada, on Rajaleidja keskustel kavas tihendada koostööd noorsootöötajatega.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

4.3.4. Suhted õppeasutuste ja ettevõtete vahel

Õppeasutuste jaoks on ettevõtetega võrgustike loomine põhieeldus, et tõsta noorte teadlikkust töömaailmast, suurendada arusaamist eri töökohtade nõudmistest ja tööandjate ootustest ning pakkuda töökogemusi. Enamiku analüüsitud meetmete edu aluseks peetakse tugevat koostööd tööandjatega. Selle eesmärk on anda õppijatele töökohapõhise õppe kogemusi ning suurendada õppeasutuste ja tööandjate vahel arusaamist üksteise probleemidest ning ajalisest ja rahalistest piirangutest.

Infokast 30. Koostöö ettevõtetega: Prantsusmaa ja Ühendkuningriigi (Põhja-Iirimaa) näited

Prantsusmaal käivad nn teise võimaluse koolide (E2C) õpilased sageli praktilal mitmes ettevõttes ning veedavad seal ligi poole õppeajast. Et õppijad kindlasti leiaksid praktikakoha, pööravad E2C-koolid eritähelpanu ettevõtetega tugevate sidemete arendamisele ja hoidmisele. Püütakse koostada ja allkirjastada kohaliku või riigi tasandi hartasid või konventsioone; head partnerid on näiteks EdF ja La Poste. Nn teise võimaluse koolide võrgustik (*Réseau E2C France*) tutvustab oma veebilehel mitut E2C-koolide partnerettevõtet⁽²⁰⁾. Mõned ettevõtted toetavad rahaliselt konkreetseid

⁽²⁰⁾ Prantsusmaa nn teise võimaluse koolide võrgustik: <http://www.reseau-e2c.fr/ecole-de-la-deuxieme-chance/entreprises>

tegevusi, teised eraldavad võrgustikule raha ettevõttepõhise õppe maksust kogutud vahenditest ⁽²¹⁾.

Edukaks koostöök on oluline, et ettevõttel oleks koolis selge kontaktisik, kelle poole kõikvõimalike õppijat puudutavate igapäevaste probleemidega pöörduda. Koolist sõltuvalt võib see olla kas ettevõtluskoostöö koordinaator või isik, kes konkreetse noore ettevõttesse suunas.

Algatuse *Training for success* raames Põhja-Iirimaaal teevad jätkuõppe kolledžid (*further education colleges*) üldjuhul koostööd mitmete ettevõtlus- ja tööstussektoritega, kogukonna ja ametiasutustega, mille tulemusena majandussektor on õppega tihedalt seotud. Kui õppeasutused tegelevad tööandjatega, saavad tööandjatest koolituspartnerid ning nad kiidavad heaks õppeasutuse, tööandja ja õppija vahelise koolituskava. Algatuse *Training for success* tugitöötajad ja mentorid teevad tööandjatega tihedat koostööd, et mõista, mida need vajavad, ning viia tööandjate vajadused vastavusse õppijate teadmiste ja oskustega.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

4.3.5. Õpetajate ja juhendajate mõtteviisi muutus

Mitmed intervjuueeritud märkisid, et üks tugimeetmete rakendamise probleem on meetmetes osalevate õppijate häbimärgistamine. Naasmismeetmetes osalevad õppijad ei tarvitse leida tagasiteed tavaharidusse, kuna neid peetakse nende marginaliseeritud tausta tõttu teistest vähem võimekaks ja potentsiaalselt probleemseks.

Haridusest väljalangevuse vastastes meetmetes osalevatel õppijatel on sageli negatiivne kuvand spetsialistide, perede, ettevõtete ja õppijate enda hulgas. Et spetsialistidel on väljalangemisohus õppijate väljaselgitamisel ja neile sobivate tugimeetmete leidmisel oluline roll, peab mõtteviisi muutus algama spetsialistidest. Mõned analüüsitud meetmed pööravad sellele tähelepanu: tavakoolide töötajatele pakutakse väljalangemisohus õppijate isiklike, sotsiaalsete või pereprobleemidega tegelemiseks koolitust või nõustamist.

Õpetajate ja teiste töötajate, aga ka õpilaste seas üksteiselt õppimise kultuuri juurutamine on võimas vahend mõtteviisi muutmiseks. See aitab väljalangenute või väljalangemisohus õppijate puhul kasutatavate pedagoogiliste meetodite kasutajaskonda laiendada ja meetmete kasutegurit suurendada.

⁽²¹⁾ Prantsusmaal maksavad ettevõtted 0,68% ettevõtte aastasest palgakulust töökohapõhise õppe maksu. Kogutud maksuraha kasutatakse töökohapõhise õppe ja nn teise võimaluse koolide rahastamiseks. Mõned õppeasutused saavad osa selle maksuga kogutavast rahast otse ettevõtetelt, kes eraldavad neile raha sihtotstarbeliselt.

Infokast 31. Spetsialistide mõtteviisi muutus: Hollandi ja Portugali näited

Hollandis märkasid tervisehäiretega õpilaste nõustamisprogrammi (*Medical advice for sick-reported students*, MASS) spetsialistid, et õpetajatel ei olnud lihtne tegeleda õppijate puudumistega, kuna nad ei pidanud seda oma tavapäraseks ülesandeks. MASS koostas õpetajatele juhised, kuidas noorukitega puudumisi arutada, ning korraldab õpetajatele selle kohta ka kursusi.

Hollandis kasutatakse noorte kinnipidamiskohast ühiskonda tagasipöörduvate noorte puhul sageli programmi *Getting started*, mille raames nõustaja juhendab õpetajaid töös selliste noorukitega.

Matosinhose (Portugal) nn teise võimaluse kooli töötajad korraldavad sageli tavakoolide õpetajatele koolitusi ohus olevate noortega töötamisest.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud

4.3.6. Poliitiline prioriteetsus ja jätkusuutlik rahastamine

Paljud intervjuueeritud viitasid sellele, et tõhusaks võitluseks väljalangevusega peab see teema olema poliitiline prioriteet. Teema prioriteetsus on seotud ka jätkusuutliku rahastamisega. Mitmeid meetmeid on algatatud eraldi rahastamisprogrammide raames (näiteks töökohapõhise õppe võimalused Walesis ja Rajaleidja keskused Eestis on saanud toetust Euroopa Sotsiaalfondist) ning nende jätkumine (ja geograafiline laienemine) sõltub püsivama rahastusallika leidmisest.

Haridusest väljalangevuse vastaste meetmete edasiarendamiseks saab pikemaajalisi meetmeid ka süsteemsemalt hinnata ja hindamistulemuste põhjal paremaks muuta.

Infokast 32. Poliitiline prioriteetsus ja jätkusuutlik rahastamine: Iirimaa ja Prantsusmaa näited

Programmi *Youthreach* tõhususele aitavad kaasa pidev poliitiline tähelepanu, mida väljalangevuse teemale ja väljalangevuse vastasele tegevusele osutatakse, ning Iiri valitsuse üle 30 aasta pikkune pühendumus programmi ja kogukondlikke koolituskeskuste rahastamisel kogu riigis, et pakkuda teist võimalust hariduse omandamiseks neile, kellel ei ole õnnestunud lõpetada põhikooli või on jäänud töötuks.

Programmi pika tegevusaja jooksul on valminud taristu ning kogunenud piisavalt sotsiaalset kapitali ja teadmisi, et süsteem väljalangevusega tegelemiseks oleks põhjalik ja tõhus ning kaetud oleks nii pedagoogilised kui ka halduse ja korraldusega seotud aspektid.

Prantsusmaa valitsus on tunnustanud nn teise võimaluse koolide lisandväärtust (vt 5. märtsi 2007. aasta seadus 2007-297 ja selle 13. detsembri 2007. aasta

rakendusmäärus 2007-1756) ⁽²²⁾. Poliitiline tunnustus aitas kaasa E2C-koolide levikule üle kogu Prantsusmaa. Seadusandlikult loodi ka võimalus rahastada koolide tegevust töökohapõhise õppe maksust.

Allikas: Cedefopi dokumendiuuring ja intervjuud

⁽²²⁾ Nn teise võimaluse koolid Prantsusmaal, <http://www.reseau-e2c.fr/wp-content/uploads/2010/09/Textes-de-lois-1.pdf>

5. PEATÜKK

Poliitika mõju: kutsehariduse meetmete hindamine

Võitlus haridusest väljalangevusega on olnud Euroopa Liidu ja riikide hariduspoliitikas üle kümne aasta suhteliselt tähtsal kohal. Vajadus aidata noortel omandada vähemalt põhiharidus on viinud paljude kohaliku, piirkonna, riigi ja Euroopa tasandi meetmete kavandamise ja rakendamiseni. Uuringuga selgitati 15 riigis välja 337 algatust, mille eesmärk oli vähendada väljalangevust kutsehariduse abil. Kõik need meetmed ei olnud saanud tavaharidussüsteemi osaks ja mõne puhul oli väljalangevuse vähendamine vaid üks eesmärk mitmest. Sellegipoolest võib meetmete suurt arvu pidada märgiks sellest, et väljalangevuse teemale pööratakse suhteliselt suurt tähelepanu ja sellega on seotud palju tegevusi. Hoolimata rakendatavate meetmete suurest hulgast on väljalangenute määr mõnes riigis küll langenud, aga siiski jäänud kõrgeks. Põhjus ei ole sedavõrd väljalangevuse vähendamisele suunatud poliitilise tahte ja jõupingutuste vähesuses, vaid vähemalt mõne algatuse puhul pigem väheses tõhususes. Et meetmeid on palju, on eri algatuste rahastamist, jätkamist ja kogu süsteemile laiendamist käsitlevate otsuste tegemiseks vaja välja selgitada tõhusad meetmed.

EL tasandil rõhutatakse sageli vajadust selle valdkonna strateegiaid hinnata. 2011. aasta nõukogu soovitusel varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta rõhutatakse, et meetmete tulemuslikkust ja tõhusust on tähtis hinnata, kuna see on aluseks otsuste tegemisel (EL nõukogu, 2011). 2013. aasta koolist väljalangevuse töörühma järeldustes toonitatakse sama (Euroopa Komisjon, 2013a). Veel värskemast ajast nõuavad Euroopa Sotsiaalfondi (ESF) tingimused, et riigid, kus ESF vahendeid kasutatakse väljalangevuse vastaste meetmete rahastamiseks, peavad looma väljalangevuse vastaseks tegevuseks tõenduspõhise strateegilise raamistiku ja seiresüsteemi.

Hoolimata suunistest, millega nõutakse tõenduspõhiste strateegiate rakendamist, ei ole paljusid uuringus analüüsitud meetmeid hinnatud. 337 analüüsitud algatusest üksnes mõnd üksikut toetasid hindamistulemused. Cedefop valis süvaanalüüsiks 44 meedet, mida oli hinnatud või vähemalt seiratud ⁽²³⁾. Käesoleva ülevaate eesmärk oli analüüsida, kas väljalangevuse vastaste

⁽²³⁾ 38 meedet 44st on hinnatud. Ainult kolme kohta oli võimalik saada seireandmeid. Ühel juhul oli hindamine kavandatud, aga jäänud läbi viimata, kuigi meetmega

strateegiate hindamiseks kasutatud näitajad annavad poliitikaotsuste tegemiseks vajalikku infot. Uuringu eesmärk on hea praktika ja praeguste vajakajäämistest kindlakstegemise kaudu toetada poliitikakujundajaid ja meetmete hindajaid järgmistes küsimustes:

- (a) mis näitajaid tuleks seirata ja milliste alusel meedet/strateegiat hinnata;
- (b) mis lähenemisviise ja meetodeid valida, et hinnata muutusi ja seda, kuidas need on seotud meetme või strateegia rakendamisega;
- (c) kuidas hinnata programmi tulemuslikkust.

Järgmistes alapeatükkides tutvustatakse näitajaid, millest võib olla kasu väljalangevuse vastaste strateegiate või programmide hindamisel, ning detailsete hindamiste näiteid koos kommentaaridega kasutatud metoodika kohta.

5.1. Teooriataust: mida tuleks hinnata

Uuringu keskmes on strateegiad ja meetmed, mida ühendab eesmärk vähendada haridusest väljalangevust. Lähtudes Euroopas kasutatavast väljalangevuse mõistest, hõlmab see kõiki sekkumisi, mille eesmärk on suurendada selliste noorte osakaalu, kes on omandanud keskhariduse kvalifikatsiooni. Sekkumiste puhul eeldatakse, et need vähendavad selliste noorte hulka, kes jätavad kooli pooleli enne keskhariduse omandamist, ja/või toovad haridussüsteemi tagasi väljalangenud ja aitavad neil keskharidustaseme kvalifikatsiooni omandada.

Eeldatav lõppeesmärk on üsna selge: keskhariduse omandanud noorte suurem arv. Vahendid, mille abil eri meetmed selle eesmärgi täitmist taotleavad, on aga väga mitmekesised.

Valdavalt hinnatakse programme või strateegiaid programmiteooriast lähtudes (nt Donaldson ja Lipsey, 2006). Teooriapõhise hindamise puhul töötatakse välja mudel, mis seletab loogiliselt, kuidas sekkumise eri elemendid peaksid soovitud väljundite, tulemuste ja mõjudeni viima. Programmiteooria selgitab, kuidas teatavate teenuste või tegevuste kasutuselevõtt peaks muutma inimeste hoiakuid või käitumist ning lõpptulemusena tooma kaasa soovitud sotsiaalse muutuse. Sekkumisloogikat, mis illustreerib sisendite, väljundite ja tulemuste järgnevust, väljendatakse sageli ka skemaatiliselt (Euroopa Komisjon, 2013b).

Väljalangevuse vastaste meetmete puhul on soovitud muutuseks noorte paremad õpitulemused ning paranenud tööalane konkurentsivõime ja võrdsus.

kaasnes uuring. Kaht meedet kujutati riigi väljaannetes hea praktika näidetena. 31 meetme hindamistulemused ei olnud avaldatud või uuringurühmale kättesaadavad.

Sellel on piiritletud kõigi analüüsitud sekkumiste üldeesmärk. Soovitud tulemused vastavad sellele eesmärgile ning seetõttu tuleb neid mõõta keskhariduse omandanud noorte arvu kasvu kaudu.

Tulemus, mida ideaalis tuleks väljalangevuse vastaste meetmete hindamisel mõõta, on muutus väljalangevuse määras. Muutuse jälgimiseks on vaja võrrelda väljalangevuse andmeid enne meetme kasutuselevõttu (lähtetase) ja pärast meetme rakendamist.

Samas on analüüsitud meetmete rakendamise aeg ning kasusaajate eeldatav õpingute lõpetamise aeg omavahel nihkes. Analüüsitud ennetavad sekkumised on suunatud noortele, kelle võimaliku lõpetamiseni jääb sageli mitu aastat. Tugimeetmed toovad noored tagasi hariduse juurde, aga neil läheb aega, et õppekava läbida. Hindajatel ei ole sageli praktiliselt võimalik mõõta mõjusid, mis tekivad mitu aastat pärast sekkumist. Sageli seatakse hindamiseks tähtaeg, mis ei võimalda noori pikema aja jooksul jälgida. Seepärast on ootuspärane, et hindamised käsitlevad vahetuid tulemusi, eelkõige:

- (a) ennetus- ja sekkumismeetmete puhul muutust õpinguid jätkavate noorte määras;
- (b) naasmismeetmete puhul muutust meetme tulemusena haridussüsteemi tagasi pöördunud noorte arvus.

Ideaalis mõõdetakse väljalangevuse vastase meetme mõju hindamisel neid muutusi millalgi pärast seda, kui noor on sekkumises osalenud (nt kolme või kuue kuu pärast).

Programmiteooria peaks demonstreerima sekkumise loogikat – kuidas sisendid viivad soovitud tulemusteni. Üldjuhul tehakse seda, näidates selgelt seoseid sisendite, tegevuste, väljundite ja tulemuste vahel.

Euroopa Komisjoni juhistes sotsiaalmajanduslike sekkumiste hindamiseks on esitatud järgmised määratlused (Euroopa Komisjon, 2013b):

- (a) sisendid on sekkumise rakendamiseks kasutatavad rahalised, inimressursiga seotud, materiaalsed, korralduslikud ja seadusandlikud vahendid. Mõnikord eelistatakse piiritleda sisendit kitsamalt ainult rahaliste või eelarveressurssidega. Sel juhul võib inim- või korralduslike ressursside rakendamist tähistada sõnaga „tegevus“;
- (b) väljundid on näitajad, mis kirjeldavad strateegiliseks sekkumiseks kasutatud ressursside „füüsilist“ tulemust;

- (c) tulemus on inimeste heaolu aspekt, mille parandamiseks strateegiline tegevus oli kavandatud: millist muutust kavandatud ja rakendatud strateegilise sekkumise kaudu soovitakse;
- (d) mõju on (tulemuse mõjul toimunud) muutus, mida on usutavalt seostatav sekkumisega.

Meetmete sisendeid käsitlevate andmete puhul on tähtis teada järgmist:

- (a) investeeringute maht, sh rahalised või inimressursid. See on sekkumise edukuse hindamisel äärmiselt oluline info. Mõned sekkumised võivad anda tagasihoidlikke tulemusi, aga kui ka sisendid olid tagasihoidlikud, võib tulemust üldiselt pidada edukaks. Kui seevastu on investeeritud märkimisväärselt ressursse, peaksid saavutatud tulemused olema nendega proportsioonis;
- (b) info väljundite kohta on tähtis ka selleks, et selgitada jälgitavaid tulemusi. Kui inimeste arv, kelleni meetmega jõuti, on väike, on tulemused tõenäoliselt tagasihoidlikud isegi juhul, kui need on positiivsed. Kui aga meetmega jõuti suure hulga inimesteni, kuid muutus õpingute jätkamises (vm positiivses tulemuses) on väike, on õigustatud seada sekkumise tõhusus kahtluse alla;
- (c) mõju andmed käsitlevad jälgitavat muutust, mis ei oleks sekkumiseta toimunud. Nende mõõtmine võib tekitada suuri probleeme, kui meede keskendub haridusest väljalangevuse vähendamisele, kuna:
 - i. ennetavas/haridusse naasmist toetavas tegevuses osalemise ning õpingute lõpetamise vahel on ajaline erinevus. Selle aja jooksul on võinud juhtuda palju asju, mis on võinud mõjutada õppija otsust õpinguid jätkata või need katkestada;
 - ii. paljudes riikides rakendatakse koolist väljalangevuse vastu mitmeid paralleelseid meetmeid. Seetõttu ei saa eeldada, et õppijad, kes ei ole osalenud konkreetsetes sekkumises, ei ole saanud mingit tuge. Ka konkreetsetes sekkumises osalenud on võinud saada enne sekkumist või isegi paralleelselt muid tugiteenuseid. Seepärast on võimalik, et kõik jälgitavad muutused ei ole seotud analüüsitava sekkumisega. Sekkumise panuse täpne hindamine nõuaks keerukaid hindamismudeleid, mis ei ole tegelikult hädavajalikud: piisata võib sellest, et hindajad märgivad kvalitatiivselt ära teised konteksti elemendid, mis võisid jälgitavat muutust mõjutada.

Komplekssete sekkumiste puhul võivad tulemused ilmnedas mitmel tasandil, nt juhul, kui tegevused ei ole soovitud muutusega seotud otse, vaid esmalt on vaja

läbi teha vaheastmed. Vahetulemused on väljunditega otsesemalt seotud ja viivad lõpptulemusteni. Haridusest väljalangevuse vastaste sekkumiste puhul on see sageli nii.

Haridusest väljalangevuse vastased strateegiad ja nende rakendamise eest vastutajad saavad vähe või ei saa üldse kontrollida, kas noor lõpuks langeb koolist välja või mitte. Tegu on inimese enda otsuse/reaktsiooniga, mis kujuneb keeruka tegurite kombinatsiooni tulemusena, nagu oli juttu I osas. Kuigi strateegiad ei saa noore otsust otseselt mõjutada, saab nende abil püüda mõjutada tegureid, mis soodustavad õpingute enneaegset katkestamist. Tegevuste abil püütakse muuta näiteks hoiakut õppimisse, aidata seada õpieesmärgi, arendada oskusi ja pädevusi (ja parandada õpitulemusi). Nende tegurite tulemusena peaks omakorda enam noori jääma haridussüsteemi ja vähenema väljalangenute määr.

Väljalangevuse vastaste strateegiate soovitud tulemused võib seepärast jagada kaheks:

- (a) vahetulemused, mis on seotud väljalangevust mõjutavate teguritega ja mida soovitakse strateegia/sekkumise kaudu otseselt mõjutada;
- (b) lõplikud tulemused, mida rakendatavad strateegiad mõjutavad kaudsemalt, aga mis väljendavad eesmärgiks seatud sotsiaalset muutust – kõrgemat haridustaset.

Nagu oli juttu I osas (Cedefop, 2016), on väljalangevust mõjutavad tegurid keerukad ja omavahel seotud. Keerukus tuleneb sellest, et tegur, mis viib ühe inimese õpingute katkestamiseni, ei tarvitse samades või sarnastes tingimustes üldse mõjutada teise inimese otsust. Mingi teguri olemasolu või puudumise ning inimese õpingute jätkamise või katkestamise otsuse vahel ei ole selget seost. Samuti on tegurid tugevalt seotud keskkonnaga, milles inimene elab.

Seepärast ei ole programmiteooria, mis peaks olema väljalangevuse vastaste strateegiate hindamise aluseks, tõenäoliselt lihtne. Programmiteooriad võivad olla lihtsamad või keerulisemad sõltuvalt probleemist, millega tegeletakse, ning mõju tasemest, mida strateegial võib tulemusele avaldada. Lihtsaid programmiteooriaid võib iseloomustada kui põhjuslikku seost sekkumise ja tulemuse vahel. Näiteks uue ravimi kasutuselevõtt ja kättesaadavaks tegemine võib olla otsese põhjusliku mõjuga mingi patoloogia või haiguse vähenemisele. Seost sekkumise (uue ravimi kasutuselevõtt) ja tulemuse (patoloogia vähenemine) vahel saab hinnata suhteliselt hõlpsalt, mõõtes tulemusi ja analüüsides nende seost sekkumisega. Hariduspoliitikas juhtub harva, et seos rakendatavate strateegiate ja soovitud tulemuste vahel on otsene ja lihtne. Seepärast ei eelda enamiku hariduslike sekkumiste, sh väljalangevuse vastaste strateegiate puhul rakendatav

programmiteooria lihtsate põhjuslike seoste olemasolu väheste muutujate (sisendid ja tulemused) vahel, vaid kirjeldab kompleksseid seoseid suhteliselt suure hulga muutujate vahel. Nagu oli juttu 4. peatükis, võib väljalangevuse vastastes sekkumistes sisendiks olla kootsing, praktika, õpetajakoolitus, tugiõpe jpm.

Vahetulemused võivad kajastada üht või mitut väljalangevusega seotud tegurit, mida on tutvustatud ja üksikasjalikult käsitletud I osa 5. peatükis (Cedefop, 2016): selgemalt määratletud õpieesmärgid; paranenud suhtumine kooli ja hariduse omandamisse ning paranenud heaolu.

Enamikus analüüsitud meetmetes kombineeritakse mitut sisendit (tegevust) ja soovitakse saavutada mitut vahetulemust.

Joonisel 3 esitatakse sisendite (tegevused), väljundite ja vahetulemuste tüübid, millele saab väljalangevuse vastaste meetmete sekkumisloogika üles ehitada. Lõpptulemused on ühised, välja arvatud see, et ennetavate meetmete eesmärk on hoida suuremat osa noori haridussüsteemis ja naasmismeetmete eesmärk on toetada suurema osa õpingud katkestanud noorte tagasipöördumist haridussüsteemi.

Joonis näitab ka, et väljundeid ja tulemusi on sekkumise iseloomust sõltuvalt oodata eri tasanditel:

- (a) õppijate tasand, kus avalduvad lõplikud tulemused;
- (b) õpetajate ja õppeasutuste tasand, mis on äärmiselt tähtis püsivate muutuste ja pikaajalise positiivse arengu tagamiseks;
- (c) süsteemi tasand, kus analüüsitud meetmete eesmärk on muuta tingimusi ja konteksti, et parandada õppijate olukorda.

Lisaks oodatavatele väljunditele ja tulemustele sisaldavad keerukad sekkumised üldjuhul mitmeid eeldusi tegevuste tulemuslikuks läbiviimiseks vajalike tingimuste kohta. Näiteks kootsing ja mentorlus üksi ei taga positiivset tulemust – see sõltub tegevuse kvaliteedist ja läbiviijate pädevusest. Lisaks ei tarvitse tegevus olla tõhus kõigi sihtrühma liikmete puhul, kuna tulemus sõltub inimeste profiilist. Sellised eeldused ei ole alati selgelt sõnastatud ning sageli ei pöörata neile hindamisel piisavalt tähelepanu. Pawson jt realistliku hindamise metoodika (*realist evaluation approach*) väljatöötajad rõhutavad, et sellised eeldused (nende järgi *programmimehhanismid*) on oluline selgelt sõnastada. Nende käsituses selgitavad programmimehhanismid, mis selles programmis on eripärast, mis viib tulemusteni ja toetab muutusi (Pawson ja Tilley, 2004). Et rakendatud strateegiatest oleks võimalik õppida ja neid pidevalt paremaks muuta,

ei ole vaja välja selgitada ja analüüsida üksnes seda, millised sekkumised toimivad, vaid ka seda, mis tingimustel ja kelle puhul need toimivad.

Joonis 3. Haridusest väljalangevuse vastaste meetmete teoreetiline sekkumisloogika

Allikas: Cedefop

Eelnev arutluskäik osutab, milline võiks olla väljalangevuse vastaste sekkumiste hindamise üldine raamistik. Hindamisel tuleks keskenduda järgmistele näitajatele:

- (a) lõpptulemused: muutus väljalangevuse määras, s.t täpsemalt:
 - (i) muutus haridussüsteemis jätkavate õppijate määras;
 - (ii) muutus väljalangenute määras nende puhul, kes osalesid naasmismeetmetes ja omandasid nende meetmete raames kvalifikatsiooni;
- (b) vahetulemused: tulemused, mis väljendavad muutust indiviidi tasandil seoses väljalangevust mõjutavate teguritega, sh:
 - (i) suhtumine haridusse ja isiklikud eesmärgid seoses haridusega;
 - (ii) õpitulemused: oskuste ja pädevuste tasemed;
 - (iii) tervis ja heaolu ning sotsiaalsed, majanduslikud või psühholoogilised probleemid;
 - (iv) töövalmidus.

Vahetulemused peaksid kajastama ka õppeasutuse tasandi muutusi.

5.1.1 Sekkumisloogika näited

Järgnevas tekstis on kolm näidet selle kohta, kuidas eespool esitatud raamistiku elemente saab kombineerida valitud tüüpi tegevuse sekkumisloogikas. Näidetes kasutatakse uuringus analüüsitud konkreetseid juhtumeid ning arutatakse, mis näitajaid läbiviidud hindamises kasutati ja mis näitajaid oleks veel võinud kasutada. Hinnata saab mitmeid sekkumise aspekte, aga valik sõltub sellest, milleks hindamise tellinud organisatsioon hindamistulemusi kasutab. Kui hindamise abil soovitakse parandada meetme rakendamise protsessi, on fookus pigem rakendatud tegevustel ja nende paremaks muutmise võimalustel (kujundav hindamine). Teinekord keskendutakse saavutatud tulemustele (kokkuvõttev hindamine).

Näited algavad meetme eesmärkide kirjeldusega, kuna see on hindamises kasutatavate näitajate väljatöötamise alus.

5.1.1.1. Näide 1. Koolide, sh õpetajate suutlikkuse arendamine

Näide illustreerib sekkumisloogikat juhul, kui strateegia/meetme eesmärk on tõsta kooli tasandi suutlikkust väljalangevusega tegeleda (vt nt uuringus analüüsitud Taani algatuse *Retention caravan* näidet). Hindamisel ei lähtunud selgelt teooriast, kuigi näitaja määratlemises on sekkumisloogika elemente (Taani Haridusministeerium, 2012). Järgnevalt tutvustatakse, mis näitajaid hindamises kasutati ja milliseid oleks võinud kasutada, et paremini mõista programmi lõplikku mõju.

Sekkumise kirjeldus

Retention caravan toetab rahvusvähemusest kutseõppurite, eriti poiste püsimist kutsehariduses. Täpsemalt on programmidokumentides sõnastatud järgmised eesmärgid:

- (a) tõsta noorte motivatsiooni valida kutseharidus või eelkutseõppe kursus, kujundada neis arusaam kutsehariduse väärtusest ja anda ülevaade karjäärivõimalustest Taani ühiskonnas;
- (b) suurendada kutseõppes alustanud noorte õppes püsimise määra. Osalevates koolides oli kvantitatiivne eesmärk parandada õppes püsimise määra projektiperioodi lõpuks 20% võrra;
- (c) toetada riiklikku eesmärki, et aastaks 2010 peaks 85% noortest omandama keskhariduse ning aastaks 2015 95%;
- (d) toetada tööturu nõudlust haritud tööjõu järele.

Algatused keskendusid konkreetsetele koolidele ja nende probleemidele, et:

- (a) toetada kutseõppeasutusi ja õpetajaid vähemusrahvuste esindajate kutseharidusest väljalangevuse vastaste tegevuste, nt õpetajakoolituste väljatöötamisel;
- (b) kaasata lapsevanemaid oma laste õpinguid toetama, nt korraldades õpetajate külastusi kutseõppurite kodudesse;
- (c) töötada välja vahendeid, mis motiveeriksid vähemusrahvusest kutseõppureid ja tekitaksid neis tunde, et nad on kooli ja edaspidi tööturule oodatud ja soovitud, nt mentorlusprogrammid ja intensiivsed kutsesuunitlusprogrammid (Taani Haridusministeerium, 2012).

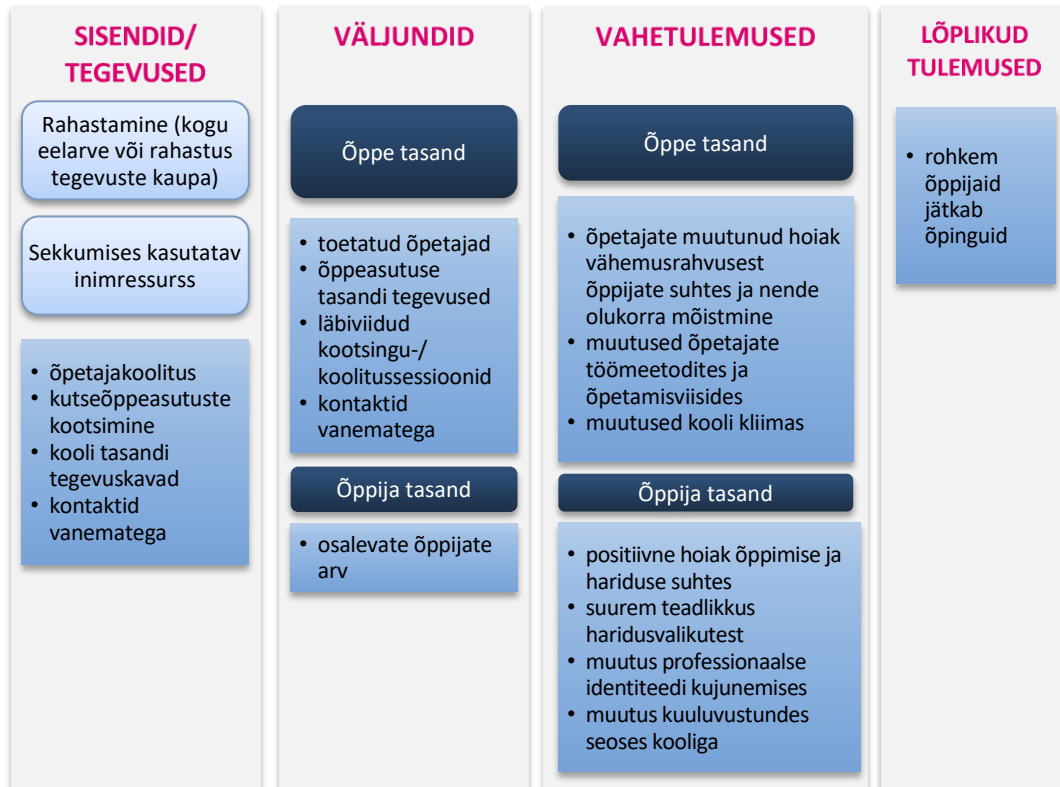
Rakendatud tegevused:

- (a) kutseõppeasutustes „koolis püsimise koordinaatori“ ametikoha loomine;
- (b) kutseõpetajate täiendusõpe, et nad saaksid välja töötada konkreetse õpilase tugevustest, oskustest ja võimalustest lähtuvad õppemeetodid;
- (c) tihedam suhtlus lapsevanematega;
- (d) õppenõustajate kasutamine, et toetada dialoogi ja kontakte vanematega;
- (e) kohalike eeskujude leidmine ja neist tugirühma moodustamine;
- (f) koduste ülesannete kohvikute jm õppekeskkondade väljaarendamine, et toetada noorte iseseisvat õppimist väljaspool kooli;
- (g) võrgustike loomine, et toetada parimate praktikate rakendamist (Taani Haridusministeerium, 2012:5).

Programmi *Retention caravan* raames koostati ekspertide meeskonnad, kes toetasid koole kooliväliste tegevuste kavandamisel ja läbiviimisel.

Selle programmi sekkumisloogikat kirjeldatakse joonisel 4.

Joonis 4. Sekkumisloogika: *Retention caravan*

Allikas: Cedefop

Sisendite näitajad

Selle algatuse 2012. aasta hindamisel sisendeid ei analüüsitud. Et mõista, mis ressursse oli vaja esitatud tulemuste saavutamiseks, oleks võinud kasutada järgmisi näitajaid:

- kõik rahalised vahendid ning toetatud koolide või rakendatud tegevuste puhul kasutatud vahendid;
- rakendatud inimressurss: koolide toetamisse kaasatud inimeste/ekspertide arv ja töökoormus (täis- või osakoormus);
- koole nõustanud ekspertide poolt läbiviidud tegevuste arv, ekspertide ja koolide vaheliste kontaktide arv, kontaktide arv peredega.

Väljundite näitaja

2012. aasta hindamisel seirati järgmisi väljundeid:

- sekkumises osalenud koolide arv;
- kaasatud õpilaste arv;
- kaasatud õpetajate arv;
- kaasatud lapsevanemate arv;

(e) koolides läbiviidud kursuste/sessioonide arv.

Lisaks oleks väljundeid võinud seirata järgmiste näitajate alusel:

- (a) kaasatud nõustajate arv;
- (b) läbiviidud sessioonide arvu oleks võinud jagada sessioonide tüüpide kaupa;
- (c) väljatöötatud materjalide arv ja tüüp.

Vahetulemuste näitajad

2012. aasta hindamisel seirati järgmisi vahetulemusi:

- (a) muutus õpetajate arusaamades selles osas, kuidas töötada väljalangemisohus noortega (kvalitatiivne tagasiside);
- (b) muutus õpetajate õppemeetodites (kvalitatiivne tagasiside);
- (c) muutus õpetajate võimekuses suhelda eri taustaga õpilastega (kvalitatiivne tagasiside);
- (d) õpetajate ja mentorite suhte iseloom (kvalitatiivne tagasiside);
- (e) noorte professionaalse identiteedi areng (kvalitatiivne tagasiside);
- (f) muutus noorte enesekindluses.

Läbiviidud tegevusi ja sekkumise eesmärgi arvestades oleks võinud kasutada veel järgmisi näitajaid:

- (a) muutus lapsevanemate hoiakutes ja laste haridusvõimalusi käsitlevates arusaamades;
- (b) muutus noorte kuuluvustundes;
- (c) muutus koolikliimas;
- (d) muutus noorte püüdlustes.

Lõpptulemuste näitajad

2012. aasta hindamisel analüüsiti muutust õppes jätkamise määras, võrreldes Taani päritolu ja muu päritoluga õpilaste õpingute jätkamist. Tulemusi võrreldi kontrollrühma koolidega, kes projektist osa ei võtnud.

Õpingute jätkamise näitaja vastab hästi programmi oodatavale lõpptulemusele. Taani päritolu ja muu päritoluga õpilaste andmete kogumine on vaheaste, mis aitab hinnata, kas saavutati põhieesmärk: toetada vähemusrahvustest kutseõppurite püsimist õppes.

5.1.2. Näide 2. Noorte kootsimine ja mentorlus

Näites käsitletakse võimalikku sekkumisloogikat juhul, kui noorte toetamisel kombineeritakse tugiõpet ja kutsesuunitlust. Tegu on Prantsuse ühenduse AFEV (*Association de la fondation étudiante pour la ville*) tegevustega. AFEVi tegevust kutseõpingute katkestamise ennetamisel rahastati kui sotsiaalset eksperimenti,

millega kaasnes range hindamine. Hindamine viidi läbi 2012. aastal (Bavoux ja Pugin, 2012).

Sekkumise kirjeldus

AFEV tegeles individuaalse toe pakkumisega lastele ja teismelistele, kes elavad mahajäänud piirkondades ja on väljalangemisohus. Vabatahtlikud (u 7000 üliõpilast aastas) pakkusid lastele ja noortele individuaalset tuge umbes kaks tundi nädalas 43 piirkonna linnades üle Prantsusmaa. Nende toetus oli sageli ulatuslikum kui koolis pakutav tugi. Nad suhtlesid peredega ja püüdsid toetada vanemaid, kellel sageli oli raske orienteeruda lapse kooliasjades/õppekeeles, et vanemad saaksid jälgida oma laste hariduskäiku ja suhelda kooliga.

Toetusel oli kolm põhieesmärki:

- (a) pakkuda metoodilist tuge põhiainetes (nt matemaatika, prantsuse keele) õppimisel;
- (b) toetada õpilasi erialavalikul ja tööalaste eesmärkide seadmisel;
- (c) toetada õpilaste isiklikku arengut, et nad muutuksid autonoomsemaks ja liikuvamaks, nt oskaksid leida vajalikke tugiteenuseid (sotsiaalteenused, tervishoid, sport, kultuur).

Kolme eesmärgi saavutamist toetati erinevate tegevuste kaudu:

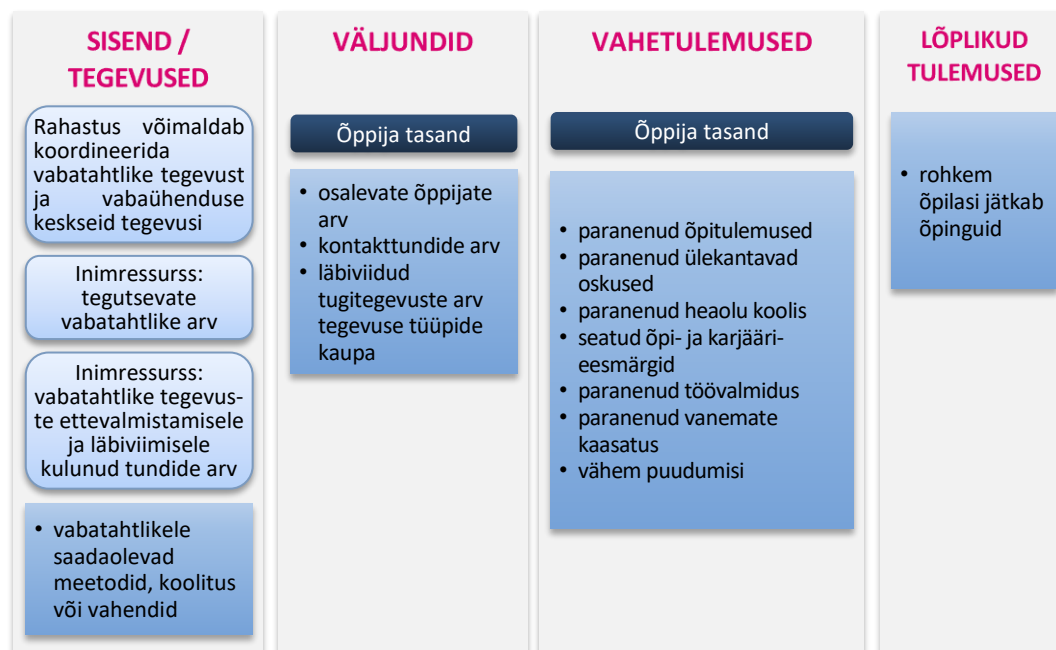
- (a) pakuti metoodilist tuge põhiainetes õppimisel, arendati õpilaste oskusi põhiainetes, aidati neil koduseid ülesandeid lahendada, kasutati IKTd õppeotstarbel ja kutseõppevõimaluste otsimiseks ning toetati suhete parandamist kooli ja teiste õpilastega;
- (b) toetati õppijaid erialavalikul ja tööalaste eesmärkide seadmisel, parandades valitud kutseõppesuuna kuvandit, pakkudes õppijale kutsealast nõustamist, aidates tal leida praktikakohta / kirjutada CV-d ning teavitades vanemaid kutseõppe võimalustest ja vormidest;
- (c) toetati õppijate isiklikku arengut, et nad muutuksid autonoomsemaks ja liikuvamaks, aidates neil leida vajalikke tugiteenuseid (sotsiaalteenused, tervishoid, sport, kultuur), julgustades õppijaid avastama uusi kohti ja tutvuma uute teenustega (nt noorte infokeskused, avalikud raamatukogud) ja kultuuriüritustega, kuhu nad muidu ei oleks sattunud (teater, lugemine, muuseumid, kino).

AFEV korraldab tegevusi ka kutseõppeasutustes, näiteks CV kirjutamise töötoad, kultuuri- ja spordiüritused, koolipidude korraldamine ja „eneseväljenduse sein“, mille kaudu noored saavad väljendada oma kooliprobleeme. Koolis on pidevalt (riikliku vabatahtlike teenistuse raames) kohal

vabatahtlik, kes aitab koostöös kohapealse AFEVi koordinaatoriga koolil/õpetajatel kaasavaid tegevusi korraldada.

Algatuse sekkumisloogikat on kirjeldatud joonisel 5.

Joonis 5. Sekkumisloogika: Prantsusmaa ühenduse AFEV tegevused

Allikas: Cedefop

Sisendnäitajad

Hindamisel ei käsitletud sisendnäitajaid, nt kasutatud rahalisi või inimressursse.

Kasutada oleks võinud järgmisi näitajaid:

- sekkumises osalenud vabatahtlike arv;
- vabatahtlike poolt tegevustesse panustatud tundide arv;
- summa, mille AFEV sai vabatahtlike tegevuse korraldamiseks ja projekti rakendamiseks.

Väljundnäitajad

Hindamisel koguti andmeid tegevustest kasu saanud inimeste arvu kohta.

Väljundite seiramiseks oleks võinud koguda veel järgmisi andmeid:

- vabatahtlike üliõpilaste poolt noortega veedetud tundide arv;
- rakendatud tegevuste arv tegevuse tüüpide kaupa.

Vahetulemuste näitajad

Hindamisel koguti andmeid järgmiste vahetulemuste kohta:

- muutus üldharidusainete õpitulemustes;

- (b) muutus õppima õppimise võimes;
- (c) muutus digipädevuses;
- (d) muutus koolis tunnetatavas heaolus (aktiivne osavõtt tundidest, tüdimus, õpetaja selgitustest arusaamine, ärevus, suhtumine kooliskäimisesse);
- (e) muutus positiivses tulevikuvisionis ja oma tööalaste väljavaadete mõistmises;
- (f) muutus vanemate suhtumises oma laste haridusse;
- (g) muutus õpilaste suutlikkuses leida praktikakohti ja töövalmiduses;
- (h) muutus koolist puudumiste määras;
- (i) muutus teiste linnas asuvate enesearendusvõimalusi pakkuvate kohtade, nt raamatukogude kasutamises;
- (j) muutus kodanikuaktiivsuses.

Välja oleks võinud tuua ka teisi näitajaid, kuid esitatud loend on põhjalik ja hõlmab juba kõiki sekkumise eesmärke.

Lõpptulemuste näitajad

Hindamine ei käsitlenud seda, kui paljud sekkumises osalenud noored lõppkokkuvõttes omandasid keskhariduse. Hindamise kestus ei võimaldanud pikaajalist andmekogumist läbi viia.

5.1.1.3. Näide 3. Nn teise võimaluse haridus

Iirimaa algatus *Youthreach* järgib sekkumisloogikat, mille puhul nn teise võimaluse haridust pakutakse haridusest juba võõrdunud noortele. Algatust hinnati 2010. aastal ja järgnevalt käsitletakse hindamisel kasutatud näitajaid (Department of Education and Skills, 2010). 2010. aasta hindamine keskendus *Youthreach*'i programmide läbiviimise protsessile ja keskustele juhtimisele. Tegu ei olnud täiemahulise tõhususe hindamisega, kuid hinnati ka osa tulemustest.

Sekkumise kirjeldus

Youthreach pakub noortele ja täiskasvanutele võimalust naasta haridussüsteemi või omandada haridus turvatunnet tekitavas õpilaskeskses keskkonnas. Sihtrühm on 15–20-aastased noored, kes ei tööta ning on lahkunud koolist põhi- või keskharidust omandamata. Algatus pakub neile võimaluse kvalifikatsiooni omandada.

Youthreach'i keskused vastutavad kohapeal konkreetse õppijate rühma vajadustele vastavate õppekavade ja kursuste väljatöötamise eest. Õppekava sisaldab kolme põhielementi: üldharidus, kutseharidus ja töökogemus. Õppekava

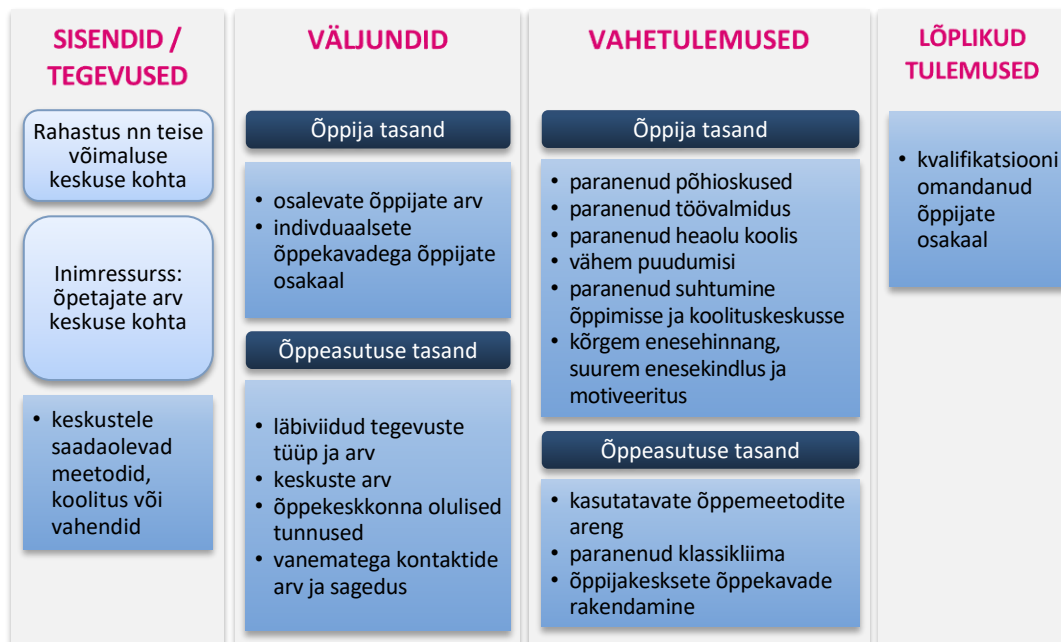
täpsem sisu varieerub vastavalt kvalifikatsioonile, mille omandamiseks õppijat ette valmistatakse.

2010. aastal koostatud riiklikes suunistes sõnastatakse õppijate jaoks neljaetapiline plaan:

- sissejuhatav etapp, mil selgitatakse välja õppija vajadused ja koostatakse talle sobiv õppeplaan;
- alusetapp, mil kinnitatud õppemoodulite raames pööratakse tähelepanu personaalsete ja sotsiaalsete oskuste arendamisele ning oskuste arendamisele üldiselt;
- jätuetapp, mil keskendutakse tööalast konkurentsivõimet tõstvatele oskustele ja töökogemusele ning mis võimaldab omandada kutsekvalifikatsiooni;
- ülemineketapp, mil toetatakse õppijate lahkumist keskustest ja edasiliikumist.

Joonisel 6 on esitatud sekkumisloogika ja kasutatud näitajate ülevaade.

Joonis 6. Sekkumisloogika: algatus *Youthreach*

Allikas: Cedefop

Sisendnäitajad

Hindamisel ei käsitletud sisendnäitajaid, nt:

- (a) *Youthreach*'i keskustes töötavate õpetajate arv;
- (b) rahalised vahendid *Youthreach*'i keskuse kohta;
- (c) muud keskustes kasutatavad ressursid, nt juhendmaterjalid, metoodikad ja koolitus.

Hindamisel vaadeldi paljusid näitajaid, mis olid seotud *Youthreach*'i keskuste juhtimisega, nt nõukogu olemasolu, suhe kutsehariduse nõukoguga, personalijuhtimise tavad ning tegevusstrateegia või -eeskirjade olemasolu. Need näitajad on seotud pigem kvaliteedikindlustuse protsessi, mitte sekkumise tegelike väljunditega.

Väljundnäitajad

Hindamisel koguti järgmisi andmeid:

- (a) riiklikult tunnustatud metoodikat ja selle rakendusjuhiseid kasutavate keskuste arv;
- (b) sekkumisest kasu saavate õppijate arv ja taust;
- (c) individuaalsete õppeplaanidega õppijate osakaal;
- (d) õppekeskkonna ja õpetamisviiside põhitunnused;
- (e) vanemate kaasatuse tase.

Välja oleks võinud tuua ka teisi näitajaid, kuid esitatud loend on põhjalik ja hõlmab juba kõiki sekkumise eesmärgi.

Vahetulemuste näitajad

Hindamisel esitati andmeid järgmiste näitajate kohta, mida võiks pidada vahetulemustega seotuks:

- (a) õppekava õppijakesksuse määr;
- (b) määr, mille ulatuses keskus kasutab õppe kavandamiseks ja rakendamiseks koostöiseid kavandamise meetodeid;
- (c) kasutatud õppemeetodite iseloom ja kasutamissagedus;
- (d) klassikliima;
- (e) õppijate kuuluvustunne seoses keskusega;
- (f) õppijate positiivne hoiak keskuse suhtes;
- (g) muutus õppijate enesehinnangus, enesekindluses ja motivatsioonis;
- (h) muutus koolist puudumiste määras;

- (i) põhioskuste paranemine.

Lõplike tulemuste näitajad

Hindamisel koguti andmeid järgmiste lõpptulemustega seotud näitajate kohta:

- (a) kvalifikatsiooni omandanud õpilaste osakaal;
- (b) järgmisel haridustasemel õpinguid jätkavate õpilaste osakaal;
- (c) tööturul hõivatud õpilaste osakaal.

Esimene näitaja kajastab adekvaatselt *Youthreach*'i eesmärki: pakkuda koolist väljalangenutele võimalus omandada kvalifikatsioon. Seirati ka õpilaste edasist haridusteed pärast meetmest väljumist, mis aitab hinnata, kas kvalifikatsiooni omandamine suurendas kokkuvõttes võimalusi leida tööd või jätkata õpinguid. See on eriti oluline töötutele suunatud meetmete puhul.

5.1.2. Sekkumisloogika väljatöötamine

Põhiteemad, mida sekkumisloogikat välja töötades meeles pidada, on järgmised⁽²⁴⁾:

- (a) programmiteooria ja sekkumisloogika peavad põhinema selgel arusaamal sellest, mida sekkumisega soovitakse saavutada ja kuidas seda on kavas teha;
- (b) sekkumise eesmärgid peavad olema selgelt sõnastatud; sageli on sekkumise eesmärgid sõnastatud üldiselt. Kui sekkumist nende eesmärkide valguses hinnata, on tähtis et:
 - (i) eesmärgid on sekkumise kaudu saavutatavad (näiteks väikesel kohalikul projektil on üksnes kohalikud tulemused ning seda tuleb eesmärke sõnastades arvesse võtta);
 - (ii) eesmärke sõnastatakse nii, et on võimalik kindlaks teha, kuidas konkreetne sekkumine aitab kaasa tulemuste saavutamisele; mõjuahel rakendatud tegevuste ja soovitatavate tulemuste vahel ei tohi olla liiga pikk; vastasel korral suureneb võimalus, et täheldatud tulemusi on tugevalt mõjutanud muud tegevused;
- (c) kindlaks tuleb määrata eesmärgid, mida saab kvalitatiivsete või kvantitatiivsete näitajate väljatöötamisel aluseks võtta. Tulemusi ei tohiks sõnastada liiga kitsalt, keskendudes üksnes sellele, mida tuleks mõõta, kuna see võib piirata võimalust hinnata ootamatuid tulemusi;
- (d) selgelt tuleb välja tuua kogu sisendite, väljundite ja tulemuste ahel (võimaluse korral erinevad tulemuste tasandid). Üksnes tulemusi käsitlev info ei selgita

⁽²⁴⁾ Lisainfo vt ptk *Define what is to be evaluated* väljaandes *Better evaluation*: <http://betterevaluation.org/plan/define>

muutuste toimumise põhjuseid ja seda, kas need tulenevad mingilgi moel sekkumisest.

5.1.3. Tulemuste ja hinnangute analüüs

Hindamine annab hinnangu sellele, kuidas sekkumist on läbi viidud. Hindamine ei peaks üksnes andma aru tulemustest, vaid selle põhjal peaks olema võimalik anda hinnang ka selle kohta, kas tulemused on „piisavalt head“. Eelkõige tuleks arvesse võtta, kas:

- (a) tulemused vastavad seatud sihtidele ja eesmärkidele;
- (b) tulemused on proportsioonis kasutatud ressurssidega;
- (c) samu või paremaid tulemusi oleks võinud saavutada teistsuguse, vähem kuluka tegevuse abil;
- (d) tulemused erinevad olukorrast, mis valitses enne sekkumist, või olukorrast, kui sekkumist ei oleks läbi viidud.

Sekkumise tõhususele hinnangu andmiseks on vaja võrrelda täheldatud tulemusi kavandatud tulemuste saavutamist toetava raamistikuga. Selles raamistikus saab arvesse võtta sekkumisele seatud eesmärke (hinnata, kas eesmärgid on saavutatud); kulusid väljundi või tulemuse kohta võrreldes teiste sekkumistega; ning võrrelda saavutatud tulemusi teiste sekkumiste või olukorraga, kus sekkumisi ei ole läbi viidud (lähteolukord või kontrollgrupp).

Näitajad, mis aitavad hinnangut anda, võivad käsitleda muutust või arengut (see võib olla positiivne või negatiivne), aga võivad väljenduda ka väitena mõne sekkumise aspekti kohta. Näiteks võib hindamise käigus teha järelduse, et õpilastel, kes käisid nõustamisel, on parem arusaamine võimalikest haridusvalikutest kui õpilastel, kes nõustamist ei saanud (võrdlus kontrollgrupiga), või samadel õpilastel enne nõustamist (võrdlus algtasemega) või sarnases tegevuses osalenud õpilastel (võrdlus teise sekkumisega). Sel juhul lähtutakse meetme edukuse hindamisel võrdlusest. Hindamise käigus võib ka jõuda järeldusele, et edukas on nõustamisvõimaluse pakkumine kõigile õpilastele. Sel juhul ei lähtuta hinnangu andmisel saavutatud tulemustest, vaid pigem teatavate süsteemi tingimuste olemasolust, mis eelduste kohaselt peaks kaasa tooma positiivsed tulemused. Mõnel puhul ei ole võimalik tulemuste kohta andmeid koguda ning seetõttu tuleb hinnangud sõnastada, lähtudes soovitud muutust toetavate tingimuste olemasolust või puudumisest.

Võrdlev hindamine on ressursimahukas ja nõuab suuremat eelarvet. Sõltuvalt sellest, kuidas hindamistulemusi on kavas kasutada, ei tasu võrdlus kontrollrühma või teise sekkumisega end alati ära. Sageli ei ole hindajale kättesaadavad ka lähteandmed. Sel juhul võivad hindajad koostada sekkumise eesmärkidest lähtuvad hindamiskriteeriumid ning otsustada sidusrühmadega läbiviidud

arutelude põhjal juba enne andmete kogumist, mida võib pidada kehvaks, heaks või suurepäraseks tulemuseks. Igal juhul on tähtis enne hindamist otsustada, kuidas hinnanguid antakse. Vastasel korral tekib oht hakata hindamiskriteeriume moonutama, et näidata sekkumist edukana.

5.2. Mida hinnatakse?

Selles alapeatükis käsitletakse näitajaid, mida hindamise käigus mõõdetakse, keskendudes hindamise kvantitatiivsele osale. Enamiku hindamiste käigus kogutakse ka kvalitatiivset tagasisidet järgmiste aspektide kohta:

- (a) kvantitatiivselt seiratud tulemuste kvalitatiivne näitlikustamine;
- (b) täiendavate või eeldatust erinevate tulemuste väljaselgitamine;
- (c) kvantitatiivselt fikseeritud tulemuste ja nendeni jõudmise viiside selgitamine;
- (d) rakendusprotsessiga seotud tagasiside.

Kvalitatiivse info kasutus oli erinev ja seda ei käsitleta siin põhjalikumalt.

5.2.1. Hindamise põhifookus

Enamik analüüsitud meetmete hindamisi keskendus peamiselt indiviidi tasandi tulemustele. Õppeasutuse tasandi muutuste kohta anti infot harva.

Mitmes analüüsitud hindamises keskenduti noorte olukorrale sekkumise lõpus: tugiprogrammi läbinute arv, õpinguid muus vormis jätkanute arv, tööturule jõudnute arv.

See on positiivne, kuna näitab, et enamikul juhtudel vaadeldi hindamisel pelgast kasusaajate arvust enam, mh seda, mis juhtus noortega pärast toe saamist. Kahekümne seitsmes analüüsitud hindamisaruandes uuriti, kas noored jäid pärast sekkumist haridussüsteemi. Teistes aruannetes uuriti, kas nad läksid üle „tavaõppekavadele“. Näiteks Luksemburgi nn teise võimaluse koolis jätkas 2012. aastal 59 keskhariduse taseme õpilast 150st õpinguid ja veel 48 läks üle tavaharidusse.

Siiski vaadeldi ainult 15 hindamisraportis, kas noored omandasid lõpuks ka kvalifikatsiooni ja vältisid haridusest väljalangenu saatust.

Näited:

- (a) Ühendkuningriigis kahekordistus kvalifikatsiooni omandanute osakaal programmi *Skills for work* raames 30%-lt 2008/2009. aastal 60%-ni 2013/2014. aastal;

- (b) Norras olid praktikatunnistuse pilootprojekti hindamise tulemused 2011. aastal paljulubavad: 41 õpilast 51st (80%) läbis kaheaastase praktikatunnistuse programmi. Tulemus on sarnaste standardprogrammide läbimise määrast (67% väljalangenuid) kõrgem;

Prantsusmaal on kutseõppe lõpueksami edukalt sooritanute osakaal alates nn teise võimaluse koolide loomisest keskmiselt üle 90%, varieerudes veidi aastast sõltuvalt. Nendes koolides on lõpetamise määr kõrgem kui tavakutsehariduses.

Harvematel juhtudel vaadeldi hindamisel seda, kuidas sekkumine mõjutas väljalangevuse viivaid tegureid, s.o vahetulemusi. Võrreldes eespool viidatud üldises programmeerimise teoorias esitatud teguritega, mõõdeti selliseid näitajaid üksnes üksikjuhtudel.

Mõnel puhul vaadeldi hindamisel sekkumise mõju noorte hariduseesmärkidele ja kutsesuunitlusele. Seda tehti näiteks järgmisi programme hinnates:

- (a) Saksamaa kutsesuunitlusprogrammi (*Berufsorientierungsprogramm*, BOP) hindamisel paluti noortel märkida, kuivõrd nad mõistavad kutsesuunitlusprotsessi tulemusel, millised ametid neile sobivad; 80% märkis, et nad teavad, millised ametid neile üldse ei sobi, ja üle 60% märkis, et nad teavad, millised ametid neile sobivad;
- (b) Austrias näitas nn tootmiskoolide (*Production school*) andmete analüüs, et õpingute alguses oli üksnes 14%-l noortest täiskasvanutest konkreetne ja realistlik ettekujutus oma karjääriväljavaadetest. Õpingute lõpuks oli see näitaja tõusnud 50%-ni. 50% õppijate karjääriplaanid muutusid realistlikumaks ja konkreetsemaks, 40%-l jäid samaks ja 9%-l halvenesid;
- (c) samuti Austrias ütlesid 76% noorte kootsinguprogrammis osalenutest, et kootsing aitab neil luua oma tulevikust parema ettekujutuse, ja 71% väitsid, et nad on teadlikumad oma oskustest ja tugevustest. 57% õppijatest väitsid, et nende ettekujutus tulevase ametist on paranenud;
- (d) Ungaris küsiti programmi *Hüppelaud* (*Dobbantó*) õpetajatelt, kas nad peavad oma õpilaste karjäärivalikut sobivaks: 78% märkis, et valik on sobiv.
- (e) Austrias nn tootmiskoolide programmis osalenud parandasid oma töövalmidust: algul oli 20% õpilastest võimelised täitma oma tööülesandeid, lõpus aga 35%. Nende arv, kes tahtis raskuste tekkides alla anda, oli vähenenud 46%-lt 42%-le. 32%-l osalenutest täheldati suuremat motivatsiooni täita tööülesandeid; motivatsioon püsis samal tasemel 56%-l õpilastest;

- (f) tööandjatelt, kes koolitasid õppijad Walesi programmis *Pathways to apprenticeships*, küsiti, kas õppijate vanust ja kogemust arvestades on nende töövalmiduses ja tööga seotud omadustes puudujääke: 32 tööandjat 67st vastas, et puudujääke ei ole.

Mõnes hindamisraportis käsitleti koolist puudumiste ja täpsuse mõju – need on sageli viidatud haridusest võõrdumise sümptomid:

- (a) tervisega seotud põhjustel puuduvate õpilaste nõustamisteenus (*Medical advice for sick-reported students*, MASS) Hollandis vähendas puudumiste arvu 8,5 päevalt 12 koolinädala jooksul (enne nõustamist) 5,7 päevani kolm kuud pärast tugiteenuse kasutuselevõttu ja 4,9 päevani 12 kuu pärast;
- (b) Portugalis oli nn teise võimaluse koolis õppes osalemise määr 80%, mida peetakse selle sihtrühma puhul kõrgeks.

Prantsuse vabatahtlike ühenduse AFEV algatuse hindamisraportis võrreldi sekkumises osalenud õppijate puudumiste määra kontrollgrupi omaga, aga erinevust ei täheldatud.

Mitmes hindamisraportis mõõdeti õpitulemuste ja oskuste taseme tõusu:

- (a) Austria noorte kootsingusüsteemis paranesid 6–20% osalejate põhioskused (arvutus- ja kirjaoskus) ja mõnikord ka nn pehmed oskused (suhtlusoskus). Andmed saadi kootsidelt;
- (b) Saksa VerA süsteemi (õppest väljalangevuse ennetamine) puhul märkis 80% osalenutest, kelle õpitulemused olid madalad, et mentorlus aitas neil tulemusi parandada;
- (c) 86% õpilastest, kes osalesid Ungari programmis *Hüppelaud (Dobbantó)*, pidasid omandatud teadmisi tulevase elu jaoks kasulikuks.

Mõnes hindamisraportis jälgiti õppijate hoiakuid õppimise ja hariduse suhtes:

- (a) 90% vastanutest Saksamaa VerA programmis märkis, et mentorlus on suurendanud nende soovi õppida;
- (b) samuti Saksamaal märkis kaks kolmandikku programmis *Carpo* osalenutest, et nad olid peaaegu loobunud töökohapõhises õppes osalemise mõttest ja neid motiveeris veel kord proovima üksnes võimalus läbida toetatud õpe *Carpo* programmi raames;
- (c) 30% õpilastest, kes osalesid Saksamaa kutsesuunitlusprogrammis (BOP), väitis, et on pärast programmi koolis rohkem motiveeritud.

Mõnes hindamisraportis vaadeldi motivatsiooni ja enesekindluse aspekte:

- (a) 70% Saksamaa VerA mentorlusprogrammis osalenutest märkis, et ilma mentorita ei oleks nad keerulise perioodiga hakkama saanud;
- (b) Austria noorte kootsingusüsteemi tagasisides märkis 33% osalenutest, et nende üldine motivatsioon on suurenenud, ja 31% andis teada, et nende enesekindlus on tõusnud.

Lisas on esitatud ülevaade kõigi sekkumiste peamistest tulemustest.

5.2.2. Hindamisel kasutatud infoallikad

Analüüsitud hindamisraportites saadakse andmeid kahest allikast: küsitlustest ja korralduslikest andmetest.

Küsitlusandmete puhul on tegu peamiselt infoga vastajate olukorra ja selle kohta, kuidas vastajate arvates on programmis osalemine mõjutanud muutust õppija olukorras (oskustes, töövalmiduses jne).

Õppijaid käsitlevad vastused olid kas enesekohased või pärinesid õpetajatelt/mentoritelt. Enesekohaseid andmeid on tavaliselt suhteliselt lihtne ja mitte kuigi kulukas koguda, aga neil on piiranguid: nad sõltuvad vastajate aususest, eneseanalüüsi võimest, küsimustest arusaamisest. Vastused võivad olla ka kallutatud sõltuvalt sellest, kuidas küsimus on sõnastatud. Sellegi poolest on enesekohased andmed hindamisraportites sagedaseks infoallikaks ning sageli on tegu ainsa praktiliselt kasutatava võimalusega teatavat tüüpi mõjude kohta infot koguda.

Korralduslikke andmeid kasutati osalejate arvu, programmide täituvuse, puudumiste ja osalejate tausta näitajate leidmiseks.

Üheski analüüsitud hindamisraportis ei olnud kasutatud andmeid õpilaste õpitulemuste kohta.

5.2.3. Andmete analüüs sihtrühmade kaupa

Andmete eristamine sihtrühma esindajate soo ja muude tunnuste kaupa on üks võimalus seirata, kas mõni sihtrühm saab programmist rohkem kasu kui mõni teine. Enamikus analüüsitud hindamisraportites (18) olid andmed eristatud soo lõikes.

Mõnikord, aga harvem, kasutati ka teisi rühmitamisviise, sh:

- (a) haridustee valik või varasem haridustase (19 juhul);
- (b) ränne (7);
- (c) vanus (9);
- (d) sotsiaalmajanduslik taust (10).
- (e) ettevõtte suurus (1).

Kuigi osalejad liigitatakse sageli nimetatud kategooriatesse, analüüsitakse või eristatakse tulemusi nende kategooriate kaupa harva, v.a järgmistel juhtudel:

- (a) Austria ettevõtteülese töökohapõhise õppe (*supra-company apprenticeships*) hindamisel leiti, et hea oskuste tasemega osalejatel on parimad võimalused õpingud läbida ja leida õppekoht tavapärase töökohapõhise õppe süsteemis. Õpiraskustega, aga ka sisserändaja taustaga või vanemaealistel õppijatel on keerulisem ja oht, et nad langevad programmist välja, on suurem;
- (b) Taanis näitasid algatuse *Retention caravan* lõpphindamise tulemused, et algatusel oli positiivne mõju vähemusrahvusest või ebasoodsatest oludest Taani kutseõppurite õppes püsimisele;
- (c) Taani noorte nõustamiskeskuste hindamine näitas, et akadeemiliselt kõige nõrgemad õpilased pidasid haridusliku päeviku pidamist akadeemiliselt tugevamate õpilastega võrreldes olulisemaks: 56% kõige nõrgematest õpilastest arvas, et nõustamisel oli mõningane või suur mõju nende karjääriplaanidele üleminekul keskkaridusse, aga tugevaimate õpilaste hulgas arvas sama üksnes 25% õpilastest. Õpilased, kelle kodune keel ei olnud taani keel, pidasid samuti hariduspäeviku pidamist taani koduse keelega õpilastest tähtsamaks.

5.2.4. Muutuse ja mõju hindamine

Hindamisel antakse hinnang programmi või strateegia panusele. Hindamisraportis tuleks ka kindlaks teha, ega täheldatud muutus ei tulene programmvälistest asjaoludest (demograafilised näitajad, muutused majanduses, mõni teine meede).

Vähesed analüüsitud hindamisraportid viitasid selgelt algseisule enne programmi kasutuselevõttu. Sekkumises osalejate algseisuga on siiski sageli kaudselt arvestatud ning see kajastub programmi ülesehituses. Näiteks kavandatakse meetmed kas väljalangemisohus või juba haridussüsteemist väljalangenud noori silmas pidades. Nii on selliste meetmete tulemused, millega sooviti saavutada muutust indiviidi tasandil, võrreldavad osalejate algseisuga, kuigi see ei ole selgelt välja toodud. See ei võimalda siiski hinnata väljalangevuse määra muutust piirkonna või õppeasutuse tasandil.

Teiseks on vaja mõista, kas muutus on toimunud sekkumise tagajärjel. Seda saab hinnata eksperimentaalsete või pooleksperimentaalsete meetodite abil, kuigi selliseid meetodeid on sotsiaalpoliitikas keeruline rakendada ning nende kasutamist selles kontekstis on kahtluse alla seatud. Näiteks võib pidada eetilisel küsitavaks juhuvalimi alusel mõnede õppijate määramist tugimeetme sihtrühma ja teise õppijate rühma toetuseta jätmist.

Ühelgi analüüsitud hindamistest ei olnud eksperimentaalset ülesehitust, mille puhul samade tunnustega osalejaid oleks juhuvalimi alusel määratud kontrollrühma. Mitme meetme ülesehitus oli pooleksperimentaalne ning kasutati mingis vormis kontrollrühma (rühma, mille liikmed ei osalenud programmis).

Võrdlust kontrollrühmaga kasutati Ungari programmi *Dobbantó* hindamisel, Taani *Retention caravan*'i ja Prantsuse üliõpilasühenduse AFEV algatuse hindamisel. Võrreldes programmis osalenud õppijate rühma mitteosalenud õppijate rühmaga eeldatakse, et programmi ja täheldatud tulemuste vahel on põhjuslik seos.

Programmi panust saab hinnata ka osalejate väidete põhjal. Seda tehakse, küsides neilt, kuidas programm aitas kaasa eri tüüpi tulemuste saavutamisele. Seda meetodit kasutatakse enamiku hindamiste puhul, kus põhilise andmete allikana kasutatakse osalejate küsitlusi.

5.3. Tingimused strateegiate laiemaks kasutuselevõtuks ja neist õppimiseks

Poliitika ja programmide hindamine on oluline nende kasutusala laiendamiseks ja neist õppimiseks. Kui mõne sekkumise edukus on tõendatud, saab kaaluda, kas sekkumise võiks riigis laiemalt kasutusele võtta ning kas ja mis tingimustel oleks see ülekantav rahvusvahelises kontekstis.

Strateegiate ühest riigist teise ülevõtmise üle on palju diskuteeritud (nt Stone, 2001) ning seda on mõnikord kritiseeritud ebapiisava kultuuritundlikkuse ja konteksti eripärade arvestamata jätmise pärast (nt Bridges, 2014). Sellest hoolimata on riigid jälginud ja jälgivad teiste riikide hariduspoliitikat ja võtavad välismaal rakendatud strateegiaid pärast kohandamist üle. Ülevõtmise õnnestumine sõltub reast järgnevalt käsitletavatest teemadest. Mõned käesoleva uuringu raames analüüsitud näited on saanud innustust teistes riikides rakendatud meetmetest, nt Austria nn tootmiskoolide süsteem põhineb Taani mudelil.

Projektide ja kohalike algatuste laiendamine riiklikeks programmideks on samuti probleemne. Paljud väikese mahuga algatused saavutavad positiivseid tulemusi, aga neid ei võeta kunagi laiemasse kasutusse. Mõnel puhul laiendatakse väikesemahuliste näidete kasutusala, aga tulemused on hoopis teised. Järgnevas tekstis arutletakse väljalangevuse vastaste algatuste laiema kasutuselevõtu ja ühest riigist teise ülekandmise tingimuste üle.

5.3.1. Meetme riigisisese laiema kasutuselevõtu tingimused

Meetme, strateegia või algatuse laiema kasutuselevõtu või skaleerimise eeldused on järgmised:

- (a) lähenemisviis on edukas ja selle edukust tõendavad veenvad andmed;
- (b) ülekandmine toob kaasa muutuse õppe korraldamises või toetamises.

Haridusmuutuste analüüsimiseks on välja töötatud mitmeid mudeleid, millest kõige mõjukamad on Rogersi, Fullani ja Ely omad. Neid ja teisi mudeleid on analüüsinud Ellsworth (2000). Järgnevalt on lühidalt käsitletud nimetatud kolme mudeli erijooni.

5.3.1.1. Rogersi uuenduste leviku mudel (Model of diffusion of innovations)

Rogers analüüsib haridusuuendust kui kommunikatsiooniprotsessi. Selle teooria olulisimad komponendid on:

- (a) „muutuste agendid“, kes on inimesed muutuste esilekutsuja (sh organisatsioon, kes „tellib“ muutuse) ning organisatsiooni ja inimeste vahel, kes peavad muutuse omaks võtma;
- (b) „kommunikatsioonikanalid“, mida muutuste agent kasutab suhtluseks ja muutuse levitamiseks, et jõuda sihtrühmani ja veenda seda. Kanaliteks võivad olla meedia või inimestevahelised kontaktid.

Rogers peab muutuste agente muutuse peamiseks mehhanismiks. Nende rolli käsitleb ta peaaegu vastuvõtjatega manipuleerimisena, samal ajal kui vastuvõtjate roll on mõnevõrra sekundaarsem. Ta näeb muutuste agentide rolli mitmeetapilisena: luua vajadus muutuse järele; seada sisse infovahetuseks vajalik suhe; diagnoosida probleemid; luua kliendis tahe muutuda; muuta see tahe tegutsemiseks; stabiliseerida muutuse omaksvõtt ja ennetada protsessi katkemine ning saavutada „lõplik suhe“, mille puhul muutust läbiv organisatsioon või inimesed kujunevad iseenda muutuse agendiks ⁽²⁵⁾.

5.3.1.2. Fullani haridusmuutuse mudel

Rogersiga võrreldes ei põhine Fullani mudel vastastikusel suhtel muutuse agendi ja vastuvõtja vahel. Ta peab muutust protsessiks, mille käigus muutuste agendina tegutsevad mitmed inimesed ja organisatsioonid. Fullani mudelis on põhjalikumalt analüüsitud tegureid, mis muutust mõjutavad, ning tuuakse välja järgmised muutusprotsessi olulised etapid ja nendega seotus osalised:

- (a) algatamine: algusetapis on mitmeid olulisi tegureid, nt uuenduste kasutatavus ja teadlikkus neist, aga ka valitsuse või huvirühmade surve või poolehoid muutuse suhtes;
- (b) rakendamine: mõned rakendamist mõjutavad tegurid on seotud muutuse endaga (kui keerukas see on, kui pakiline on muutuse vajadus), teised kohaliku

⁽²⁵⁾ Penn State'i veebilehe põhjal. Rogers' diffusion of innovations.
<http://www.personal.psu.edu/wxh139/Rogers.htm>

kontekstiga (nt koolijuhi või kohaliku omavalitsuse positsioon ja hoiakud) ning ka laiem kontekst (eriti valitsuse poliitika);

- (c) jätkamine: tegu on institutsionaliseerumisetapiga, mis sõltub formaliseerimisest, võtmeisikute pühendumusest muutusele ja kindlaksmääratud protseduuride olemasolust;
- (d) tulemus: muutuse eesmärk on saavutada positiivseid tulemusi (muutus ise on vahend).

Fullan analüüsib muutust kui dünaamilist protsessi, mis ei ole lineaarne ja mida mõjutab rida aspekte. Tema väitel peavad need, kes soovivad hariduses muutusi esile kutsuda, leidma kompromisse selliste teemade vahel nagu planeerimine ja ebakindlus või tsentraliseerimine *versus* detsentraliseerimine ⁽²⁶⁾.

5.3.1.3. Ely muutuse tingimused

Ely vaatleb täpsemalt muutusprotsessi rakendamist ja omaksvõttu, analüüsides muutuse tingimusi. Muutuse edukas rakendamine ja omaksvõtt ei sõltu üksnes uuenduse eripäradest. Ta on määratlenud järgmised kaheksa muutuse toimumiseks vajalikku tingimust:

- (a) rahulolematuse *status quo*'ga (omaksvõtjad peavad tundma vajadust muutuseks);
- (b) piisavad teadmised ja oskused (teadmised nii uuenduse mõistmiseks kui ka ellurakendamiseks);
- (c) ressursside olemasolu (mitte ainult rahalised, vaid ka inimressursid);
- (d) piisavalt aega (teadmistest ei piisa; inimestel on vaja kujundada uuendusest sügav arusaamine, mis nõuab aega);
- (e) auhind või motivaatorid (innustus);
- (f) osalus uuenduse rakendamisel ja selle omaksvõtt;
- (g) juhtide pühendumus;
- (h) juhtide pakutav tugi ja ka inspiratsioon.

Meetmeid käsitletud mudelite põhjal analüüsides on välja selgitatud järgmised meetme ülekantavuse tingimused:

- (a) pikaajaline eestvedamine ja pühendumus;
- (b) tõendid edukuse kohta;
- (c) muutuse agentide roll;
- (d) praktikakogukondade roll;

⁽²⁶⁾ Penn State'i veebilehe põhjal. Fullan's educational change.
<http://www.personal.psu.edu/wxh139/Fullan.htm>

(e) suuniste jm vahenditega toetatud autonoomia ⁽²⁷⁾).

5.3.1.4. Pikaajaline eestvedamine ja pühendumus

Mõnd analüüsitud meedet, kuigi mitte kõiki, on õnnestunud edukalt laiendada riigi või piirkonna tasandile. Skaleerimine oli sageli võimalik tänu poliitikakujundajate tõsisele pühendumusele. Sekkumise eestvedamine kõigil tasanditel on muutuste püsima jäämiseks äärmiselt oluline, eriti kui need muudavad märkimisväärselt varasemat praktikat.

Mitu analüüsitud meedet toetus pilootprojektidele, mille käigus meedet, selle kulutõhusust ja võimalikke tulemusi esmalt testiti. Kui pilootprojekt sai positiivse hinnangu, skaleeriti meetmed riigi tasandile: seda tehti ligi poolte analüüsitud meetmete puhul, nt:

- (a) Saksamaa kutsesuunitlusprogramm (*Berufsorientierungsprogramm*) algas 2008. aastal pilootprojektina ning võeti laiemalt kasutusele pärast hindamist 2010. aastal. Sellest ajast on programm jõudnud 815 000 õpilaseni ja partnerlussuhted on loodud 3275 kooliga. Praegu on projekt osa algatusest *Educational chains*, mille raames noori toetatakse alates koolist läbi kutsehariduse kuni esimese töökohani;
- (b) Luksemburgi haridusministeerium käivitas programmi *Local action for youth* 1984. aastal pilootprojektina ja võttis selle kogu riigis kasutusele 1988. aastal. Praegu pakuvad selle võrgustiku keskused noortele mitmekülgset nõustamist, koolitust ja personaalset tuge, et abistada neid tööturule jõudmisel;
- (c) Iirimaa testiti Ballymuni noortegarantiid 2013.–2014. aastal. Seejärel võeti see kasutusele riikliku noortegarantii süsteemina;
- (d) Prantsusmaal avati esimene nn teise võimaluse kool (E2C) 1997. aastal EL pilootprojekti raames Marseilles's. Varsti järgnes teine E2C-pilootkool (2000. aastal Mulhouse'is, 2002. aastal Champagne-Ardenne'is ja Seine-Saint Denis's). Praegu töötavad nn teise võimaluse koolid 107 asukohas 18 Prantsusmaa regioonis. Toetatud noorte arv on tõusnud 2003. aasta 1000 inimeselt 15 000 inimeseni 2015. aastal.

Poliitiline eestvedamine ja järjepidevus ei puuduta üksnes pilootprojektide laiemat kasutuselevõttu. Et jõuda raskuste noorte toetamisel projektifaasist edasi programmideni ja/või süsteemi põhistruktuurini, on vaja teemale pikemat aega pühendada.

Uuringus analüüsiti ka näiteid kohalikest algatustest, mis olid välja töötatud erilise toetuseta ülaltpoolt. Kuigi algatused olid edukad, ei õnnestunud nende

⁽²⁷⁾ Penn State'i veebilehe põhjal. Ely's conditions of change.
<http://www.personal.psu.edu/wxh139/Ely.htm>

kasutusala sageli ilma poliitilise toetuseta iseseisvalt laiendada ega teise konteksti üle kanda. Poliitiline pühendumus alates projekti varajasest etapist on tähtis selle kestlikkuse ja tulemuste edasise kasutamise seisukohast.

Edukaks uude konteksti ülekandmiseks ja ulatuslikuks rakendamiseks on tähtis ka meetmete stabiilsus. Mitmed analüüsitud meetmed on olnud kasutusel üle kümne aasta: Hollandis on väljalangevuse vähendamisega tegeletud alates 2007. aastast; ettevõtteülesed töökohapõhise õppe kohad Austrias loodi 1990. aastatel; lirimaa programm *Youthreach* käivitati 1989. aastal).

Uuringu osana korraldatud ekspertseminaril (28) jõuti järeldusele, et kohalike uuenduslike algatuste hindamine, skaleerimine ja lõpuks suuremateks ohuolukorras noorte toetamise programmideks või strateegiateks ümberkujundamine võtab aega. Pikaajaline toetus kindlustab algatuse raames töötavate inimeste pühendumuse ja võimaldab neil kogemuste lisandudes oma töömeetodeid edasi arendada.

Tabel 24. Nõuanded pikaajalise eestvedamise ja pühendumuse tagamiseks

	Integreerida edukate praktikate elemendid riiklikesse strateegiatesse
	Kindlustada, et riik skaleerib eksperimentaalsete ja pilootprojektide tulemused
	Teha väljalangevuse vastaste tegevuste läbiviimine kohalikele omavalitsustele kohustuseks

Ikoonid: [Freepik, www.flaticon.com](https://www.flaticon.com)

Allikas: Ekspertseminari tulemused

5.3.1.5. Andmed edukuse kohta

Et läbiviidud tegevustest oleks võimalik õppida ja neid haridussüsteemis teise konteksti üle kanda, on vaja tõendada nende tõhusust (OECD, 2009). Tõendusmaterjal on äärmiselt oluline, et saada infot poliitikakujunduseks, üles ehitada rahastussüsteem ja välja arendada vajalik võimekus. Cedefop on kindlaks teinud mõned edukad meetmed, mida seirati põhjalikult ja mille raames läbiviidud tegevusi dokumenteeriti.

Prantsusmaal oli väljalangevuse vastases võitluses probleemiks suur hulk kohalikul tasandil üheaegselt rakendatavaid meetmed, mis olid omavahel vähe seotud või täiesti seostamata. Probleemi lahendas uus väljalangejate seire süsteem, mille piirkondlikud platvormid vastutavad üld- või kutseharidusest kvalifikatsiooni omandamata lahkuvate noorte jälgimise ja toetamise eest. Need platvormid võimaldavad piirkonna asutustel meetmeid kooskõlastada ja hoolitseda selle eest, et meetmed täiendaksid üksteist. Lisaks pakuvad need ka

võimaluse vahetada kogemusi. Seiretegevused olid pöördelise tähtsusega nii väljalangevusega seotud probleemide teadvustamiseks kui ka kõigi asjaosaliste mobiliseerimiseks.

Prantsusmaa põhjalik seiresüsteem ei hõlma üksnes kutseharidust, vaid nõuab ministeeriumide ja institutsioonide vahelist koostööd ja koostöimehhanisme, et kogu riigis andmeid koguda. See mahukas platvorm koondab andmed kutseharidusest väljalangenute kohta, võimaldab poliitikakujundajatel ja praktikutel jälgida õppijate haridusteed ja teada saada, mis tüüpi õppe nad on katkestanud.

Hollandis aitas usaldusväärsete andmete kogumine seiresüsteemi BRON (põhiliste haridusandmete andmebaas) koolide ja kohalike omavalitsuste tähelepanu üld- ja kutseharidusest väljalangevuse teemale suunata. Usaldusväärsete andmete pakkumine kutseõppeasutustele ja kohalikele omavalitsustele oli oluline, et need saaksid kutseõpingute katkestamisega tegeleda. Haridus-, kultuuri- ja teadusministeerium on teinud BRON-iga tihedat koostööd, et väljalangevuse andmed oleksid usaldusväärsed. Andmekogumise eesmärk oli aidata koolidel ja kohalikel omavalitsustel arvud kindlaks teha ja mõista, kuidas need on tekkinud. Põhieesmärk oli luua andmebaasist koolidele „juhtimisvahend“.

Tabel 25. Nõuanded edutegurite kohta info kogumiseks

	Viia läbi hindamisi, et koguda tõendusmaterjali edukate tegevuste kohta; teha heade praktikate metauuringuid, et selgitada tegevuste tava süsteemis kasutusele võtmiseks välja kõige olulisemad edutegurid
	Planeerida hindamiseks aega, et nende abil oleks võimalik saada infot vahe- ja lõpptulemuste, mitte ainult lühiajaliste väljundite kohta
	Võtta poliitikakujunduse tasemel hindamistes kuulda õpetajate arvamust ning arvestada nende teadmiste ja kogemustega

Ikoonid: [Freepik](https://www.freepik.com), www.flaticon.com

Allikas: Ekspertseminari tulemused

5.3.1.6. Muutuste agendid

Analüüsitud näidetes suudavad muutuste agendid õppeasutustes kohapeal muutust esile kutsuda. Seda muutuste agentide funktsiooni võib näha mitmes analüüsitud meetmes:

- Austria töökohapõhise õppe kootsinguprogrammi töötajaid võib pidada muutuste agentideks: nad mitte üksnes ei koolita ja juhenda noori, vaid

- toetavad aktiivselt konflikte lahendades ka ettevõtteid, kes näevad väljalangemisohus noorte õppes hoidmisega vaeva;
- (b) Taani *Retention caravan*, haridusministeeriumi algatus, millega propageeriti kutseharidust vähemusrahvusest noorte hulgas ja ennetati nende katkestamist, toimis muutuste agendina, nõustades ja juhendades noori ning toetades kutseõppeasutusi motiveerivate pedagoogiliste meetodite kasutuselevõtul. Töö tõhususele viitab see, et tegevust, mis projekti raames lõppes 2012. aastal, on sellest ajast jätkatud;
- (c) Prantsuse väljalangevuse vastaseid piirkondlikke võrgustikke võib samuti pidada muutuste agentideks. Võrgustike tegevus andis impulsi toetada kohalikul tasandil heast praktikast õppimist;
- (d) Hollandis nõuab väljalangevuse vähendamise strateegia, et kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused töötaksid välja tegevuskavad väljalangevuse vähendamiseks. Tuge pakub ka haridus-, kultuuri- ja teadusministeerium, kus on tööil viis ametnikku ⁽²⁸⁾, kelle ülesanne on täita lünk ministeeriumi poliitilise raamistiku ja Hollandi 39 piirkonna (koolide ja kohalike omavalitsuste) vahel. Amentikud käivad koolides ja kohalikes omavalitsustes ning arutavad kohapealseid väljalangevuse probleeme. Peetud vestlused annavad sisendi poliitika järjepidevaks edasiarendamiseks.
- Muutuste agendid toetavad õppeasutusi üleminekul uuele õpikäsitusele, õppe korraldamisel või noorte õppes hoidmisel.
2015. aastal uuringu osana korraldatud ekspertseminar andis kinnitust, et muutuste agentide kasutamine on hea strateegia, toetamaks uuenduslikele ja edukatele tegutsemisviiside kasutuselevõttu (tabel 26).

Tabel 26. Muutuste agentide roll

	Tegutseda ekspertvõrgustikuna, kes toetab heast praktikast lähtudes koolide võimekuse arendamist
	Koolitada õppeasutusi ja nende juhte
	Leida hea praktika kasutusele võtmiseks toetust koolijuhtide, õppekeskuste juhtide, sotsiaalpartnerite, tööandjate ja teiste asjaosaliste seas

Ikoonid: [Freepik](#), www.flaticon.com

Allikas: Ekspertseminari tulemused

⁽²⁸⁾ Koos eelarvega kohalike omavalitsuste ja (kutse)koolide jaoks.

5.3.1.7. Praktikakogukonnad

Kaaslastelt õppimine ja edukate praktikate vahetamine aitab spetsialistidel jõuda ühise arusaamiseni toimivatest meetmetest. See on mis tahes projekti või meetme laiemal kasutuselevõtu eeltingimus. Analüüsitud meetmete hulgas on järgmised head näited:

- (a) projekt *Expairs* Belgia prantsuskeelses kogukonnas aastatel 2012–2014 aitas 42 koolil keskenduda õppe korralduses õppijate vajadustele ja kavandada meetmed õppijate motiveerimiseks. Koolid jagati kolme teemarühma, kus jagati, dokumenteeriti ja võeti projektiekspertide abiga vastastikku üle häid praktikaid;
- (b) QuABB nõustajaid Saksamaal Hesseni liidumaal innustatakse vahetama kogemusi ja töötama paljude sidusrühmadega, korraldades regulaarselt piirkonna ja liidumaa tasandil kohtumisi ja töötubasid. Projekt on suunatud nimelt praktikute (nõustajad ja nõustamisega tegelevad õpetajad) kogemustevahetusele.

Ekspertseminaril toodi välja mitu võimalust toetada praktikakogukondade arengut (tabel 27).

Tabel 27. Praktikakogukondade roll

	Jagada teadmisi töhusate meetodite kohta avatud ja kasutajasõbralike andmebaaside kaudu. Tutvustada häid praktikaid laiemalt, näiteks tunnustusürituste abil
	Edendada kaaslastelt õppimist Edendada kogemustevahetust organisatsioonide vahel
	Toetada õppekülastusi, infopäevi, konverentse ja teisi üritusi, nt iga-aastast „haridusest väljalangevuse ennetamise nädalat“
	Luaa praktikakogukondade võrgustikke/ühendusi

Ikoonid: [Freepik](#), www.flaticon.com

Allikas: Ekspertseminari tulemused

5.3.1.8. Suuniste ja teiste vahenditega toetatud autonoomia

Üks heade praktikate ülekandmise probleeme on ülekantava tegevuse rakendamine uues kontekstis. Seetõttu annavad poliitikakujundajad õppeasutustele ja teistele sidusrühmadele (nt sotsiaalpartnerid, tööhõive- ja sotsiaalasutused, vabaühendused) üha vabamad käed olemasolevate suuniste, meetodite ja nõuannete põhjal oma lähenemisviiside väljatöötamiseks. Neilt omakorda oodatakse, et nad järgiksid aruandlusnõudeid, dokumenteeriksid

parimad praktikad ja teeksid need teistele kättesaadavaks. Järgnevates näidetes on õppeasutustele ja sidusrühmadele antud üsna palju autonoomiat väljalangevuse vastaste tegevuste väljatöötamiseks:

- (a) Hollandi väljalangevuse vähendamise strateegias ei kirjutata ette täpsemaid tegevusi, vaid kohustatakse kõiki piirkondi, kohalikke omavalitsusi ja õppeasutusi rakendama meetmeid väljalangevuse vähendamiseks;
- (b) ka Prantsusmaa piirkondlikele võrgustikele, mis toetavaid tegevusi koordineerivad, ei ole täpselt ette kirjutatud, mis tegevusi läbi viia. Neilt nõutakse võrgustikutööd ja tegevuste koordineerimist, aga tegevuste täpsem sisu ja väljalangemisohus või juba välja langenud noortega kasutatavad meetodid on jäetud nende otsustada.

Mitme analüüsitud tegevuse puhul peavad tegevust rakendavad õppeasutused ja sidusrühmad järgima kindlaid suuniseid või tegutsema määratud raamistikus. Neilt eeldatakse, et nad kasutavad väljalangevuse vastastes tegevustes elemente, mis viivad positiivsete tulemusteni:

- (a) Iirimaa *Youthreach*'i keskused peavad järgima kvaliteediraamistiku, mis on välja töötatud nimelt seda tüüpi tegevuse tarbeks;
- (b) Eesti *Rajaleidja* keskused järgivad haridusministeeriumi koostatud suuniseid, kehtestatud näitajaid ja aastaeesmärke. Kehtestatud üldise raamistiku piires on nad oma tegevuses suuresti iseseisvad;
- (c) Taanis hakati hiljutise noorte nõustamiskeskuste reformi raames pöörama rohkem tähelepanu kvaliteedikindlustusele. Keskused töötavad iseseisvalt, kuid peavad avaldama veebilehel oma eesmärgid, meetodid, kavandatud tegevused ja oodatavad tulemused. Haridusministeerium on avaldanud käsiraamatu, et toetada keskusi kvaliteedikindlustussüsteemi väljatöötamisel;
- (d) Prantsusmaa nn teise võimaluse koolid peavad vastu võtma aluspõhimõtete harta, mis reguleerib nende tööd ja mille täitmist ka kontrollitakse. Harta sätestab kooli tegevuse põhijooned (kohalike/piirkondlike omavalitsuste toetus, sotsiaalse kaasamise eesmärgid, koostöö ettevõtetega, fookus oskustel). Harta järgimine on vajalik kvaliteedimärgi saamiseks.

5.3.2. Meetmete ülekantavus ühest riigist teise

Riikidevaheline üksteise poliitikast õppimine on võimalik, aga selleks tuleb üle saada mõnest proovikivist. Riikide sotsiaalmajanduslik kontekst on erinev, samuti erinevad tööandjate ja tööhõiveteenistuste, sotsiaalpartnerite, nõustamisteenuste, vanemate, õpetajate ja õppijate rollid. Need erinevused võivad olla äärmiselt tähtsad väljalangevuse vastase meetme edukuse seisukohalt.

Erinevad ka riigihaldussüsteemid. Nn teise võimaluse haridust pakkuvate õppeasutuste olemasolu, vastutusalade piirid ministeeriumide vahel, nõustamine

ja seire ning õppeasutuste autonoomia ulatus määravad, kas konkreetset strateegiat või tegutsemisviisi saab riigis kasutusele võtta.

Uuringus oli analüüsitud näiteid, mis olid saanud eeskuju teiste riikide praktikast. Need osutasid, et piirangutest hoolimata on teineteise poliitikast juba õppust võetud:

- (a) nii saksakeelsete riikide nn tootmiskoolid kui ka Matosinhose teise võimaluse kool Portugalis on saanud inspiratsiooni Taani vabrikukoolidest. Taani vabrikukoolid on tavaharidussüsteemi osa, Saksamaa ja Austria ei ole neid sellisel kujul tavalisüsteemi integreerinud. Sellest hoolimata tegutsevad nn tootmiskoolid mõlemas riigis edukalt ning on seotud teiste haridusvõimaluste ja -valikutega. Matosinhose teise võimaluse kool on sõltumatu kool, mida peab vabaühendus koostöös kohaliku omavalitsuse (Matosinhose linnavolikogu) ja haridusministeeriumiga. Kool töötab ministeeriumi koolitustellimuse ja ametlike õppekavade alusel;
- (b) uuringus analüüsiti mitut nn teise võimaluse kooli mudelit (Prantsusmaal, Luksemburgis ja Portugalis), mis on Euroopa võrgustiku osad. Koolid töötavad väga sarnastel põhimõtetel ning nende tegevust mõjutab kõnealuse Euroopa platvormi võrgustikutöö.

Sõltumata eespool nimetatud piirangutest väljalangevuse vastaste tegevuste vahetul ülevõtmisel või jäljendamisel, on riikide vahel palju õppimis- ja laenamisväärset. Uuringus selgitati välja mitu tõhusate praktikate tunnust, millest enamik ei sõltu eriti kontekstist (4. peatükk). Teistes riikides saab neid tunnuseid kasutada väljalangevuse vastaste meetmete väljatöötamise ja praktikate edasiarendamise alusena.

6. PEATÜKK

Kokkuvõte ja poliitikasoovitused

6.1. Võitlus väljalangevusega kutsehariduspoliitikas selgemaks prioriteediks

Kutsehariduses on väljalangevus eriti suur probleem. Et kõrget õpingute katkestamise määra vähendada, on vaja tõsta kutsehariduse kvaliteeti, laiendada juurdepääsu kutseharidusele ja suurendada kutsehariduse populaarsust.

Samal ajal on kutseharidus osa väljalangevuse probleemi lahendusest. Uuring osutas, et kutsehariduse õppekavad (eriti praktilisemad ja pigem töökohapõhise õppe suunitlusega) võivad tõhusalt toimida heitunud ja haridusest võõrduvad noorte motiveerimisel. Seepärast võiks väljalangevuse vastastes meetmetes kasu olla kutseõppe meetoditest, mis muudavad õppe noorte jaoks mõtestatumaks.

Kutsehariduse positiivse rolliga väljalangevuse vastases töös ei ole EL dokumentides piisavalt arvestatud. 2011. aasta nõukogu soovitusel varakult haridussüsteemist lahkumise vähendamise poliitika kohta tunnistatakse, et koolist väljalangevus puudutab kutseharidust eriti tugevalt. Riike kutsutakse üles koostama strateegiaid, mis hõlmavad nii üld- kui ka kutseharidust. Soovitusel ei ole siiski esile toodud kutsehariduse tähtsust väljalangevuse probleemi lahendusena ja kutsepedagoogika meetodite potentsiaali noorte tagasitoomisel õppimise juurde.

Viimastes, 2015. aasta nõukogu järeldustes propageeritakse kooliülest lähenemisviisi väljalangevuse vähendamisel. Sellist lähenemist saab küll rakendada üldhariduses ja koolipõhises kutsehariduses, aga see ei aita lahendada töökohapõhises õppes tekkivaid probleeme. Uuringus leiti, et mitmes riigis, kus andmeid koguti (sh Prantsusmaa, Holland ja Austria), ei saa tähelepanuta jätta töökohapõhisest õppes väljalangevust. Ka 2015. aasta nõukogu järeldustes mainitakse kutseharidust üksnes möödaminnes ning kutseõppemeetodite potentsiaali rõhutamata. Kutsehariduse roll oli selgemini esile toodud 2013. aasta raportis, mille koostas Euroopa Komisjoni kokkukutsutud esimene väljalangevuse teema töörühm (2011–2013). Töörühma raportis toodi töökohapõhine õpe välja ühe mõõtna väljalangevuse vastastes meetmetes. See mõõde on sellest ajast varjusurmas ja koolipoliitika teise töörühma töös (2014–2015) jäänud suuresti tähelepanuta.

Samuti leiti uuringus, et kuigi riigid töötavad üha sagedamini välja põhjalikke strateegiaid väljalangevusega võitlemiseks, ei ole kutseharidusel neis strateegiates alati selget rolli. Häid näiteid põhjalikest väljalangevuse vastastest strateegiatest, mis hõlmavad kogu haridussektorit, sh selgeid tegevusi kutsehariduses, võib leida Austrias, Belgia flaamikeelses kogukonnas ja Hollandis. Teistes riikides on kutseharidusreforme ja strateegiaid, mille eesmärk on tõsta kutsehariduse kvaliteeti ja võidelda ka kutseõppest väljalangevusega (nt Eestis, Taanis ja Belgia prantsuskeelses kogukonnas), aga need ole osa terviklikust kogu haridussüsteemi hõlmavast strateegiast.

Arvestades kutseõpingute katkestamise probleemi suurust ning ühtlasi kutsehariduse ennetavat ja olukorda parandavat potentsiaali, tuleks teema kutsehariduspoliitikas palju selgemalt fookusesse võtta. Nii Euroopa Liidul kui ka liikmesriikidel on vaja tunnistada kutsehariduse rolli strateegiadokumentides ning arvestada sellega oma poliitikas ja programmides. Riikidel on tähtis roll järgmises:

- (a) kutsehariduse kvaliteedi parandamine, näiteks kutseõpetajate ja ettevõttepoolsete juhendajate hea tase ja ettevalmistus ning kutsehariduse õppekavade kooskõlla viimine tööturul nõutavate oskustega;
- (b) süsteemi paindlikkuse suurendamine, et õppijatel oleks kergem suunda muuta. Kui õppija vahetab õppekava, ei peaks ta kordama juba läbitud õpet. Kordamist saab vältida, liigendades õppekavad kursusteks või mooduliteks ning pakkudes ainepunktide ülekandmise või varasema õppe arvestamise võimalusi. Tähtis on ka võtta kasutusele paindlikke õppevorme (nt õhtune või e-õpe) ning tagada, et kutsehariduse lõpetanu saaks jätkata haridusteed kõrghariduses;
- (c) kutsehariduse positiivse kuvandi edendamine, andes üha rohkem ja paremat infot kutsehariduse õppekavade kohta, töötades välja teavituskampaaniaid kutsehariduse alase teadlikkuse tõstmiseks ning pakkudes eeskujusid, näiteks kutsudes praeguseid ja endisi kutseõppureid jagama oma kogemust teiste õppijatega või väljalangenutega.

EL ja rahvusvahelised algatustel on samuti tähtis roll kutsehariduse atraktiivsemaks muutmisel. Võimalus osaleda Erasmus+ raames õpilasvahetuses võib kutseõppurite jaoks olla tugevaks motivaatoriks jätkata õpinguid ja läbida need edukalt. Riiklikud ja rahvusvahelised kutsemeisterlikkuse võistlused, nt WorldSkills, võivad olla paljude kutseõppurite jaoks sama motiveerivad. Euroopa Komisjon algatas 2016. aasta detsembris esimese Euroopa kutseoskuste nädala, et näidata kutseõpinguid esmaklassilise valikuna ja tõsta samal ajal teadlikkust mitmekesistest valikuvõimalustest, mida kutseharidus pakub. Muutes

kutsehariduse esimeseks valikuks, saab *Euroopa uute oskuste tegevuskava* (Euroopa Komisjon, 2016) võimendada edasist tegevust kutsehariduse atraktiivsuse suurendamisel ja kuvandi parandamisel. Kutseharidust võiks saada traditsioonilise kõrgharidusega võrdselt heaks karjäärivalikuks.

6.2. Edu saavutamiseks tegevusi eesmärgistada ja meetmeid kombineerida

Uuringus selgitati välja kuus noorte profiili, mis varieeruvad haridusest võõrdumise taseme ning hariduslike jm probleemide tüübi järgi. Profiilide hulgas on järgmised:

- (a) süsteemist põgenevad või sellele vastanduvad õppijad;
- (b) haridusest üleminekuraskuste tõttu võõrdunud õppijad;
- (c) keerukate isiklike, sotsiaalsete ja/või pereprobleemidega õppijad.

Tõhusad strateegiad peaksid tegelema konkreetse probleemi põhjustega ning olema kohandatud vastavalt noore profiilile. Et pakkuda noorele tema vajadustele vastavat tuge, on äärmiselt oluline koguda infot tema omaduste ja vajaduste kohta.

Esimene samm probleemiga tegelemisel on õppeasutuste süsteemne töö väljalangemisohus õppijate väljaselgitamisel. Väljalangemisohus õppijate juures võib erinevaid ohumärke sageli tähele panna ammu enne koolist väljalangemist. Kui neile märkidele kiirelt jälile saada, on rohkem võimalusi noored suhteliselt lihtsate sekkumiste abil õppimise juurde tagasi tuua. Uuring osutab, et varajane sekkumine annab vähemate ressursidega paremad tulemused.

Iga õppija on erinev ning ka tema viis näidata, et kõik ei ole korras, on erinev. Puudumised, edasijõudmatus või väljakutsuv käitumine tunnis on sageli seotud võimaliku väljalangemisega. Teised märgid, nt meeleolu langus, võivad kergesti jääda tähelepanuta. Praktikutel on parimad võimalused väljalangemisohus õpilasi märgata, kuna nad jälgivad puudumisi ja õpitulemusi igapäevaselt; ka vahetu ja regulaarne kontakt õppijatega annab neile parima positsiooni probleeme märgata. Sageli ei ole neil siiski aega või vahendeid, et ohumärke kindlaks teha ja neile reageerida. Spetsialistide koolitamine väljalangemisohus õppijaid varakult märkama ja suunama nende vajadustele vastavate tugiteenuste juurde suurendab võimalust, et õppijad jäävad haridussüsteemi.

On äärmiselt tähtis, et juba haridussüsteemist lahkunud noorteni jõutaks võimalikult kiiresti. Et motiveerida noori haridussüsteemi tagasi pöörduma, on neile sobiva toe pakkumiseks vaja kooskõlastada eri teenuseid ja eri õppeasutuste tegevust.

6.3. Edusammude hindamine, et anda infot poliitikakujunduseks

Enamik liikmesriike rakendavad väljalangevusega võitlemiseks mitmeid tegevusi, mida rahastatakse kohalikest, piirkonna, riigi või Euroopa Liidu allikatest. Sageli puuduvad aga andmed selle kohta, millistest tegevustest ja kellele on kasu. On tõenäoline, et osa rahastusest eraldatakse meetmetele, mille mõju eriti pikemas perspektiivis on väike või puudub hoopis. Et parandada riiklike väljalangevuse vastaste strateegiate tõhusust ja tulemuslikkust, on hädavajalik mõista, millised meetmed on edukad ja mis sihtrühma puhul.

Kõigil meetmetel on üks üldeesmärk: tagada, et rohkem noori omandaks keskhariduse ja nende üleminek koolist tööle oleks edukas. Selleks püütakse meetmete abil:

- (a) hoida noori haridussüsteemis kuni kvalifikatsiooni omandamiseni;
- (b) tuua väljalangenud tagasi haridussüsteemi ja hoida neid seal, kuni kvalifikatsiooni omandamiseni.

Et mõista, kas rakendatud strateegiad on tõhusad, on tähtis mõõta, kas neist on kasu, kas meetmete tõttu on väljalangevuse määras ja kvalifikatsiooni omandanute määras muutusi.

Enamikku analüüsitud meetmeid ei ole hinnatud viisil, mis võimaldaks tõendada meetme mõju väljalangevusele ja kvalifikatsiooni omandamisele. Hindamisel keskendutakse väljundandmetele: osalejate või kasusaajate arvule (32 analüüsitud meetme puhul 44st esitati need andmed). Mõnikord hinnatakse meetmeid selle järgi, kas kasusaajad jäid haridussüsteemi (27 meetet), aga harvem selle järgi, kas osalejad lõppkokkuvõttes omandasid kvalifikatsiooni (15 meetet). Peaaegu poolte analüüsitud meetmete puhul (20) kogusid hindajad sihtrühmalt tagasisidet selle kohta, mida nad meetmest arvavad. Harva koguti infot selle kohta, kas nende õpitulemused on paranenud (9 juhul) või kas nende hoiak hariduse suhtes on muutunud positiivsemaks (15 juhul).

Mõnes hindamisraportis analüüsiti tervet näitajate spektrit, mida sekkumisloogika peaks hõlmama: sisendid, väljundid ja tulemused (võimaluse korral eri tasanditel). Tulemusi ei analüüsitud seoses meetme rakendamiseks kulutatud ressursidega. Lisaks ei käsitletud paljudes hindamisraportites vahetulemusi, kuigi need on äärmiselt olulised mõistmaks, kuidas on jõutud lõpptulemuseni:

- (a) hindamisel selgitati harva, kuidas sekkumine mõjutab noorte haridusvalikuid või õppeasutuste võimekust väljalangevusega võidelda. Harva mõõdeti tegevuste tulemusena toimunud muutust noorte motivatsioonis, enesekindluses, heaolus;

- (b) sekkumistele seati harva selgeid eesmärgid ja see teeb nende tulemuslikkuse hindamise raskemaks;
- (c) sageli ei ole kättesaadavad lähteandmed ning seetõttu on keeruline analüüsida muutust, mille sekkumine kaasa on toonud. Enamikus hindamisraportites antakse üksnes staatiline ülevaade tulemustest ja väljunditest, analüüsimate sekkumisest tulenevat muutust;
- (d) napilt kasutatakse võrdlusi kontrollrühma või teiste võrreldavate sekkumistega.

Hindaja olulisim vahend seire- ja hindamisnäitajate süsteemi väljatöötamiseks on käesolevas uuringus esitatud programmi/strateegia sekkumisloogika. Sekkumisloogika liigendab programmi aluseks olevad elemendid järgmiselt:

- (a) sisendid: mida programm teeb;
- (b) protsess/tegevused: kuidas programm seda teeb;
- (c) väljundid: mida otseselt ära tehakse/saavutatakse ja kes osaleb;
- (d) vahetulemused: milliseid konkreetseid muutusi võib täheldada inimeste (õppijate või praktikute) või institutsioonide tasandil;
- (e) lõplikud tulemused: mil määral programm vähendab haridusest väljalangevust.

Kui programmi rakendamist või selle eduvõimalusi mõjutavad kontekstitegurid, tuleb ka neid selgitada. Sekkumisloogika läbiarutamine võib heita valgust kontekstiga seotud eeldustele, mida peetakse programmi edukuse seisukohalt oluliseks. Näited konteksti erijoontest (mis ei ole otseselt strateegia/programmiga seotud), kuid võivad mõjutada programmi tulemuslikkust on:

- (a) töötuse tase;
- (b) personali voolavus;
- (c) suhted sidusrühmade organisatsioonide vahel;
- (d) muutused poliitilistes prioriteetides.

Näitajate seire ja hindamise põhimõtted peavad olema kindlaks määratud sekkumisloogika kõigis aspektides. Kui näitajad hõlmavad ainult väljundeid, ei ütle hindamine midagi tegeliku muutuse kohta, mida programmile saaks omistada. Kui näitajad keskenduvad ainult lõplikule tulemusele, ei ole selge, kuidas konkreetselt programm tulemuse saavutas (või ei saavutanud). Kui muutus lõplikus tulemuses on väike ja vahetulemused ei ole mõõdetud, ei ole võimalik näha, mis aspektis sekkumisloogika ja programmi aluseks olevad eeldused ei tööta. Sel juhul on raske otsustada, mis muudatusi programmis võiks soovitada.

Euroopa väljalangevuse vastases tegevuses on vaja edendada hindamiskultuuri ja tõsta hindamisvõimekust, et hindamised keskenduksid

näitajatele, mis annavad poliitikakujundajatele infot tulevaste tegevuste kohta otsuste tegemiseks.

6.4. Poliitika mõju hindamine ja prioriteetide seadmine poliitika paremaks muutmiseks

Enamiku riikide ja regioonide haridussüsteemides seiratakse väljalangevuse määra ja selle muutusi. Mõnes riigis seiratakse väljalangevuse määra muutusi süsteemselt ka madalamal – regiooni, kohalikul ja õppeasutuse – tasandil. Kohalikud andmed on tähtsad, kuna nende põhjal saab välja töötada täpselt eesmärgistatud tegevusi. Tegevusi tuleb siiski hinnata ka üldisematel seiretasanditel. Kui on toimunud positiivne areng, on tehtust õppimiseks ja tõhusate praktikate ülekandmiseks tähtis mõista, mis arengu põhjustas.

Struktuurseid näitajaid töötatakse Ameerika Ühendriikides juba välja kõrgeima saavutatava tervishoiustandardi süsteemi arendamiseks ning neid saab analoogia põhjal ja hariduslike erivajaduste puhul kasutatavate näitajate kaudu laiendada sotsiaalsele kaasatusele hariduses (Downes, 2014a). Struktuursed näitajad vormistatakse tavaliselt võimalikult kontrollitavate jah/ei-vastustena, keskendudes sellele, kas olulised struktuurid, mehhanismid või põhimõtted on süsteemis kasutusel või mitte. Kuigi tegu on süsteemi suhteliselt püsivate jooned või oluliste tingimustega, on neid siiski võimalik muuta. Näitajate kaudu saab riik võimaluse olukorda kontrollida ja institutsioonid võimaluse areneda (ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu, 2005; 2006; Downes, 2014a).

Struktuursed näitajad on seotud süsteemi muudetavate omadustega (õigusaktid, tegevusruum, rollid ja vastutusalad, tegevust suunavad põhimõtted, haridus-, tervishoiu- ja/või kohaliku omavalitsuse süsteemi muudetavad mõõtmised). Nende abil saab anda strateegilised suunised, mis teemadega süsteemi tasandil tegeleda. Samas on näitajad paindlikud selles osas, kuidas teemad kohalikul või riigi tasandil tuleks lahendada.

Haridussüsteemis, sh kutsehariduses on märgatav pinge regulatiivsete hierarhiliste mudelite vahel, mis põhinevad tsentraliseeritud suunistel, ja rohujuure tasandilt lähtuvate protsesside vahel, milles rõhk on kohaliku tasandi loovusel ja iseseisval õppimisel. Struktuursed näitajad loovad kahe pooluse vahele silla, kuna toetavad ühelt poolt tsentraalsete strateegiliste suunistega seotud aruandlust ning teiselt poolt kohalikku paindlikkust ja loovust. Struktuursed näitajad võimaldavad ka keskenduda süsteemi tasandi probleemidele ja lahendustele ning uurida, kuidas muuta süsteemi paremaks põhjendatud eesmärkidele vastavate meetmete abil. Näitajate abil saab välja selgitada, kuivõrd kättesaadavad on süsteemi tasandi strateegilisi eesmärke toetavad teenused ja

tugimeetmed. Näitajatest lähtudes võib tõstatada küsimuse mingi meetodi rakendamise määra kohta konkreetses süsteemis, nt kas enam kui 80% piirkonna koolidest pakuvad teatavat tugimeedet ja kas seda võib pidada süsteemis valitsevaks normiks; või kas vähem kui 30% koolidest pakub nimetatud tugimeedet (Downes, 2014b), mis omakorda viitab puudustele selle meetme rakendamises tava-süsteemi osana.

Struktuurse näitaja mõõtmiseks nõutavate andmete määr sõltub näitaja ulatusest ja eesmärgist. Struktuursete näitajate kohta võib saada tugevaid tõendusmaterjale rahvusvahelistes metaanalüüsides kaalutud keskmise mõju määrade ning tunnuste ja mõju määrade korrelatsioonide põhjal. Sellised andmed on olemas näiteks selliste struktuursete näitajate kohta nagu koolikiusamine ning sotsiaalne ja emotsionaalne õppimine (Downes ja Cefai, 2016).

Konkreetses kontekstis tegevussuuniseid pakkuva poliitikakujunduse või enesehindamise vahendina võib struktuursete näitajatena kasutada ka teisi standardseid andmeid. Struktuursete näitajate maatriksi teine võimalik kasutusala on toetada poliitikakujundust mingi valdkonna süsteemiarenduseks valikute ja võimaluste leidmisel. Sel juhul tehakse struktuursete näitajate abil kindlaks selliste paljutöötavate praktikate omadused, mida saaks mujal süsteemi tasandil taaskasutada. Struktuursete näitajate rühmade kasutamine ei aita süsteemsemaks muuta mitte ainult tõenduspõhist poliitikakujundust, vaid võimaldab liigendada ka tagasiside analüüsi selles osas, kas struktuursed tunnused on analüüsitavas süsteemis olemas või puuduvad.

Tabelis 28 on mõned näited struktuursetest näitajatest, mille abil saaks kontrollida ja toetada väljalangemisohus õppijate kaasamiseks rakendatud motiveerivate tegevuste analüüsi.

Tabel 28. Motiveerivaid tegevusi käsitlevate struktuursete näitajate näited

Motiveerivad tegevused haridusest väljalangemise ohus õpilaste kaasamiseks	Valdaval enamikul kutseõppuritest on võimalus harrastada kutseõppeasutuse juures sporti	jah/ei
	Valdaval enamikul kutseõppuritest on võimalus tegeleda kutseõppeasutuse juures kunstiga	jah/ei
	Valdaval enamikul kutseõppuritest on võimalus tegeleda kutseõppeasutuse juures ühiskondliku tööga (keskkond, vabatahtlik töö, teenistuses õppimine)	jah/ei

Allikas: Paul Downesi poolt Cedefopi e-töövahendi jaoks väljatöötatud näitajate loendi kavandi põhjal (avaldamisel).

Struktuurseid näitajaid võib kasutada riikliku strateegiaraamistiku tasandil või institutsionaalse projekti tasandil, nii välis- kui ka enesehindamiseks. Näitajad võimaldavad arvestada riikide erineva lähte-positatsiooniga. Struktuursed näitajad

on vahendid ning neist on kasu ainult niivõrd, kuivõrd kasulikud on eesmärgid või strateegiad, mille tarbeks nad on loodud. Võimalikud probleemkohad struktuursete näitajate väljatöötamisel on järgmised:

- (a) selgus selles osas, mis sotsiaalpoliitiliste eesmärkide täitmist struktuursed näitajad süsteemi oluliste tingimustena toetavad;
- (b) kõigi struktuursete näitajate terminoloogiline täpsus;
- (c) kontrollisüsteemi tarbeks sobivate protsesside ja tagasisidemehhanismide väljatöötamine.

6.5. Euroopa Liidu rahastamisvahendite ja programmide kasutamine

Riikliku tasandi jõupingutusi väljalangevuse vastases tegevuses võib toetada EL rahastus ja teised EL programmid. Euroopa Sotsiaalfond (ESF) ja Euroopa Regionaalarengu Fond üksi panustavad oskuste arengu toetamisse aastatel 2014–2020 üle 30 miljardi euro; Erasmus+ programmid toetavad oskuste arendamist hariduses ligi 15 miljardi euroga (Euroopa Komisjon, 2016:3).

Poliitika mõju hindamine on eriti oluline arvestades, et ESF tingimustes rõhutatakse vajadust tõenduspõhiste strateegiate järele ning vajadust seirata ja hinnata, mil määral rakendatud strateegiad viivad oodatud tulemusteni (Euroopa Komisjon, 2014). Varasemas EL tasandi töös anti eelkõige suuniseid, kuidas haridusest väljalangevusega tegeleda ⁽²⁹⁾. Koostöö järgmine samm võiks olla väljalangevuse vastaste meetmete seiramise ja hindamise suuniste väljatöötamine (Psifidou, 2016c). Cedefop tegutseb selles suunas ja töötab spetsialistide toetamiseks 2017. aastaks välja e-vahendite paketi.

2006. aastal kontrollis ESF audit väljalangevuse vastaste tegevuste iseloomu kuues liikmesriigis (Kontrollikoda, 2006). Kokkuvõttes väljendati muret, et rahastust kasutatakse olukorda või eesmärgiks seatud tulemusi analüüsivalt. Lisaks ei olnud piisavalt põhjendatud väljalangevuse vähendamiseks eraldatud rahastuse üldsummat ega regioonidele raha eraldamise põhimõtteid. Auditis peeti kriitiliseks vajakajäämiseks, et enamasti puudus tegevuste tulemusi arvuliselt väljendav seire.

ESF 2007–2013 perioodi järgsel inimkapitali tehtud investeeringute hindamisel (ICFI, 2015) analüüsiti mitut väljalangevuse vastast sekkumist. Leiti, et toetatud sekkumiste tõhusus ja samuti jätkusuutlikkus oli kõikuv. Paljudel juhtudel

⁽²⁹⁾ Vt Euroopa Komisjoni kokkukutsutud esimese ja teise teematöörühma tegevus: http://ec.europa.eu/education/policy/school/early-school-leavers_en.htm

andsid rahastatud tegevuste edukust mõõtvad näitajad väga napilt või ei andnud üldse infot selle kohta, kuidas sekkumine noorte valikuid mõjutas.

Et väljalangevuse vastastes strateegiatesse tehtud investeeringud oleksid tõhusamad ja tulemuslikumad, on ESF 2014–2020 perioodiks kehtestatud teatavad ennetavad tingimused. Riigid, kes soovivad kasutada väljalangevuse vastaseks tegevuseks ESF raha, peavad täitma mitmed eeltingimused; eelkõige peavad nad näitama, et riigis on poliitilisel tasandil vastu võetud teemakohane strateegiaraamistik. See nõue põhineb otseselt 2009. aasta auditi tähelepanekutel ning strateegiaraamistiku kriteeriumid on täpsustatud ESF eeltingimusi käsitlevates suunistes (Euroopa Komisjon, 2014), kus rõhutatakse järgmist:

- (a) strateegiate ja meetmete eesmärgipärasust tagavate andmete kättesaadavus;
- (b) tõenduspõhine lähenemisviis;
- (c) terviklik lähenemisviis haridusest väljalangevuse vastases tegevuses.

See raamistik annab tugeva impulsi ühiseks EL tasandi tööks väljalangevuse vastaste meetmete seires ja hindamises.

Erasmus+ programmis 2014–2020 on väljalangevus määratletud ühe prioriteetse teemana institutsioonidevahelises strateegilises partnerluses. Programm rahastab rahvusvahelisi õpilaste, üliõpilaste ja koolitöötajate vahetusi ning partnerlusprojekte riigi ja kohaliku tasandi koostöö ja uuenduste toetamiseks. Programmi eesmärk on aidata kaasa strateegia *Haridus ja koolitus 2020* eesmärkide, eelkõige väljalangevuse vähendamisega seotud hariduseesmärkide saavutamisele.

Elmise programmi vahehindamisel (Public Policy and Management Institute, 2011) leiti, et ebasoodsas olukorras rühmade osalus programmis oli madal. Samuti leiti, et enamik projektidest kasusaajaid pidas väljalangevuse teemat oma projekti seisukohast ebaoluliseks. Väljalangenud olid kõige sagedamini sihtrühmaks Grundtvig programmi kutseõppevälise täiskasvanuõppe alategevuses, mis tähendab, et nendes meetmes osalenud ei õppinud tunnustatud kvalifikatsiooni omandamist võimaldavatel õppekavadel. Kutseharidusprojektides tegeleti väljalangevuse teemaga harva, kuigi probleem on selles sektoris terav.

Uuringuga tuli esile motiveerivate ja enesekindlust tõstvate tegevuste tähtsus noorte tagasitoomisel haridusse. Positiivse mõjuga võivad olla lühiajaline mobiilsus ja ühised riikidevahelised projektid. Kutseõppurite mobiilsusvõimalusi kutsehariduse esmaõppes toetab Erasmus+. Esmaõppe õpilaste mobiilsusvõimalused ei vasta siiski kuigivõrd praegusele nõudlusele. Üksnes vähestes riikides on sellised mobiilsusvõimalused muudetud riigi haridus- ja noorsootöö süsteemi osaks. [Kutsehariduse mobiilsuse punktitabel \(VET mobility scoreboard\)](#), mille Cedefop töötas välja koostöös Euroopa Komisjoniga, annab

ülevaate kutsehariduse esmaõppe EL mobiilsusmeetmetest ja loob hea aluse arendusvaldkondade kindlakstegemiseks. Lisaks võiks Erasmus+ mobiilsustegevustes pöörata enam tähelepanu ebasoodsas olukorras rühmadele, kes tõenäoliselt saaksid sellistes tegevustes osalemisest olulist kasu.

Uuringus tunnustatakse kutsepedagoogika meetodite ja eriti töökohapõhise õppe panust kutsehariduse atraktiivsuse suurendamisel ja õppijate kaasahaaramisel. Samas osutatakse ka töökohapõhise õppe kohtade puudusele, mis võib teatavatel kutsehariduse õppekavadel põhjustada väljalangevust. Praegu õpib töökohapõhise õppe õppekavadel ainult veerand kutsekeskhariduse õppuritest ning üld- ja kõrghariduse õppekavad võimaldavad harva saada reaalselt töökogemust. Seda potentsiaali aitaks avada ettevõtlus- ja haridussektori partnerlus, mis hõlmaks kõiki haridusliike ja -tasemeid. On mõned edukad teedrajavad algatused, mis kaasavad tööturuosalisi haridusse ning aitavad noortel teha karjääriredelil esimesi samme. Euroopa töökohapõhise õppe ühendus (*European Alliance for apprenticeships*) on suutnud koondada 250 000 ettevõttepõhist koolitus- ja töövõimalust noortele. Euroopa noorte pakti (*European pact for youth*) kaudu antakse ühele miljonile noorele digioskusi ning „targa klassi“ programm jõuab 100 000 õpilaseni. Digitaalsete töökohtade suure koalitsiooni (*Grand coalition for digital jobs*) kaudu on ettevõtted ja teised organisatsioonid pakkunud veel miljoneid koolitusvõimalusi ⁽³⁰⁾ (Euroopa Komisjon, 2016:13). Tugiteenuste väljatöötamine riikidevaheliseks kogemustevahetuseks, võrgustumiseks ja koostööks töökohapõhise õppe teemal võib anda õppijatele väärtuslikku infot õpivõimaluste leidmiseks ja oma unistuste täitmiseks.

⁽³⁰⁾ Euroopa Komisjon: Digitaalsete töökohtade suurkoalitsiooni liikmete lubaduste seire keskkond (*Pledge tracker*): <http://www.linkedpolicies.eu/pledge/>

Lühendid

abH	<i>Ausbildungsbegleitende Hilfen</i> kutseharidusele lisanduvad meetmed (Saksamaa)
AFEV	<i>Association de la fondation étudiante pour la ville</i> Üliõpilaste ühendus (Prantsusmaa)
ALJ	<i>action locale pour jeunes</i> kohalik noorsootöö (Luksembourg)
ASLAM	<i>Associazione scuole lavoro Alto Milanese</i> kooli ja töö ühendus Alto Milanese (Itaalia)
BOP	<i>Berufsorientierungsprogramm</i> kutsesuunitlusprogramm (Saksamaa)
BRON	<i>Basisregister onderwijs</i> hariduse põhiandmete andmebaas
BvB	<i>Berufsvorbereitende Maßnahmen</i> eelkutseõppe meetmed (Saksamaa)
COIP	<i>cours d'orientation et d'initiation professionnelles</i> kutsesuunitlus ja tööelu tutvustavad tunnid (Luksembourg)
CPU	<i>certification par unités</i> ühikutunnistused (Belgium)
CV	<i>curriculum vitae</i>
CVET	kutsehariduse jätkuõpe
E2C	<i>École de la deuxième chance</i> teise võimaluse kool (Prantsusmaa)
EPIDE	<i>Établissement pour l'insertion dans l'emploi</i> – ettevalmistus tööeluks
EPIS	<i>Empresários pela inclusão social</i> ettevõtjad sotsiaalse kaasatuse heaks (Portugal)
ESF	Euroopa Sotsiaalfond
EL	Euroopa Liit
IPDM	<i>Insertion professionnelle divers métiers</i> eri ameteid tutvustavad tunnid (Luksembourg)
IPR	<i>integrált pedagógiai rendszer</i> lõimitud õppe süsteem (Ungari)
IVET	kutsehariduse esmaõpe
JBA	<i>Jugendberufsagentur</i> noorte tööhõive agentuur (Saksamaa)
LCA	<i>learning certificate applied</i> (Iirimaa)

MASS	<i>medical advice for sick-reported students</i> (Holland)
NEET	ei õpi ega tööta (<i>not in education, employment or training</i>)
OECD	Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (<i>Organisation for Economic Cooperation and Development</i>)
PSAD	<i>Plates-formes de suivi et d'appui aux décrocheurs</i> väljalangenute seire ja koordinatsiooni platvorm (Prantsusmaa)
QUABB	<i>Qualifizierte Ausbildungsbegleitung in Betrieb und Berufsschule</i> kvalifitseeritud supervisiooni programm kutsekoolidele ja ettevõtetele (Saksamaa)
TEIP	<i>territórios educativos de intervenção prioritária</i> – prioriteetsed sekkumiskiirkonnad (Portugal)
ÜBA	<i>Überbetriebliche Lehrausbildung</i> ettevõtteülene koolitusprogramm (Austria)
VerA	<i>Verhinderung von Ausbildungsabbrüchen</i> koolitusest väljalangevuse ennetamine (Saksamaa)
VLC	<i>voluntary labour corps</i> (<i>Ochotnicze Hufce Pracy</i>) (Poola)

Riikide lühendid

AT	Austria
BE	Belgia
BE-fr	Belgia prantsuskeelne kogukond
BE-fl	Belgia flaamikeelne kogukond
BG	Bulgaaria
CH	Šveits
CY	Küpros
CZ	Tšehhi Vabariik
DE	Saksamaa
DK	Taani
EE	Eesti
EL	Kreeka
ES	Hispaania
FI	Soome
FR	Prantsusmaa
HR	Horvaatia

HU	Ungari
IE	Iiri Vabariik
IT	Itaalia
LT	Leedu
LU	Luksemburg
LV	Läti
MT	Malta
NL	Holland
NO	Norra
PL	Poola
PT	Portugal
RO	Rumeenia
SE	Rootsi
SI	Sloveenia
SK	Slovaki Vabariik
UK	Ühendkuningriik

Allikad

[vaadatud 18.12.2015]

- ANESPO (2011). *Razões de abandono e desistência dos alunos das escolas profissionais* [Reasons of student dropout from vocational schools]. Associação Nacional de Escolas Profissionais [National Association of Professional Schools] <http://www.anespo.pt/Projetos/Razoes-de-Abandono-e-Desistencia-dos-Alunos->
- Avvisati, F. et al. (2010). Parental involvement in school: a literature review, *Revue d'économie politique*, No 5, Vol. 120, pp. 759-778.
http://www.cairn.info/load_pdf.php?ID_ARTICLE=REDP_205_0759
- Bavoux, P.; Pugin, V. (2012). *Accompagnement individualisé de jeunes en filière professionnelle: rapport d'évaluation* [Individualised support to young people in the vocational track: evaluation report].
http://www.experimentation.jeunes.gouv.fr/IMG/pdf/Rapport_Final_EVA_A_P1_211.pdf
- Blaya, C. (2010). *Décrochages scolaires: l'école en difficulté* [Early school leavers: school in difficulties]. Bruxelles: De Boeck Université.
<http://www.cahiers-pedagogiques.com/Decrochages-scolaires-L-ecole-en-difficulte>
- Blondal, K.S.; Adalbjarnardottir, S. (2009). Parenting practices and school dropout: a longitudinal study. *Adolescence*, Vol. 44, No 176, pp. 729-749.
https://www.researchgate.net/publication/43531748_Parenting_practices_and_school_dropout_A_longitudinal_study
- BMUKK (2012). *Nationale Strategie zur Verhinderung frühzeitigen (Aus-) Bildungsabbruch* [National strategy of Austria to prevent early school leaving].
https://www.bmbf.gv.at/schulen/unterricht/ba/schulabbruch_eslstrategie_24401.pdf?4dzgm2
- Bridges, D. (2014). The ethics and politics of the international transfer of educational policy and practice. *Ethics and education*, Vol. 9, No 1, pp. 84-96.
<http://dx.doi.org/10.1080/17449642.2014.890274>
- BundesKOST (2015). *Produktionsschule 2014: Jahresbericht* [Production school 2014 annual report]. <http://www.bundeskost.at/wp-content/uploads/2015/05/jahresbericht-produktionsschule-2014.pdf>
- Cedefop (2015a). *Stronger VET for better lives: Cedefop's monitoring report on vocational education and training policies 2010-14*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop reference series; No 98.
<http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/3067>

- Cedefop (2015b). *Vocational pedagogies and benefits for learners: practices and challenges in Europe*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 47. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/5547>
- Cedefop (2016). *Leaving education early: putting vocational education and training centre stage. Volume I: investigating causes and extent*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 57. <http://dx.doi.org/10.2801/893397>
- Kontrollikoda (2006). Special report No 1/2006 on the contribution of the European Social Fund in combating early school leaving, together with the Commission's replies. *Official Journal of the European Union*, C 99, 26.4.2006. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52006SA0001&from=EN>
- Euroopa Liidu nõukogu (2011). Council recommendation of 28 June 2011 on policies to reduce early school leaving. *Official Journal of the European Union*, C 191, 1.7.2011, pp. 1-6. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:191:0001:0006:en:PDF>
- Euroopa Liidu nõukogu (2013). Council recommendation of 22 April 2013 on establishing a youth guarantee. *Official Journal of the European Union*, C 120, 26.4.2013, pp. 1-6. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426\(01\)&rid=1](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013H0426(01)&rid=1)
- Euroopa Liidu nõukogu (2015). Council conclusions on reducing early school leaving and promoting success in school. *Official Journal of the European Union*, C 417, 15.12.2015, pp. 36-40. [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215\(03\)&from=EN](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015XG1215(03)&from=EN)
- Euroopa Liidu nõukogu; Euroopa Komisjon (2010). *The Bruges communiqué*. <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2010/75928.pdf>
- Cryer, S.; Atkinson, C. (2015). Exploring the use of motivational interviewing with a disengaged primary-aged child. *Educational psychology in practice*, Vol. 31, No 1, pp. 56-72. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4536940/>
- Taani Haridusministeerium (2014). *Aftale om Bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser [Agreement on better and more attractive VET]*. <http://www.uvm.dk/~media/UVM/Files/Udd/Erhverv/PDF14/Feb/140224%20endelig%20aftaletekst%2025%202%202014.pdf>
- Taani Haridusministeerium (2012). *Afsluttende rapport: Afsluttende effektevaluering af Fastholdelseskarakavanen [Final report: final impact evaluation of the Retention caravan]*.
- Day, L. jt. (2013). *Preventing early school leaving in Europe: lessons learned from second chance education*. Brussels: Publications Office. <https://www.spd.dcu.ie/site/edc/documents/secondchance2014.pdf>

- De Witte, K.; Rogge, N. (2013). Dropout from secondary education: all's well that begins well. *European journal of education*, Vol. 48, No 1, pp. 131-149.
- Hariduse ja Oskuste Ministeerium (2010). *An evaluation of Youthreach*. Dublin: Evaluation support and research unit. Inspectorate evaluation studies.
https://www.education.ie/en/Publications/Inspection-Reports-Publications/Evaluation-Reports-Guidelines/insp_evaluation_youth_reach_2010_pdf.pdf
- Direction générale de l'enseignement obligatoire (2014). *Circulaire 4816: possibilités d'expérimentation pour la 3ème année professionnelle durant l'année scolaire 2014-15 [Circular 4816: experimental possibilities for the third professional year in 2014/15]*. Brussels: Fédération Wallonie-Bruxelles.
http://www.enseignement.be/index.php?page=26823&do_id=5040
- Donaldson, S.I.; Lipsey, M.W. (2006). Roles for theory in contemporary evaluation practice: developing practical knowledge. In: Shaw, I. et al. (eds). *The SAGE handbook of evaluation*. London: SAGE, pp. 57-76.
<http://cgu.edu/PDFFiles/sbos/Roles%20for%20theory%20in%20contemporary.pdf>
- Downes, P. (2014a). *Access to education in Europe: a framework and agenda for system change*. Dordrecht: Springer.
- Downes, P. (2014b). *Towards a differentiated, holistic and systemic approach to parental involvement in Europe for early school leaving prevention*.
http://www.schooleducationgateway.eu/files/esl/downloads/17_PREVENT_Parental_Involvement.pdf
- Downes, P.; Cefai, C. (2016). *How to tackle bullying and prevent school violence in Europe: strategies for inclusive and safe schools*. Luxembourg: Publications Office.
- Hollandi Haridus-, Kultuuri- ja Teadusministeerium (2014). *Nieuwe voortijdig schoolverlaters: convenantjaar 2012-13, voorlopige cijfers*.
<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2014/03/06/nieuwe-voortijdig-schoolverlaters>
- Hollandi Haridus-, Kultuuri- ja Teadusministeerium (2014). *The approach to early school leaving*. http://www.aanvalopschooluitval.nl/userfiles/file/2014/VSV-Boekje_UK_2014.pdf
- Ellsworth, J.B. (2000). *Surviving change: a survey of educational change models*. Syracuse (NY): ERIC Clearinghouse on Information and Technology.
- Eesti Haridus- ja Teadusministeerium (2015). *Elukestva õppe strateegia kutseharidusprogramm 2015-18 [Lifelong learning strategy training programme 2015-18]*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/ministri_kaskkiri_kutseharidusprogramm_2015-2018.pdf
- Euroopa Komisjon (2013a). *Reducing early school leaving: key messages and policy support. Final report of the thematic working group on early school leaving*.

- http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/doc/esl-group-report_en.pdf
- Euroopa Komisjon (2013b). *EVALSED: the resource for the evaluation of socio-economic development*.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/guide/guide_evalsed.pdf
- Euroopa Komisjon (2014). *Guidance on ex ante conditionalities for the European structural and investment funds. Part II*.
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/eac_guidance_esif_part2_en.pdf
- Euroopa Komisjon (2015a). *Commission staff working document accompanying the document: Communication from the Commission to the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: draft 2015 joint report of the Council and the Commission on the implementation of the strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020): new priorities for European cooperation in education and training*. SWD(2015) 161 final.
http://ec.europa.eu/education/documents/et-2020-swd-161-2015_en.pdf
- Euroopa Komisjon (2015b). *Schools policy: a whole-school approach to tackling early school leaving*. Education and training 2020.
http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework/expert-groups/documents/early-leaving-policy_en.pdf
- Euroopa Komisjon (2015c). *Education and training monitor 2015*. Luxembourg: Publications Office.
http://ec.europa.eu/education/library/publications/monitor15_en.pdf
- Euroopa Komisjon (2016). *A new skills agenda for Europe: working together to strengthen human capital, employability and competitiveness: working together to strengthen human capital, employability and competitiveness*. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European economic and Social Committee and the Committee of the Regions. COM(2016) 381 final. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016DC0381&from=en>
- Eurydice; Cedefop (2014). *Tackling early leaving from education and training in Europe. Strategies, policies and measures*. Education, Audiovisual and Culture Executive Agency.
http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/175en.pdf
- Flaami Haridusministeerium (2013). *Actieplan vroegtijdig schoolverlaten*. [Action plan on early school leaving].
http://www.ond.vlaanderen.be/secundair/Actieplan_Vroegtijdig_Schoolverlaten_def.pdf

- Prantsusmaa Haridusministeerium (2014). *Tous mobilisés pour vaincre le décrochage scolaire*. <http://www.education.gouv.fr/cid84031/tous-mobilises-pour-vaincre-decrochage-scolaire.htmlxxxx>
- Hispaania Valitsus (2013). Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa [Act 8/2013 of 9 December 2013 on the improvement of the quality of education]. *Spanish Official Gazette* 13.October 2013. http://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2013-12886
- ICFI (2015). *ESF 2007-2013 ex-post evaluation: investment in human capital. Revised interim report No 2*. <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14943&langId=en>
- Läti Euroopa Liidu eesistumine (2015). *Riga conclusions 2015 on a new set of medium-term deliverables in the field of VET for the period 2015-20, as a result of the review of short-term deliverables defined in the 2010 Bruges communiqué*. http://www.izm.gov.lv/images/RigaConclusions_2015.pdf
- OECD (2009). *Learning for jobs: the OECD international survey of VET systems: first results and technical report*. OECD Publishing. <http://www.oecd.org/edu/skills-beyond-school/47334855.pdf>
- Paris School of Economics (2010). *Quels effets attendre d'une politique d'implication des parents d'élèves dans les collèges? Les enseignements d'une expérimentation contrôlée. [Which effects to expect from a policy involving parents in schools? Lessons from a controlled experiment]*. <http://www.parisschoolofeconomics.eu/IMG/pdf/Synthese-36p-MALLETTE-PSE.pdf>
- Pawson, R.; Tilley, N. (2004). *Realist evaluation*. SAGE Publications Ltd.
- Psifidou, I. (2016a). El papel de la formación profesional en la reducción del abandono prematuro de la educación y formación [The role of vocational training in reducing early leaving from education and training]. Paper presented at the conference *Success and dropout pathways in vocational education and training in Spain, Palma de Mallorca, 23 and 24 June 2016*. http://itinerariosfp.org/es/a/39726384465ef20fc80ba166d75a81f4fa17cdcb/Psifidou_ES_Mallorca_final_22_6_2016.pdf
- Psifidou, I. (2016b). Early leaving from vocational training in Europe: factors and measures. Paper presented at the *International conference on school success, school failure and early school leaving: political, institutional and subjective factors, 12 and 13 May 2016, Barcelona*. <http://abjoves.es/seminario/?lang=en>
- Psifidou, I. (2016c). The role of VET in reducing early leaving from education and training. Paper presented at the *European Social Fund conference and state-wide program start of QuABB, 17 February 2016, Hanau, Germany*. <http://www.quabb-hessen.de/index.php?id=605>
- Public Policy and Management Institute (2011). *Interim evaluation of the lifelong learning programme (2007-13)*.

- http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/more_info/evaluations/docs/education/llp2011_en.pdf
- Matosinhose nn teise võimaluse kool (2015). *Activity report 2014/15* [unpublished].
- Stone, D. (2001). *Learning lessons, policy transfer and the international diffusion of policy ideas*. CSGR working paper; No 69/01.
http://wrap.warwick.ac.uk/2056/1/WRAP_Stone_wp6901.pdf
- Tekin, A.K. (2011). Parental involvement revisited: background, theories and models. *International journal of applied educational studies*, Vol. 11, No 1.
- ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu (2005). *Report of the special rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health, Paul Hunt*. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G05/108/93/PDF/G0510893.pdf?OpenElement>
- ÜRO majandus- ja sotsiaalnõukogu (2006). *Report of the special rapporteur on the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health, Paul Hunt*.
- Wells, H. jt. (2014). Teaching reluctant students: using the principles and techniques of motivational interviewing to foster better student-teacher interactions. *Innovations in education and teaching international*, Vol. 51, No 2, pp. 175-184.

Veebiallikad

- Better evaluation. Define what is to be evaluated.
<http://betterevaluation.org/plan/define>
- Department for Employment and Learning in Northern Ireland. Further education activity system.
<http://www.delni.gov.uk/further-education-stats>
- IFAPME, Institut Wallon de Formation en Alternance et des Indépendants et Petites et Moyennes Entreprises.
<http://www.ifapme.be/formations-a-un-metier/trouver-une-formation-a-un-metier/formation-apprentissage/droits-et-obligations.html>
- In-VET project.
<http://invet-project.eu/>
- Network of second chance schools France.
<http://www.reseau-e2c.fr/ecole-de-la-deuxieme-chance/entreprises> and
<http://www.reseau-e2c.fr/wp-content/uploads/2010/09/Textes-de-lois-1.pdf>
- Penn State personal web server: Ely's conditions of change.
<http://www.personal.psu.edu/wxh139/Ely.htm>
- Penn State personal web server: Fullan's educational change.
<http://www.personal.psu.edu/wxh139/Fullan.htm>

Penn State personal web server: Rogers' diffusion of innovations.
<http://www.personal.psu.edu/wxh139/Rogers.htm>

LISA

Analüüsitud hindamisraportid ja peamised tulemused

Tabel A1. Analüüsitud hindamisraportid

	Meede	Veebiviide	Viide hindamisraportile
BE-fr	Projekt <i>Expairs</i>	Université de Mons	Hindamine oli kavas, aga jäi läbi viimata
	Ühikutunnistused (<i>Certification par unité, CPU</i>)	Gallilex cda	Koolide järelevalve
DK	<i>Retention caravan</i> (Fastholdelseskaravanen, 2008-12)	Retention Caravan ja EL raport	Haridusministeeriumi lõppraport
	Noorte nõustamiskeskused (<i>Ungdommens Uddannelsesvejledning</i>) ^(a)	Euroguidance	2007. a hindamine
AT	Noortekootsing (<i>Jugendcoaching</i>)	Neba.at	2013. a hindamise lõppraport
	Kootsing töökohapõhises õppes (<i>Coaching und Beratung für Lehrlinge und Lehrbetriebe</i>)	Bmwf.gv.at	Pilootfaasi hindamise lühiraport
	Ettevõttele koolitusprogramm (<i>Überbetriebliche Lehrausbildung, ÜBA</i>)	UBA Information	• 2010 hindamine • 2011 hindamine
	<i>Produktionsschule</i> (varem <i>AusbildungsFIT</i> , ettevalmistus hariduse omandamiseks)	Produktionsschule	2014 aastaaruanne
DE	Kvalifitseeritud supervisiooni programm kutseõppeasutustes ja ettevõtetes (QuABB)	QuABB	2014 lõpphindamise aruanne
	Kutsesuunitlusprogramm (<i>Berufsorientierungsprogramme</i> , BOP)	BOP	2014 eriaruanne
	Koolituse katkestamise ennetamine (<i>Verhinderung von Ausbildungsabbrüchen</i> , VerA)	VerA	2012/13 IES hindamine
	Üleminek toetatud koolituse abil Baden-Württembergis (<i>Carpo</i>) (1.9.2008–31.12.2011)	Carpo	Artikkel
	Kutseharidusele lisanduvad meetmed (<i>Ausbildungsbegleitende Hilfen</i> , abH)	abH	• 1991 välishindamine • jätkuhindamise eeluuring

	Meede	Veebiviide	Viide hindamisraportile
	Noorte tööhõive agentuur, Hamburg region (<i>Jugendberufsagentur</i> , JBA) ^(b)	JBA	Hindamine kestab uuringu valmimise ajal.
EE	Kutseõpe Uuesti, Tõuge Sinu Eduks – programm KUTSE (ESF projekt)	KUTSE	• 2009–2013 kutsehariduse arengukava lõpparuanne • lõpphindamise aruanne soovi korral Innovest
	Rajaleidja keskused	Rajaleidja	Uuringu läbiviimise ajaks ei olnud hinnatud.
FR	Väljalangenute seire ja koordinatsiooni platvorm (PSAD)	Eduscol	2014 seirearuanne
	Ühenduse AFEV ^(c) eksperment (2009–2012), individuaalne tugi väljalangemisohus kutseõppuritele	AFEV	2012 hindamisaruanne
	<i>Pôle innovant lycéen</i> , PIL	PIL	Ei ole hinnatud. Seireandmed: Guide des solutions innovantes
	Nn uue võimaluse koolid Lyonis (Lycées de la nouvelle chance in Villeurbane and Clergy)	Lycees de la nouvelle chance	Ei ole hinnatud. Seireandmed: Network of the Lycees
	Nn teise võimaluse koolid (<i>Écoles de la deuxième chance</i>)	Network E2C	Reseau E2C France, tegevusaruanne 2014
	Kaitseministeeriumi hallatavad tööellu integreerimise koolid (<i>Établissements pour l'insertion dans l'emploi</i> , EPIDE)	EPIDE	EPIDE andmed
HU	Programm <i>Dobbantó</i>	Fszk.hu	• Bognár 2011 • hindamisaruanne
	Integreeritud õppe süsteem (<i>integrált pedagógiai rendszer</i> , IPR) – Roma haridusfond	Emet.gov.hu	2009 hindamine
IE	<i>Youthreach</i> 'i programm ja koolituskeskused (<i>community training centres</i> , CTC)	Youthreach.ie	2010 hindamine
	Noortegarantii: Ballymuni pilootprojekt	Ballymun pilot	• 2015 hindamine • 2015 poliitika ja praktika aruanne • 2015 aruanne, Duggan
	<i>Leaving certificate applied</i> (LCA)	Education.ie	• Teadusartikkel 2010 • McCoy jt. 2014
IT	Meistrite väljak, Torino (<i>Piazza dei Mestieri</i>)	<i>Piazza dei mestieri</i>	Bilancio di missione – Ufficio Pio
	Kooli ja töö ühendus Alto Milanese (<i>Associazione scuole lavoro Alto Milanese</i> , ASLAM)	ASLAM	Seirearuanne

	Meede	Veebiviide	Viide hindamisraportile
LU	Kutsesuunitlus ja tööelu tutvustavad tunnid (<i>cours d'orientation et d'initiation professionnelle</i> , COIP)	COIP and Ministry's web page	2007–2011 hindamine
	Nn teise võimaluse koolid (<i>Écoles de la deuxième chance</i>)	E2C	2011–2012 hindamine
	Kohalik algatus noortele (<i>Action locale pour jeunes</i> , ALJ – <i>stages découvertes</i>) ^(d)	ALJ <i>stages découvertes</i>	Info hindamise kohta
NL	Väljalangevuse vastane strateegia, sh: • kvalifikatsiooni omandamise kohustus • personaalne hariduskood • puudumiste e-keskkond • kutsesuunitlus • sujuv üleminek (<i>VSV-aanpak</i>)	Drive to reduce dropout	2011–2015 hindamine
	<i>Getting started</i> (<i>Aan de slag</i>)	Aan de slag	Ei ole hinnatud. Info käimasoleva hindamise kohta
	M@ZL: terviseprobleemidega õpilaste meditsiiniline nõustamine (<i>Medische advisering ziek gemelde leerling</i>)	M@ZL	M@ZL hindamise tulemused
NO	Praktikatunnistuse pilootprojekt (<i>Praksisbrev</i>)	Udir.no	2008–2011 hindamine
PL	<i>Voluntary labour corps</i> (VLC)	OHP.pl	Hindamise tulemused soovi korral
PT	Kutseõppekursused (<i>cursos vocacionais</i>)	List of vocational courses	Kutseõppekursuste hindamine ^(e)
	Nn teise võimaluse kool Matosinhos (<i>escola segunda oportunidade Matosinhos</i>)	• Educare.pt • Camara municipal	2013. a uuring
UK-England	Noorteleping (<i>Youth contract</i>)	Gov.uk	Uuringuaruanne
UK-Northern Ireland	Strateegia <i>Success through skills</i> – töökohapõhise õppe süsteem	Delni.gov	• 2011. a aruanne • statistilised andmed
UK-Northern Ireland	<i>Training for success</i>	Training for success	Statistikakogumik
UK-Wales	<i>Pathways to apprenticeship</i>	Gov.wales	• vaehindamine • lõpparuanne

^(a) <https://www.ug.dk/6til10klasse/ungdommens-uddannelsesvejledning>; and <http://euroguidance.eu/guidance-systems/guidance-in-denmark-overview/>

^(b) <http://www.hamburg.de/jugendberufsagentur/ueber-uns/>

- (^c) Üliõpilase ühendus AFEV (*Association de la fondation étudiante pour la ville*).
- (^d) <http://portal.education.lu/alj/en-us/short-terminternships.aspx>
- (^e) Kutseõppekursuste hindamisraport avaldati 2015. aastal, pärast Cedefopi uuringu raames tehtud analüüsi valmimist. Seepärast ei ole see uuringu 5. peatükis analüüsitud hindamisraportite hulgas.

Tabel A2. Analüüsitud meetmete peamiste tulemuste ülevaade

	Meede	Tõendatud tulemuste kirjeldus
AT	Töökohapõhis es õppes osalejate ja ettevõtete koosting ja nõustamine	77,2% osalenud õppijatest seadis endale eesmärgiks õpinguid jätkata. 59,3% märkis, et saavutas eesmärgi. 25,9% saavutas eesmärgi osaliselt või muutis eesmärgi ja saavutas need.
	<i>Produktions-schule</i>	Meedet peetakse edukaks, kuna pärast esialgset piirkondlikul tasandil rakendamist on see võetud kasutusele kogu riigis. Seireandmete kohaselt läbis 68% õppijatest meetme edukalt.
	Ettevõtteülen e koolitus	Märgatavalt suurem osa (77%) noortest täiskasvanutest jätkab õpinguid või saab ettevõttesse tööle ning väiksem osa lahkub enne kvalifikatsiooni omandamist. Meede suurendab sihtrühma osalemist õppes ning võib vähendada noorte töötute arvu, samuti ebasoodsas olukorras rühmade ebavõrdset seisundit tööturul.
	Noortekoosting	Hindamisraporti kohaselt nõustus 87% koolidest, kes 2012. aastal noortekoostingut rakendasid, et see aitab märkimisväärselt kaasa väljalangevuse vähendamisele.
BE-pr	Ühikutunnistused (CPU)	Enamik regiooni tasandi vastanuid arvas, et CPU on mõjutanud õppijate tulemusi oma paindlikkuse tõttu. Kooli järelevalveameti hindamisel 2012 märtsis täheldati, et CPU suurendas õppijate motivatsiooni jätkata koolitust. Tõhususe märgiks peetakse ka seda, et süsteem võeti pärast pilootfaasi kasutusele kõigis kutseõppeasutustes.
	<i>Expairs</i>	Algatust ei hinnatud. Riikliku määrusega anti siiski kõigile koolidele võimalus katsetada alternatiivseid pedagoogilisi ja kutsesuunitlusmeetodeid, mida piloteeriti algatuse raames.
DE	Kutsehariduse le lisanduvad meetmed (<i>Ausbildungsb egleitende Hilfen</i> , abH)	Meedet hinnati 1991. aastal, sellele järgnevalt ajast ei ole uusi andmeid.
	Kutsesuunitlus programm (BOP)	2010. aasta hindamisraporti järgi olid tulemused positiivsed. Ligi 80% õpilastest vastas, et teab nüüd, mis ametid neile ei sobi, ja üle 60% vastas, et teab, mis ametid neile sobivad. 2014. aasta hindamine kinnitas tulemust osaliselt. Programm on 2010. aasta positiivsest hindamisest lähtudes võetud üle riigi kasutusele ja seda laiendatakse praegu uut tüüpi koolidele.
	<i>Carpo</i> (<i>Assistierte Ausbildung</i> , toetatud kutseõpe)	Andmed on kättesaadavad, aga hindamisraportit ei ole avaldatud. 95% <i>Carpo</i> töökohapõhises õppes osalenutest sooritas kutsekooli lõpueksami ja praktikaeksami, 55% sai kohe tööle töökohapõhise õppe ettevõttesse, 23% asus tööle teises ettevõttes ning 98% ettevõtteid ja õppes osalenuid soovitaks <i>Carpot</i> . Ka väljalangevuse määr oli toetatud kutseõppes tavapärasest väiksem.
	Eelkutseõpe (EQ)	Hindamise kohaselt võeti enamik (70%) EQ osalenuid vastu tavapärasesse töökohapõhisesse õppesse.

	Meede	Tõendatud tulemuste kirjeldus
	Noorte tööhõive agentuur (JBA)	JBA Hamburg on saanud regiooni noorte hulgas tuntuks ning pakub varasemast kiiremat ja vahetumat tuge. Algatus on üle võetud paljudes Saksamaa regioonides, idee kõigi tugiteenuste pakkumisest ühes kohas toimib eriti tõhusalt linnalistes piirkondades.
	Kvalifitseeritud supervisioon kutseõppeasutustes ja ettevõtetes (QuABB)	Hindamisraportis leiti, et QuABB on olnud väljalangevuse vastases tegevuses edukas. Üle 60% õppijatest jätkas kolm kuud pärast viimast QuABB sekkumist samal töökohapõhise õppe kohal. Intervjueeritud kinnitasid positiivseid tulemusi – õppe läbinute määr on 80%.
	Õppest väljalangevuse ennetamine (VerA)	31,5% hindamisküsimustikule vastanutest märkis, et nad on õppe edukalt läbinud, ning 41,4% märkis, et nad jätkavad õpinguid. Hindamisraporti kohaselt soovitaks algatust üle 90% osalenutest ja kõik intervjueeritud. Meedet on rakendatud kogu riigis ning piirkondlike koordinaatorite ja kootingsessioonide arv kasvab.
DK	<i>Retention caravan</i>	Algatuse lõpphindamise kohaselt on sellel olnud vähemusrahvusest kutseõppurite õpingute jätkamisele positiivne mõju; mõju oli positiivne ka puuetega taani päritolu kutseõppurite puhul. Kõiki õpilasi arvestades vähenes väljalangevuse määr osalenud koolides (28,0%) rohkem kui koolides, mis algatuses ei osalenud (24,6%). Taani päritolu õpilaste väljalangevuse määr osalenud koolides oli 29,6% ja mitteosalenud koolides 24,4%. Muu päritoluga õpilaste väljalangevuse määr osalenud koolides oli 22,2% (mitteosalenud koolides 25,9%). <i>Retention caravan</i> saavutas ja ületas eesmärgi vähendada väljalangevuse määra 20%.
	Noorte nõustamiskeskused	2007. aasta raporti kohaselt märkis 41% õpilasi, kes hindas end õpingutele väga pühendunuks, et nõustajal oli mõningane või suur mõju nende kooliaasta lõpetamise järgsetele plaanidele. 2014. a raport osutas, et nõustamisel osalenute määr ja valmisolek haridustee valimiseks oli väga kõrge.
EE	Programm KUTSE	Programm saavutas edu, kui sihtrühma laiendati madala kvalifikatsiooniga täiskasvanutele (üle 25a), kes vajasisid haridustunnistust või ümberõpet. Kavandatud 400 kutsekeshariduse õpingud katkestanud noore täiskasvanu asemel, enam kui kahekordistasid seatud eesmärgi (200) madala kvalifikatsiooniga ja haridustunnistusega 25+ täiskasvanud (416), kes lõpetasid õppe ja said haridust tõendava tunnistuse.
	Rajaleidja keskused	Meedet ei olnud uuringu läbiviimise ajaks hinnatud, kuna keskused alustasid tööd 2013. a. Saavutatud on esimese aasta eesmärgid, mis keskendusid koolide teadlikkuse tõstmisele keskustest ja esmasele nõustamisele.
FR	Üliõpilaste ühenduse AFEV eksperiment	Tulemused osutavad, et meetmes osalenud kutseõppurid tunnevad end pärast individuaalse toe saamist valitud haridustee ja ameti suhtes kindlamalt. Nende õpivõimekus (keskendumisvõime ja õppetöös osalemine) on paranenud.
	<i>Établissement pour l'insertion dans l'emploi</i> (EPIDE)	EPIDE 2014 riikliku tegevusaruande ning töötajate ja osalejate intervjuude kohaselt läks 51,2% toetatud vabatahtlikest tööle või jätkas õpinguid. Intervjuud kinnitavad, et meetmel on positiivne mõju osalenute väljavaadetele. Vabatahtlikud toovad välja, et osalemisest oli kasu nii isiklikul tasandil kui põhioskuse ja -teadmiste arengus.

	Meede	Tõendatud tulemuste kirjeldus
	Väljalangevus e seire ja koordinatsiooni platvorm (PSAD)	45% osalenutest leidis pärast kontakti PSAD-iga ja hindamist rohkem või vähem püsiva õpivõimaluse. Platvormi peetakse üldiselt tõhusaks, kuna intervjueeritute arvates on see täitnud oma esmase eesmärgi: parandanud kohaliku tasandi meetmete koordineerimist.
	Lycée nouvelle chance (LNC)	LNC käivitamisest alates on kutseõppe lõpueksami sooritamise määr olnud üle 90% (2014. a 100%). Viis kuud pärast lõpetamist oli 4,6% lõpetanutest leidnud töö; 40,6% jätkas õpinguid. Üksnes 11,3% ei õppinud ega töötanud ning 3,7% oli muul moel hõivatud, nt lapsehoolduspuhkusel.
	<i>Pôle innovant lycéen</i> , PIL	Seireandmed osutavad, et 75% õppijaid jätkas õpinguid või leidis töö. Aasta pärast PIL-ist lahkumist jätkas 68% õppijaid õpinguid valitud kursusel.
	Nn teise võimaluse koolid (E2C)	E2C-koolide laienemine üle Prantsusmaa on märk meetme edukusest: toetatud noorte arv on 2015. aastaks kasvanud 15 000-ni enam kui 100 linnas. Ligikaudu poolte E2C-süsteemi läbinute puhul võib täheldada selgeid positiivseid tulemusi.
HU	<i>Dobbantó</i>	Mitu hindamist on näidanud, et nii õppijad kui ka õpetajad on programmiga rahul. 98% vastanutest oli rahul, et sai programmis osaleda ning 86% pidas saadud teadmisi tulevases elus kasulikuks.
	Integreeritud õppe süsteem (IPR)	IPR koolide õpilaste tulemused olid paremad kui kontrollrühma koolides. Kahes koolis täheldati positiivseid muutusi õppetöös, eriti koostöös kaaslastega, õpilaste suuremas autonoomias ja paremates õpetaja-õpilase suhetes. Märgatavalt paranesid klassikaaslaste omavahelised suhted.
IE	<i>Learning certificate applied</i> (LCA)	Kvalitatiivsete andmete põhjal on LCA toiminud turvavõrgustikuna, mis hoiab noori haridussüsteemis. Juhtumiuuringu intervjuud osutavad ka, et õpilaste suhtumine õppimisse on muutunud positiivsemaks ja kooliskäimine on hakanud neile meeldima.
	Ballymun	98% koolitusel, tööprogrammides või tööhõives osalenutest on saanud selleks pakkumise nelja kuu jooksul.
	<i>Youthreach</i>	Andmed õppijate staatuse kohta aasta pärast osalemist osutavad, et 46% jätkas keskuses, 15% oli leidnud töö, 11% oli tööta, 4% jätkas õpinguid FAS-is ja 6% muus õppeasutuses, 18% jäi „muusse“ kategooriasse.
IT	ASLAM	2008. a oli koolis 294 õpilast. Neist 84% lõpetas ja 73% leidis kohe pärast kooli lõpetamist töö.
	<i>Piazza dei mestieri</i>	Õpetajad ja juhendajad arvavad, et <i>Piazza dei Mestieri</i> loodud keskkond aitab õppijatel tunda, et neid mõistetakse, toetatakse ja väärtustatakse.
LU	Kutsesuunitlus ja tööelu tutvustav kursus (COIP) ning eri ameteid tutvustavad tunnid (IPDM)	Õpilaste seire kolm kuud pärast juunikuus toimunud COIP/IPDM tunde näitab, et septembriks on ligi 28% astunud töökohapõhisesse õppesse ja 22% põhihariduse taseme kutseõppesse. 4% on leidnud töö ja 3% jätkab haridusteed välismaal.

	Meede	Tõendatud tulemuste kirjeldus
	<i>Local action for youth (ALJ)</i>	2013/2014. a 186 osalenust oli oktoobriks 2014: 34% NEETid, 30% integreeritud kutseõppes, 20% töökohapõhises õppes ja 16% kohta andmed puudusid. 2010–2011 osalenud 64 väljalangenu seire osutas, et 2014/2015. õppeaastaks oli kümme neist töökohapõhises õppes ja üheksa koolipõhises õppes. Teiste kohta ei õnnestunud andmeid leida (elukohavahetus, muutunud kontaktandmed).
	Nn teise võimaluse kool (E2C)	90% õpilastest lõpetas kooli ja jätkas edukalt õpinguid tavaüldhariduses ja – kutsehariduses (põhi- ja keskkhariduse tasemel, sh töökohapõhises õppes) või leidis töö (üksikujuhtudel). Pikaajaline hindamine osutas, et kaks aastat pärast kooli lõpetamist oli 70% positiivses olukorras. See tähendab, et õpilased: • jätkasid õpinguid tavaharidussüsteemis; • olid leidnud töö (tähtajalise või tähtajatu töölepinguga). 15% õpilastest oli negatiivses olukorras, st ei õppinud ega töötanud (NEET). 15% õpilaste olukord oli teadmata, nendega ei õnnestunud kontakti saada.
NL	<i>Drive to reduce dropout</i>	2008. aastast uuringu läbiviimiseni oli väljalangevus riigis nii eelkutseõppes kui kutseõppes vähenenud.
	<i>Getting started</i>	Meedet ei ole hinnatud
	<i>Medical advice for sick-reported students (MASS)</i>	Alates MASS-i käivitamisest on puudumiste arv vähenenud 8,5 päevalt 12 koolinädalas 5,7 päevani kolme kuu pärast ja 4,9 päevani 12 kuu pärast. Puudunud perioodide arv vähenes 3,9-lt 12 koolinädalas 2,5-ni kolme kuu pärast ja 2,2-ni 12 kuu pärast. Kontrollrühmas vähenes puudunud päevad arv algul 10,4-lt üheksani 12 koolinädalas ja tõusis pärast seda 9,3ni. Puudunud perioodide arv vähenes algul 4,4-lt 3,4-ni ning kasvas pärast 3,7-ni. Puudunud päevade arv perioodi kohta jäi mõlemas rühmas ligikaudu samaks.
NO	Praktikatunnistus (Praksisbrev)	Pilootprojekti hindamine 2011. aastal oli paljutõotav: 41 õpilast 51-st lõpetas kaheaastase praktikaprogrammi (80%). 25 õpilasel õnnestus praktikaprogrammi järel saada töökohapõhise õppe leping.
PL	<i>Voluntary labour corps (VLC)</i>	2014. aastal lõpetas 86,5% õppijatest edukalt põhikooli, 95,6% omandas kutsekvalifikatsiooni ja 66,3% lõpetanutest leidis töö või jätkas õpinguid.
PT	Kutseõppekursused	Lõpetamise määrad, v.a üleminek teisele õppekavale või väljaränne, on järgmine: põhihariduse tasemel 74,3%* 2012/2013 ja 79,0%* 2013/2014; keskkhariduse tasemel 84,3%* 2013/2014.
	Nn teise võimaluse kool	2014/2015. a seire andmetel sai 15,4% õppijatest üheksanda aasta lõputunnistuse ja 70,7% läbis PIEF 2. aasta ja EFA õppekava, et saada 9. aasta lõputunnistus.
UK-Põhjalirima	<i>Success through skills strategy</i>	2007 oktoobri ja 2015 jaanuari vahel kasvas töökohapõhises õppes osalejate arv (veerandi lõpus) 2209-lt 6875-ni.
	<i>Training for success</i>	Keskmiselt 63% programmis <i>Skills for your life</i> ja 67% programmis <i>Skills for work</i> osalenutest omandas enne programmist lahkumist keskkhariduse kvalifikatsiooni (tase 1, 2 või 3). 2008/2009–2014/2015 läbis programmi <i>Skills for your life</i> (algtaase TfS) 3251 osalejat. Neist 63% omandas kvalifikatsiooni ja 28% jätkas õpinguid.

	Meede	Tõendatud tulemuste kirjeldus
UK- Wales	<i>Pathways to apprenticeship</i>	2010/2011. õppeaastal: • jätkuõppe (<i>further education</i>) õpetamise määr oli 92%, PtA-I 91% • jätkuõppe edukuse määr oli 81%, PtA-I 84% • jätkuõppe tulemuslikkus oli 88%, PtA-I 92% 2011/2012. õppeaastal: • jätkuõppe lõpetamise määr oli 91%, PtA-I 92% • jätkuõppe edukuse määr oli 82%, PtA-I 85% • jätkuõppe tulemuslikkus oli 88%, PtA-I 93%
UK- Inglismaa	Noorteleping	16–17-aastaste NEET-noorte arv Inglismaal vähenes 2013. aastal 1,8% pärast kaht aastat riigi ja linna mudeli kombinatsiooni rakendamist. Õppes osalemine suurenes 12%; 33% osalejatest kogu riigis sai 280 tundi juhendatud õpet; 16% osalejatest kogu riigis sai alla 280 tunni juhendatud õpet.

* Esialgsed andmed.

Allikas: Cedefopi dokumendiuring ja intervjuud